

P E R S P E C T I V A
P O L I T I C A
R E G N O P O L O N I Æ
E L A B O R A T A.

Per quam, quid, & qualiter, Regibus & Regno
prospiciendum sit: de longe tanquam de
proximo facile cognosces.

Authore A N D R E A D E P I L C A,
Corycinio Castellano Vislicensi.

Opus posthumum.

P. P. Capucinorum Conventus Vislicensis

D A N T I S C I,
Sumptibus GEORGII FÖRSTERI, S. R. M. Bibliopolæ.
M D C L I I.

Cum Privilegio S. R. M. Poloniae & Sueciae.

PER SPECTIVA
1585706 - 585709
I I

Mag. & Dr.
 Autoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini, D. Loc-
 ordinarii Liber inscriptus Perspectiva Politica, ab Illustri &
 Magnifico D. Andrea de Pilca, Korycinski Castellani Wi-
 slicensi editus, in quo nil Fidei Catholicae aut bonis mo-
 ribus contrarium iudicio Cenforum ad id deputatorum
 inventum, ut ad utilitatem publicam imprimatur praesenti-
 bus facultas datur. Anno Domini 1651, die 25 Maji.

*Iustus Slowikowski Canon. & Archipr. Cra-
 cov. Illustr.™ & Rever.™ Celsit. Suae
 causarum Auditor Generalis.*

D A N T I S C I
 Sumptibus Georgii Forsteri, S. R. M. Bibliopoli-
 tae, D. 88/04411.27.0891 Dr. 16
 Cum privilegio S. R. M. Imperialis & Apostolicae

STEPHANO DE PILCA,
 Corycinio Osviecimensi, Oicoviensi,
 Volbramenfique
 P R A E F E C T O, &c.

Patruus Salutem.

D Vm te chare Nepos, *Majo-
 rum Tuorum orbita currere;
 praecipue vero Parentis Tui
 Optimi, Castellani olim Sade-
 censis, magni in Republica Viri,
 vestigiis insistere videam; nul-
 lamque praeterire occasionem bene de Patria me-
 rendi, operae pretium censui, Tibi qui, Amor
 & Spes Gentis Tuae es, eo praesertim tempore,
 quo Serenissimo VLADISLAO IV. Regni
 huius vere Magno Principe, nuper e vivis
 sublato, ad novum eligendum, VVarsaviam,
 cum aliis Tuis Concivibus, utriusque Ordinis
 confluxistis, laborem meum deferre Patruum,
 Perspectivam nimirum Politicam, a primis Rei-
 pub. Polonae institutis, modernis usque tempori-
 bus Principum Electioni accommodatam: Hinc*

Tu disces, quid Tibi in tali Patriæ orbitate sit amplectendum, quid fugiendum, quidve sequendum suadeas; Prestruunt enim ad tantos Fasces ordinandos viam, ipsorum Historicorum Regni hujus præscripta, atque demum ex his, moralis quidam, prout iidem faciem prætulere, politicusque contextus. Neque vero mirere, ea me Tibi scriptis prodere, qua viva voce depromere debuisse forte existimabis; Sat enim te adhuc juvene, ac in arena literaria luctante, per me in similibus quoque desudatum. Nunc cum me, totis pane viduatum viribus, jamque prope septuagenarium, ad tranquilliores quietem, tot malis gravida cogat ætas, non inficiaberis ut opinor senectuti, memori illius Horatiani:

*Mitte senescentem mature sanus equum; Ne
Peccet ad extremum ridendus —
Vale, & si lubet frui. Cracovia.*

Tuus à corde

ANDREAS DE PILCA,
Corycinius Castellanus
Vislicensis.

PERSPECTIVA POLITICA

Regno Poloniæ elaborata.

Per quam, quid, & qualiter, Regibus & Regno prospiciendum sit: de longe tanquam de proxime facile cognosces.

DE QVO SIT CAPVT VNICVM.

Non bene Regnum Polonum in Successione Regum fundari, docuit in stirpe Lechi, prima Imperii Poloni constitutio.

On omnis Ramus frugi ex Arbore felici
enascitur.

Pullulant sæpe, ex optima radice Stollones.

Ex ipsa Aurelia ac Faustina vite
Ferreæ & infæustæ, enata est progenies.
Incommodusque Commodus.

Proh? quot incommodos Reges tulere Imperia?

An quia? Non ex quolibet ligno fit Mercurius?

An quia? Hæreditas Imperii faciliior quam Virtutis?

An quia? Vbi pro libitu voluntas regnat, ibi Virtus degenerat?
Vin vernaculos Commodos?

Lechicam stirpem habes, quæ Imperio Polono, centum quinquaginta annis succedendo, nihil profuit, multum obfuit.

Parentis optimi elusit expectationem à Monarchia in Tyrannidem degenerans.

Facilis transitus à Monarchia ad Tyrannidem.

Vel quia Non patitur & temnit suprema Fortuna montorem?

Vel quia Si violandum est Ius, regnandi gratia violandum?

Vel quia Privati facilius est cura quam Publici?

Vel quia Vbi Monarchia, ibi suspiciones: ubi suspiciones ibi Tyrannis?

Præeat derque fidem Dlugossius.

Gradum ad Tyrannidem LECHI nepotibus Opulentia fecit.

Qui morbus plerumque Monarchicus est:

An quia? Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur Opes?

An quia? Lucti bonus odor ex re qualibet?

An quia? Paucos Marios, Æmilios, Curios numeravere Monarchi.

Audio te mi Dlugossi, loquere ultra:

Properarunt in Lechitis tyrannidem, Suspicio, Invidia, Natura inclinatio;

An quia? Hæ sunt comites inclinantis Fortunæ?

An quia? Mores Tyranni etiam Amicis non fidunt?

Clandianus. An quia? ——— fors ista Tyrannis

Convenit, invident claris, fortesque trucidant,
Muniti gladiis juvant, septique venenis,
Ancipites habeant artes, trepidique minentur.

Pergit Historicus.

Superbia Lechitarum fastidire coepit Polonum sanguinem:

Vel quia? Nauseat omnia Tyrannis, sibi que ipsa displicet?

Vel quia? Temulenti est nauseare, qui autem Tyrannus est, temulentus est, quia ebrius humano sanguine est?

Vel quia? Non bene conveniunt, liberæ sanguis venæ, & Tyrannis?

Dlugos. Lechitæ (inquit) Optimis infensi, deterrimis Amici:

Et hic nāvus Tyrannidis est.

An quia? Simile simili gaudet?

An

An quia? Veritas, quæ non nisi optimi Oris filia est, odium parit?

An quia? Improborum adlatio, dulce nutrit malum?

Quaslibet criminationes facile admiserunt. Dlugos.

An quia? Eloquentior est plerumque in Aulis Principum Improbilas quam Probitas?

An quia? Suspiciosorum, in criminationes semper aures patulæ?

Iura Patriæ labefactarunt:

Dlugos.

Leges etenim Aranearum telis similes sunt, Iros impotentiores stringunt, à Cræsis & Tyrannis labefactantur.

In confiniis Patriæ, Socordia & Ignavia, gnaviter vigilabant: Dlugos.

In aula Venus Ius Principi, populis Anomia dabat, omni in re voluntas pro arbitrio erat;

Nunquam bene paruit Sardanapolo Polonus;

Quia vita carere Viris, quam tam delicato Imperio obtemperare satis.

Habent hic quod discant Principes:

Primo Polonos indigna judicasse, Tyrannorum & Effeminatorum Principum nomina quæ viverent: ut qui non essent Virtutis, nec essent immortalitatis Paternæ hæredes.

Secundo Polonos pertæsos Tyrannidis, Monarchiam in Aristocratiam commutasse, sub qua libere pareretur.

An quia? Tum maxime excutitur jugum cum premit?

An quia? Polonus semper appetens Libertatis?

Stirpis à Deo sublatam stirpem Lechi:

Dlugos.

Vel quia? Voluit Deus Polonos Regi parere non Tyranno?

Vel quia? Oportebit sine excusatione, supervenire interitum, exercens Tyrannidem? Sap. 16.

Liber hic adhuc audire loquentem D E V M & claudere.

Cunctis diebus suis impius superbit, & numerus annorum incertus est tyrannidis ejus. Sonitus terroris semper in auribus illius, & cum pax sit, ille semper insidias suspicatur: Non credit,

credit, quod reverti possit de tenebris, ad lucem, circumspiciens undique gladium: Cum se moverit ad quærendum panem, novit quod paratus sit in manu ejus tenebrarum dies: terreat eum tribulatio, & angustia vallabit eum. Iob. xv.

Claudo

Sic mutat sceptrum D E V S.

A R I S T O C R A T I A

Sive Prioris Reipublicæ formæ, in duodecim Palatinorum regimen mutatio, quæ, quantaque mala Regno attulerit, intelliges.

C A P V T I

Non solum Honores mutant Mores, sed etiam mores mutant honores.

An quia? Ut honorum fastigium licentiam, sic licentia morum fastidium parit?

An quia? Mutati in Honore mores, non honori sed oneri sunt?

An quia? Mores improbi, ac perniciosi Principis, morbi sunt Principatus?

Vel quia? Regis ad exemplum totus componitur Orbis?

Vel quia? Morbus Regius seu Ictericus, nonnisi in toto regnat corpore, & nonnisi omnibus nocet membris?

Quo morbo hætenus laborabat Polonia.

Morbi autem erant; Invidia, Suspiciones, Fastidium subditi, Anomia, Venus, Oppressio tenuiorum.

Qui morbi, non solum erant morbi Regii, & Tyrannici, sed etiam morbi Principatus.

Itaque providendum erat à Polonis morbo, non tam venienti, quam in hærenti, & vel curandi, vel immutandi mores Principum, morbi tyrannorum & Principatus, qui immu-

tari

tari non poterant, nisi Imperii forma mutaretur; Mutare potuit, Exilium, gladius, ut in Tarquinio, ut in Julio Cæsare; sed noluit Polonus unquam agere Brutus in Principes, noluit Cassios, noluit ut aliquid recentius dicam

Gallorum Regum parricidas.

Sed fatis ipsis premendi erant Tyranni & opprimendi, ac vitæ servitutis patientia; per quam

Dedit D E V S his quoque finem.

Præcedat uti cæpit Dlugosius

Stirpe noxia corpori innoxio, è vivis sublata radicitus, abrogante D E O laboranti Patriæ consultatio, pereunti mutatio, servienti libertas, opem ut attulit, respiravit.

An quia? Hæc sunt antidota periclitantis spei publicæ?

An quia? Animos Polonos, facilius ligant in consilio, confortia damni?

An quia? Ut fatale est Monarchiæ, mutari in tyrannidem, sic fatale tyrannidi mutari in Aristocratiam, aut Democratiam?

An quia? Sola libertas, mederi potest Servituti?

Primi Polonorum Proceres & Nobilitas Gneznæ deliberarunt.

Dlugos.

Cur non & Plebs?

An quia? Semper vulgus & plebem, seu Roma Quirites, exclusit à Consiliis Polonia?

An quia? Bestia multorum capitum cum sit Plebs, ideo ejus consilium instabile, varium, desultorium, precibus & precio obnoxium?

Cur vero Gneznæ?

An quia? Hæc tum Regni Regia, & meditullium, quod semper aptum consultationi?

An quia? Vbi corpus primum formabat Reipub. Lechus, ibi æquum fuerat Aquilas congregari?

Disce hinc primo à Senatore & Equite consultatum de Principe eligendo.

B

Disce

Disce secundo : Antiquitatem , Ordinem , Distinctionem primamque in Electione liberam vocem Nobilitatis & Senatus.

Consultatum inibi : An mutandus, an retinendus, antecedens Imperii status.

En tempora, oportuno Consilio, temperata : Retinendum si quidpiam suasit : Suasit potissimum Lechi memoria meliorumque.

Mutandum multa : Tyrannis , Oppressio , & alia de quibus supra.

Conclusum : Abolendum Imperium, Monarchiæ, Tyrannidis.

An quia? Antiqua gravedinis recordatio, novum jugum dissuasit?

An quia? Iugo solutis, facilius est rueri & amplecti Libertatem? Meliores ex Lechitis visi : Quos vel Error, vel Fortuna nunquam decepit.

Et qui vellent & possent primi pro Patria sumpsisse labores :

Ac eos monstrarent tolerare, non juberent.

Disce : Quod in Rege Miles semper placuit Polonis, semper enim generosum sanguinem, pacis otio, belli negotia decuit prætulisse :

Cromerus.

Placuit autem inter bellatores maxime Visi mirus.

Cui soli Fortuna nomen non invidit ; Primus enim docuit navibus pugnare Polonum posse : Syuardi Danorum regis victor : Daniæ expugnator, triumphator, regnator : Gedanensis Urbis creator.

Hujus similiumque Virtus militaris, suaserat retinendam Monarchiam, non tamen persuaserat.

Plures enim è Lechitis, in summa Fortuna, abrepti fuerant licentiæ ventis.

An quia? Non ad metam publici boni collimabant?

An quia? In Imperio, nonnisi imperium cogitabant?

An quia? Magni magis quam Boni audire desiderabant?

An

An quia? Domini potius videri, & saluari, quam Patres voluere?

Ideo displicuere : Fastidit enim Polonus Principem, cui illud non convenit æqua lance utrumque & rector bonus, & bonus Imperator.

Non autem bonus, qui Tyrannus ; qui quia plures in Lechitis, ideo displicuit in illis non Principatus sed Tyrannis.

Cujus Tyrannidis potissima radix, quod hætenus Princeps, *Dlugossius, Cromerus, Mischovius.* è Principe nasceretur, isque primogenitus, ad mentem Lechi, & primorum Procerum.

Disce : In successionibus Polonos sanguinem primogenitum coluisse, maxime si Virtus privilegio Naturæ responderet :

Idque Quia sic Ius naturæ, Mos gentium, & tempora voluere : Lechus autem sic voluit.

Vel quia? Ordini sanguinis providendum fuit : Nepotibusque uti Magneti parentalis providentiæ?

Vel quia? Minore discrimine sumi putabant Principem quam quæri?

Vel quia? Divisa Imperii spes, dividit animos Imperiorum? Votis optimi Patris respondit Patria.

Dum natos, nepotes, plerisque & plerumque improbos, ac *Vapovius?* Tyrannos centum quinquaginta annis toleravit.

Deinceps, ut Electio optimum Principem inveniret, placuit non potentiam in Principe, quam firmat successio, sed in Principatu, quam firmat Electio, stabilire.

Conclusum igitur : Abolendam Successionem nutricem Tyrannidis.

Consultatum de Electione : An Extraneo Sceptra deferenda, nec ne?

Affirmantibus aliis.

Vel quia? Cechi & Russi propagini, Sceptra deberi videbantur?

B 2

Vel

Vel quia? Paritas multorum, difficilem faciebat Electionem Indigenæ?

Negantibus aliis.

Vel quia? Rerum hominumque peritum, Principem esse oportet, talis autem Extraneus non est.

Vel Ne morum novitas Extranei Principis Reipub. formam perturbet?

Vel Ne Potentia Externi Principis, imminueret crescentem Rempub. Polonorum?

Vel quia? Et parere, & Imperare semper valuit, si voluisset Polonus?

Conclusum: Non querendum esse Externum ad sceptrum Polona Principem.

Consultatum: Quis ex Indigenis eligendus?

Multos Candidatos fecerat æqualitas; Morum, Opum, Nobilitatis.

Cromerus. Quid ergo? In pari multorum dignitate, variabant sententiæ.

An quia? Vbi parilis ambiens potentia, ibi difficilis unius Electio?

An quia? Factiones Procerum, tum primum in partes distrahere Nobilitate?

Disce: Ingeniosam in damna publica, ob privata commoda, semper fuisse, Ambitioni conjunctam potentiam.

Quid multis? Locus fuerat dandus, in duodecim Factionibus Imperio Aristocratico.

Et dum unius queritur Principatus, duodecim placent Optimates, è toto Procerum numero.

Conclusum ergo: A proceribus regendam esse Rempublicam.

Sic igitur: sive Fatum, sive Tyrannis, sive Libertatis appetentia, sive Novandarum rerum studia, sive paritas volorum;

Transformarunt

Monarchiam in Aristocratiam,

Tyrannidem in Optimates,

Prin ci-

Principem in Principes,

Vnum in Plures:

Et non jam ex unius, sed ex plurium arbitrio, à socio pependit dulce libertatis forte, Imperii nomen:

Forſan quia? Misceri quondam debuit Polonum Imperium è Rege ac Optimatibus,

Ideo prius utriusque formæ separata probatione, præcludere Fata debuere.

Nec Aristocratia Monarchicam expungit administrationem, si glutino libertatis ad invicem coalescant.

Redeo nunc ad deliberationem de Principibus eligendis, & deliberationis fines propono.

Ex his

1. Bonum publicum,

2. Conservatio integritatis Regni,

3. Honor Imperii Sarmatici,

4. Reipublicæ gubernatio,

5. Iustitiæ & Legum Administratio,

6. Officiorum Publicorum functio,

7. Cura designatæ Regionis,

8. Belli copiarumque ratio,

9. Libertatis defensio,

10. Status reformatio:

Habes fines Electionis.

Tranſeo ad media his finibus subservientia: Nimirum

Mores, Leges, Consuetudines.

De quibus consultatum; An veteres Monarchicæ abrogandæ, nec ne?

Visum Consultoribus; Non omnes abrogandas: Sed quæ

1. Nocerent Libertati,

2. Faverent Servituti,

3. Saperent Iugum,

4. Servirent Licentiæ,

B 3

5. Nutri-

5. Nutrissent odium commune,
 6. Extinguerent Bonum publicum,
 7. Augerent privatum,
 8. Redolerent Tyrannum,
 9. Exercerent potentiam supra mediocritatem.
- Vel per quas Quicquid aliis non liceret, Tyrannidi liceret.
- Vel per quas Quod non potuerunt, posse voluerunt, qui nimium potuerunt.
- Vel in quibus Non Vis, sed Ius & Mens Tyranni regnaret.
- Vel quæ, Reverentiam terrore, aut amorem humilitate caperent. Ita fecit Roma: Prius abrogavit Reges, deinde abrogavit Regum leges: Lege Tribunitia decernente; Ne deinceps Reges & Regum leges Romæ essent, vigerentque.
- Vel quia: Malorum medicorum suspecta est medicina?
- Vel quia: Ius illud Regum, pro uivis tulerat labruscas?
- Vel quia: Leges è nomine improborum Regum invidiam contraxerant?
- Abrogatis Tyrannis & Regibus & Legibus.
- Consultatum: Quæ leges possent esse ad finem consequendum oportune.
- Actum hic ad mentem rudis, & agrestis sæculi:
- Auræ libertatis, Aristocratæ, Necessitatis:
- Ira modus est sceleri positus, Et ex malis moribus, bonæ leges exortæ.
- In his fundamenta posita Libertatis.
- Mens, animus, consilium, sententia Poloniæ explicata.
- Conditæ Quæ juberent: Honestæ, Equæ, Utilitæ;
- Quæ verarent Indecentia, Iniqua, Inutilia:
- Constituta quæ sequuntur:
1. Ut duodecim Viris administratio Reipub. committeretur, belli pacisque tempus.
 2. Ut horum quilibet suæ quisque Satrapæ præficeret.
 3. Ut iidem Duces belli, & copiarum essent.
 4. Ut ex proceribus legerentur.

5. Ut

5. Ut Procerum Optimi, Sapientissimi, Nobilissimi, Ditissimi,
 6. Ut eorum Dominatus, aliorum surrogatione, necessitate vel utilitate postulante, suppleretur,
 7. Ut idem illis Imperii qui & Vitæ terminus esset,
 8. Ut pœnes eos, omnium quæstionum, injuriarum, differentiarumque decisio & punitio esset.
- His institutis, legibusque non solum reformata, sed & ab integro formata, stetit Respublica aliquamdiu, stabilita legibus & libertate, satiusque visum Nobilitati Poloniæ, parere Legibus quam Regibus.
- An quia: Polonus solam Legem veretur & colit in Principe: Ideo prius hic Leges constituit, deinde Interpretes legum eligit.
- An quia: Non Lex Regis, sed Rex Legis gratia institutus est? *Orichovius.*
- An quia: Mens prius Regni debuit esse, quam Mentis interpretes?
- Intuere in ipsis Poloniæ fasciis, Auream Libertatis infantiam.
- Vide
- Ut Naturam secuta Ducem, ruditas sæculorum, non Vlpianos, non Trebonianos, non Machiavellos, non Callimachos, non Tyrannorum Parasitos,
- Principes libertatis prius quærit, eosque Cæcos, Surdos, Mutos.
- Leges nimirum:
- Hæ enim solæ imperant Polonis: Ut autem vivacius regerent, addit Polonia illa ætate, Oculos Aures bis bisenas, linguas duodenas:
- Sed cur tot numero?
- Vel quia: Plus possunt duodecim linguæ, aures, & oculi, quam lingua una, Aures duæ, Oculi duo.
- Vel quia: Vnita Virtus fortior, dum omnes volunt, ut unum velint, unum sapiant, unum loquantur, unum videant, unum audiant.
- Hunc

Hunc prima Libertas attigerat, gradum foelix si diu
Legum Principatu viguisset.
Conclusum. Has aliasque Leges (quæ Posteros effugere) ser-
vandas ab omnibus esse.

Desiderabit adhuc Lector Legum & harum Consti-
tutionum rationes.

Addo Tu aestima & dispice. Neq; enim subactam viam calco
Nulla his fax, nullum prævium lumen, tamen accipe.

Cur electi Duodecim?

Cromerus.

Novum ne id placitum Eligentium? An vetus sub Monarchis
nomen & officium, nunc adauctum legum custodia?

Vtrum vis amplectere. Id factum reor.

Vel quia In tot proceres partitus fuerat suam Lechus Mo-
narchiam,

Vel quia Vnius Imperium hactenus omnibus gravedini fuerat,

Vel quia Multis hostibus incincta Polonia, multos defensores
requirebat,

Vel quia Ita fieri suasit, paritas notorum Eligentium, & æqua-
litas dignitatis, probitatis, ac opulentiae Candidatorum,

Vel quia Secuti exempla Romanorum in Decemviris,

Vel quia Fortuna Imperii Poloni longe lateque diffun-
debatur.

Nosti numeros Arithmeticos Astronomicos.

Gradus ad calculos voca.

Miechovica.

Incipe ab occasu secundum coeli longitudinem, A gradu 32.

Tanaim versus usque ad gradus 60.

Tantum enim in longum quondam patuit Polonia,
Hos gradus partire in miliaria, invenies 420.

Vni enim gradui 15 miliaria Germanica correspondent.

In latum vero Si incipias à montibus Sarmaticis usque ad ma-
re Balthicum, à gradu 49 usque ad gradum 57 invenies
miliaria 120.

Ne igitur mirere tot Optimates electos, vix enim unus tanto
par Imperio visus.

Ius

Ius enim dicendum erat Germaniæ, Daniæ, aliisque non Pro-
vinciis sed Regnis, quæ Polonia sub sceptris & arma ierant.

Sed cur belli pacisque tempore iidem? *Cromerus.*
Fatale est sapere vetustati. Intellige. Vel alternasse Ducis &
Iudicis officium, Vel divisam aptitudinem fuisse, in sex Bel-
latores, & sex Quæsores, Vel Partes Iudicum cum bella-
rent, vicario Iudicio & succedaneo suppletas fuisse.

Transco ad aliam legem.

Cur hi Palatini tantum è Proceribus lecti, cur etiam non ex
Nobilitate?

An quia Aureos illos antiquitatis mores, jam incipiebat tra-
here in partes vis factionum,

An quia Proceres præcipua Nobilitatis columnæ,

An quia Senatû & Nobilitatem, nunquam distinxit Æqua-
litas sed Officium.

An quia In Procerum nominibus, non Ambitio, non Lurgi-
tio, non solæ Divitiæ, sed Virtus, Probitas, Rei militaris
scientia triumphabant.

Sed de hac Lege satis.

Venio ad aliam. Cur placuit singulos Palatinos, singulis Sa-
trapiis præponere?

Mentem antiquitatis aperiâ. Inferre suspensionem ibi licet,
ubi vetustas posteris invida, actionibus publicis tenebras
quæsit.

Ita factum reor, singulas singulis Palatinis ex æquo Regiones
determinatas esse, ut quilibet esset Pater, Caput, Lux,
Mens, Dux, Iudex, Arbiter, sibi definita Provinciæ.

Hanc rexisse ad communem mentem Regni, ad commune
placitum totius Nobilitatis, & reliquorum Procerum.

Ita quodlibet Astrum suæ plagæ luxit, non tamen alteri, Non
sollicit, quia non decuit, permutato lumine aut vicario
fungi.

Sed nec Terram aliter proceres Astrici illustant, nisi Errones
septem

C

septem excipias, quos maximè constat in eo errare, quod nulli certæ parti in Orbe luceant.
 Nec mala illa Ordinis conformandi ratio & regula Nemo se in alterius officium ingerat, ac in alienam messem immittat falcem, maxime vero in Politicis. Sat multa & multos is regit, qui bene novit regere.
 Nec sat fuit Palatinis suam lustrasse Regionem & illustrasse luxere hæc toti Poloniæ sydera.
 Quomodo? Quotannis putarem Gneznæ in Comitibus. Vbi prospiciendum fuit ab Oculis pluribus, uni Menti, Legibus, Regno.
 Quid ibi? Data ratio Administrationis Nobilitati præcisis Excessibus Defectibus.
 Redditus medio (id est) iusto, suus vigor (id est) honor.
 Habes conjecturam. Quæ sequitur Lex est Tertia.
 De qua quærimus? Cur iisdem Palatinis ratio belli commissa? & quis hac in re modus?
 Hic enim semper oculos auresque vigilantes voluerunt Poloni, & non tantum linguas Regni & Legis, sed & manus Legis esse suos Principes voluere.
 Præclare
 Qui recturus es Poloniam intende. In pace lingua Regni & Legis esse debes, in bello manus.
 Segnes visæ fuerant Tyrannidis successivæ manus ideo deletæ sunt plures.
 Ut essent indefessa potentia. Recentisque viri, recentesque vires.
 Modum adhuc quæres? Copias ducendi, Bellandi?
 Hinc enim, Nomen videntur duxisse Polonorum Woicwodæ? id est, Bellorum Duces?
 Et hic opus conjectura Suppono. Vbi major vis erat ibi promptior Regni manus, Ducisque munus.
 Ipse præibat. Non ad speciem virtutis fax, sed genuino Martis exemplo.
 Ipse

Ipse manu sua, pila gerens, præcessit anhelis
 Militis ora pedes, monstrans tolerare labores.
 Cætera quæ sopivit vetustas nunc tacebo.
 Moveo calamum ut quintæ Constitutionis mentem
 aperiam.
 Duo hic in Palatinis officia considero Imperatoris & Iudicis.
 Vtrique necessum est, ut sit Optimus, Sapientissimus, Diti-
 mus, Libertatis defensor strenuissimus.
 Imperator Anima belli est Iudex Pacis vita, spiritus.
 Majores ergo illi nostri, voluere in Palatino quolibet Impe-
 ratorem Optimum.
 Ita & Cyrus. Non censebat convenire cuiquam Imperium,
 qui non melior esset iis quibus imperasset.
 An quia non potest exercitum is continere Imperator, qui
 seipsum non continet,
 An quia Tutissimum illis visum, in virtute Ducis spem posi-
 tam habere.
 Loquar ore Tulliano. Quanta innocentia debent esse Impe-
 ratores,
 Quanta omnibus in rebus temperantia, quanta fide, quanta
 facilitate, quanta humanitate?
 Si solum habeat Imperator, laborem in negotiis, fortitudinem
 in periculis, industriam in agendo, celeritatem in confi-
 ciendo, consilium in providendo.
 Bonus est, non tamen adhuc Optimus.
 Optimus, Cujus in Exercitu non veneunt Centuriatus. Quem.
 Non avaritia ad prædam. Non libido ad voluptatem. Non
 amœnitas ad delectationem. Non labor ad quietam, à pro-
 posito cursu bellandi avocare potuerunt.
 A cujus militibus nulla vis affertur. Qui milites sub Aquilis
 non ducit. Quorum lingua vana, manus rapacissima, gula
 immensa, pedes fugaces, quæ honeste nominari non pos-
 sunt. Inhonestissima.

Breviter. Qui non sint lepores galeati, hirudines ararii; Qui non cum Regibus pictis, lusoriisque Fortunam experiantur. Qui non super mensa debellant Alexandros, vitreos vineosque, tesseraeque signent non in abaco, sed in campo. Qui non agant praedatores à sociis, populatoresque terrarum, quam à populationibus debent vindicare. Sed alias plures optimi Ducis militumque notas, licet nec hi vani colores.

Ad Iudicem propero, Quis Optimus dicendus?

Sumo signa Optimi Qui non solum iudicat, sed & vivit ad mentem Regni & Legis.

Ex Augustino Qui vera non credit, licet vera sint, nisi talia demonstrent.

Ex Ambrosio Qui Iudicans de alterius errore, non habet in seipso quod condemnet.

Qui in ferenda sententia, nullo odio, nulla offensione, nulla levitate ducitur.

Qui nil prae paratum, & meditatum de Domo defert ad Iudicandum.

Qui ad naturae mentem decernit, obsequitur legibus non adversatur, exanimat causae merita non mutat.

Ex Gregorio Qui in praefenda sententia nunquam praecipit Indiscussa temere non iudicat, quibuslibet malis auditis non movetur.

Ex Alano Apud quem N V M M V S non loquitur, Quem non vincit Pecunia.

Ex Phocydide Qui faciem non iudicat.

Ex Horatio Qui honestum praetulit utili, Et rejecit alta Dona nocentium.

Ex Lucano Qui dante rabula, non capit quam non habet Iram, neque permittit, ut affectum vitrix ducat Loquentia.

Disce. Optimus olim Iudex sine Causidicis, nec forum fuerat muricibus stratum.

Redeamus

Redeamus calame ad Imperatorem.

Appinge ei secundum è Quinta constitutione colorem Divitias.

Indagemus. Cur eas in nomine Imperatoris quaesivit Polonus?

An quia Pecunia Amicos militesque facile parat, paritque?

An quia Imperator, qui dives est, minus inhiare visus praedae, minus alieno,

An quia Aerarium Regni, Tyrannidis luxu exhaustum fuerat?

An quia Multa bella gerenda, Nervis indigebant Militiae,

An quia Exactionibus providendum fuerat, quae sub Tyrannis Rem Polonam affligerant.

Cur vero Iudices divites?

Magna ratio & sola sufficit. Ne vigerent Corruptio & Avaritia omnium vitiorum radices.

Electum igitur & approbatum in duodecim Proceribus lumen Virtutis vidimus supra & legimus.

Simul ac Optimatum statum & Aristocratiam. Quae nisi optimos veneratur & sequitur. Nunc junctas & Divitias monuimus.

En paucorum Imperium, en Oligarchiam. Miscere voluit cum Auro Polonia Paupertatem.

Possunt tamen, si vinculum addas Bonum publicum.

Disce. Virtutem nunquam exclusit a Sceptris Polonus, exclusit Divitias.

In Pias paupertate.

Eas conjunxit in Palatinis cum Virtute. Novam compagem in Sceptro Virtutis & Divitiarum meditatus, nimirum Aristoligarchiam.

Monstrum dices?

Non tam Vir probus Dives, quam Dives probus.

Aureis tamen illis saeculis frequens miraculum.

Disce & pondera. Quale Sceptrum Polonis confixit tunc ipsa Natura, & quam bene.

Sed Tertia qualitas Procerum nos ad se vocat Prudentia, Sapientia.

Hæc Iudici necessaria. Cyclops Lipsio Poëticus, Princeps sine Prudentia.

Parum dixit Belgii sol & lumen Addo. Ipsa cæcitas est, tenebræ ipsissimæ.

Et potior hæc pars in Palatino visa fuerat Nobilitati.

Non enim. — — Solis viribus æquum.

Credere, sæpe acri potior Prudentia dextra.

Maximam enim Artem tractat qui Iudicat hominem.

Sapientissimus Iudex est qui Iustus est.

Et qui Paucissimis Legibus utitur.

Et qui Brevissimo compendio Iudicat.

Et qui Oleum gladio scit temperare.

Et qui Aure utraque Forum excipit.

Sed & Sapiens Imperator sit necesse est. Sic & Arpinas noster.

Scientiam rei militaris requirit in Imperatore, cum illo sapere mens est.

Vel quia Mens una Sapiens, plurium vincit Manus.

Vel quia Plura in summa Fortuna auspiciis vel consiliis, quam telis & manibus geruntur.

Quis igitur Sapientissimus Dux? Qui & peritissimus,

Qui & providentissimus.

Peritus ille, Qui plures per Provincias stipendia explevit.

Quem in omni genere Belli Fortuna exercuit.

Cui probe notum. Quis Agminis Ordo, quæ cura explorandi.

Quantus Vrgendo trahendoque Bello modus.

Providens ille, Qui loco opportuno committit se Fortunæ non pondere affectus ruens.

Et cui illud Augusti Octaviani in factis Festina lente.

Et qui Tum temnit Hostes, dum cavet.

Et

Et qui Interdum cum Fabio Rem cunctando restituit.

Interdum cum Minutio Prælia urget prope-rando.

Interdum cum Cæsare Venit, Vider, Vincit.

Et qui ut breviter dicam Sciat probe; Quantum differant.

Agere Temere & Festinanter. Et ubique locorum.

Tempora Tempore Temperat.

Sat de Sapientia.

Propero ad Nobilitatem.

Voluit Antiquitas Imperatores Polonos Nobilissimos voluit & Iudices.

Pono utrique parti communes rationes.

An quia Auctoritatem requirit nomen Imperatoris & Iudicis? Hanc autem non habet qui Nobilissimus non est. Auctoritas enim.

Vt in Iudice Ætatis & Severitatis, in Duce Victoriarum & Felicitatis.

Ita in utroque Nobilitatis filia est.

Multum addet robur nostræ sententiæ Roxolanus ille Cicero *Orichovius* infideli subdit.

Quia inquit, Nobilissimarum Familiarum auctoritati Regnicolæ cæteri parere didicerunt.

Restant ex Quinta Constitutione Vindiciæ Libertatis.

Has Majores in Iudiciis requisivere, ut licentiæ impetum Legibus retunderent.

In Imperatoribus. Vt Servituti obviam irent Potentia.

Domi Forisque in utrisque. Vt auream in Libertate servarent mediocritatem.

Sed vellicat calamum Constitutio Sexta Obtempero & quero.

Cur

Cur hi Magistratus non Annui ? sed ad durationem vitæ al-
ligati.

An quia Non bene regitur Respublica, cuius Administratio
quotannis defungitur, quia is regere bene non potest, cui
intime non sunt cognita Mox, Lex, Consuetudo.

Quorum cognitioni, non unus solum Sol, sed vix centum suf-
ficiunt.

Fato ergo permisit eligens Nobilitas, Vitam, Iudicium, Impe-
rium Procerum Candidatorum.

Rata Diu tolerandos eos Quos Virtus, Nobilitas, Divitiæ
commendarent.

An quia Quod optimum est extra vices temporis esse debet ?

An quia Annuæ mutationes difficiles in tanto numero si adji-
cias, nonnisi Virtute, Libertate, Nobilitate, Divitiis præ-
stantes fuisse eligendos.

Quid moror ? Transeo ad surrogationem Officii.

Nam & hic habeo quod dicam breviter.

Constitutum Ut succederent alii aliis, non agminatim sed ad
Naturæ legem, relictis pluribus peritioribus à quibus habé-
ret quæ disceret recentior. Addito si utilitas postulasset,
vel necessitas Publica.

Nam si maculata fuisset scelere Potentia, læsum Imperium,
violatum Officium. Fortuna moribus mutata innovabatur
& meliori tradebatur.

Dlug. Crom- rus. Aggredior ultimam legem, qua omne Ius commissum,

Palatinis, non solum Belli, sed & Pacis. Iussique

Dicere Ius populis, injustaque tollere facta.

Intra tamen cancellos. Ne enim ire liceret qua liberet.

Ideo scriptum est Ius, non solum populis sed & Palatinis.

Hanc mentem Verustatis laudo, & consilia Senatus & Nobi-
litis.

Claudo. Hæc fundamenta prima Libertatis ac novæ Reipu-
blicæ posuit quondam Polona Nobilitas.

Quo-

Quorum soliditatem mente propinquiore mecum, Lector, ex-
plora ac scrutare, Præclare enim videbis fundatam Aristo-
cratiam fuisse.

Firmaque tantæ molis jacta fundamina, si in ædificii sequioris
extruptione, tam ab obtemperantibus quam ab Imperanti-
bus, exoptanda fuisset servata constantia.

Quis clarius quam Dlugosius ?

Sanctum (inquit) Regibus ac Principibus propitia Divinita-
te extinctis Poloni nacti consilium, Imperium suum, liber-
tate & legibus stabiliendum censebant, optimum factu ra-
ti, satius parere Legibus quam Regibus, fuissetque eorum
Respublica, felicibus incrementis prosperata, si partam Li-
bertatem pati & tueri potuissent.

Hæc ille, Qui etiam non temere hanc Rempub. natam & be-
ne fundatam fuisse existimavit. Probo viri mentem & am-
plector.

An quia Ex Lechi morientis mente & voto constituta ? Qui

Imperii sui Adorem voluit à Martiis solum viris hæreditari.

An quia Hæc Respub. non nisi Optimo confert gradum Di-
gnitatis ?

An quia Plebem excludit ab Imperio ?

An quia In Rectores, Equites & Agricolas dividua ?

An quia Necessitati & Tempori conformata ?

An quia Par honor non inter impares Nobilitate & Virtute
discriminatus ?

An quia Contemperationem Carthagensis Reipub. redolet ?

An quia Nulla hic in dignitate hæreditaria successio ?

An quia Maximum hic Iuris Imperium, maxima dignitas
Legis ?

Minor Optimatum.

Hi enim nonnisi Custodes Legum & Pastores populorum.

Non autem Populivori Principes.

Hæc ad mentem Stagyritæ.

D

C A P V T

C A P V T I I

In quo initia Regiminis Palatinorum laudantur.

IActa sunt fundamenta præclara; laudavimus: Nunc videamus & miremur molem ædificii.

Cujus initia non tam meis, quam Historicorum nostrorum verbis effero.

Probi ædificatores fuere, ut fere in initiis solent fervere omnia.

Cromerus.

Recte (ergo) illi initio

Quia nam?

Cromerus.

E Republica etenim initium Magistratum gessere, Commendantur, sed ab Initiis. Palma est in janua, non in Fastigio.

Nec abs re Tacitus.

Quod initia Magistratum fere meliora sunt, sed finis inclinatur:

Nec solum ut jam video, Imperium Virum, sed & Constantem ostendit:

Fœlix cujus diu — Mens immota manet.

Nec ad primam faciem variantis Fortunæ, Fato urgenti incumbit.

Illud vero Quod è Reipublicæ mente gessere Magistratum confirmat Dlugossius;

Quia inquit Integritate qua potuerunt, amplissima Regno commisso intenderunt.

Ne mirere, Gubernabat enim Polonos Virtus.

Aristoteles.

Quia Ibi Virtus dominatur, ubi regunt Optimates;

Tu per Optimates Optimos intellige.

Idem.

Optime autem regit, qui prudenter. Prudenter regit,

Seneca.

Qui maxima arte tractat indomitum Animal,
Hominem scilicet.

Sed

Sed & qui hunc Regit, mundum regit, Mundus enim, quidam homo est, sed parvus.

Prudenter regit, Quæ cuncta videt quæ facienda,

Hesiodus.

Sed nec semper oculo credit proprio, ast etiam sæpe fidit alieno, ne vel decipiat vel decipiatur.

Optimè regit, Qui mentem non separat à pluribus, si plures regant. Sed cum eis unit ad finem illum Reipublicæ summè necessarium. Nimirum

Bonum publicum.

Optimè regit, Qui juste regit;

Iuste regit, In cujus penatibus nihil venale, aut ambitioni pervium.

Seneca.

Optime regit, Qui clementer;

Clementer regit Qui languida regnat manu.

Optimè regit, Qui fideliter;

Fideliter regit, Qui nullum speciem Iuris fraude colorat.

Livius.

Optimè regit, Qui modeste;

Modeste regit, Qui in alto positus, non alta sapit.

Bernardus.

Recte ergo initio moles surgebat in altum.

Leges dictæ Sarmatis Germaniæque.

*Iodocus De-
sius.*

Quam multæ? Paucissimæ.

An quia Vbi multæ Leges, ibi multæ Lites?

Plato.

— Ibi ferrea lura

Virgilius.

Insanumque Forum.

Quisquis Rexeris, memento breviare Lites, paucioribus legibus judica.

Opus facies ex voto Ludovici XI Galliarum Regis Principe dignissimum.

Lipsius.

Fac ne Poloni — Magnis agitent sub legibus ævum.

Virgilius.

Et multis. Fac ut caudicina fileat, vera tabes Poloniæ.

Disce à Deo, Qui decem legibus orbem temperat universum.

Disce à Natura, Quæ multis legibus stare non potest.

Et otiosas in mundo odit Entitates.

Aristoteles.

Lipsius.

Vnum remedium uni sufficiat morbo; Quod si unum non sufficit, sufficiant pauca eaque simplicissima.

Odi profanum vulgus Medicorum, qui linguis tantum sanant multisque verbis.

Optimus Medicus qui paucis & simplicibus opem fert medicamentis.

Multa Medicamenta sunt morborum semina novorum.

Plato.

Multæ Leges vitiorum.

Vide ut è summo Iure, summa exoriatur Injuria.

Vt è Codicibus, è Digestis, è Novellis pullulet major in dies vitiorum seges.

Id è Platonis divina mente hausi quod scripsi.

Vnde & illud. Non fuerint concordēs unquam, aut inter amantes Cives, ubi mutæ multæ lites Iudiciales sunt, sed ubi eæ brevissimæ & paucissimæ.

Redeo ad Duodecim Optimates, qui quia in initiis Optimi.

Cromerus.

Iura dedere Populis Optima, Paucissima, Simplicissima: Quæ non in libris neque in Tabulis, sed in animis hominum atque vita incidere.

Rude sæculum Cromero quod nobis Aureum.

Hinc disce Quod firmissima sit Lex quæ in Animo sculpitur.

Nunc, In officina Diplomatica, vulgo Cancelaria die noctuque novæ laborantur Leges.

Quo fructu? Vt hæreant in charta, exulent ab Animo.

Et quod vix feras. Scribitur Lex, ut ematur. Dandum.

A sepia, à calamo, à manu, à voce.

Scribenti, Legenti, Agenti, Defendenti.

Ita Oenopolia Iuris instituuntur, nec ad ea nisi D E Æ

Monetæ patet aditus.

Et Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras.

Melius Antiquior ætas, Forum vehale constituit, rei Frumentariæ,

tariæ, Oleribus, Leguminibus, non Iuri, non Iustitiæ, non Legibus, nisi forsan jus forbile excipias.

Habet suos Solones, Lycurgos, Zaleucos, quos imitetur Polonia, potest autem si velit.

De Zaleuco libet audire Strabonem. Zaleucum (inqui) illum olim paucas & simplices leges dedisse, (ita olim & nostri Palatini) sed secutos (intellige Principes) alias (intellige leges) per subtilitatem, & nimiam curam addidisse, ut celebres magis quam boni redderentur.

Consulant id speculum recentiora Polona tempora, & si qui similes Nævi, tollant.

Habes inclita initia, quod sequitur operis, deflectit à rectitudine.

Tu discēs hinc Mutari tempora & nos in illis.

Disces Homines nos ea lege natos ut mutemur.

Disces Quod nihil sit ex omni parte beatum.

C A P V T I I I.

Dicendum mihi nunc, Cur & quomodo à rectitudine deflexerint Palatini, & quæ inde in Regno subsecuta?

CVr Amphora cæperit efformari Et

Institui currente rota, cur urceus exit?

Horatius.

Cur retrahit pedem ab Aristoligarchia ad Monarchiam Polonus?

Cur Libertas resumpta abdicata? Cur explosa Palatinorum gubernatio?

Dlugos.

Cur ad unius Imperium animi converſi?

Decius.

Cur bene fundata Respublica & pessumdada?

Dlugosius.

Quamvis non sine Causa alii facti sunt Poloni, hoc enim inconstantia esset.

Cicero.

Sed pro re nata mutavere Consilia, quod fuerat Prudentia.

Cromerius.

Malorum pertæsi, quæ agminatim incubuerant.

Familiarissima Errori Consuetudo. Errare ubi cæperis, vix aut nunquam posse desistere.

Fatum enim labyrinthum Errores trahunt. Error Errori catenatur.

Incumbunt autem mala quæ præmunt, maxime vero Publica.

Nullum autem onus gravius Publico malo, omnes enim parili mole premit.

Publicum malum, publica Spei & Reipublicæ mutatio.

Et mira Aristocratia in Monarchiam Metamorphosis.

Cujus fert animus causas expromere.

Lucanus.

Libet hic cum Poëta: Invida fatorum series, summisque negatum

Stare diu, nimioque gravis sub pondere lapsus.

Seminarium malorum Nimia Imperantium Clementia.

Disces tu hinc ut nimiam Severitatem, ita nimiam Clementiam Imperiis nocuisse.

Imperaverunt Optimates Clementer, sed quia nimium, Ideo non Optimè.

An quia Amari voluerunt non timere?

An quia Optaverunt Imperio quam non sunt affecuti Securitatem, Firmitatem, Diuturnitatem.

Seneca Trag.

Invisa enim Imperia nemo sustinuit diu,

Ideo mites fuerunt Patrum instar.

Vitium vertendo Regno fatale sequitur è nimia pullulans Clementia.

Impressa obtemperanti Polonia, vilis abjectaque Opinio de Imperantibus.

Palatinis eorumque Statu,

Brevius dixero Contemptus,

Qui

Qui ubi invaluerit, extinguit Imperiorum Animam & Vitam *Seneca*, nimirum Auctoritatem.

Nullæ igitur erant vires Imperio Palatinorum, quia

Nullus in Animis Obedientium consensus. *Livius*.

Qui esse non poterat, quia medica aut nulla fuerat Imperantium Æstimatio.

Nec hic quievit Contemptus, gradum fecit Paritati.

Secuta æquo passu Contumacia, & dedignatio Parendi.

Infima Summis reddantur paria, & coquantur.

An quia Pœnituerat Polonum, inter Proceres & Nobilitatem locum dedisse inæqualitati?

An quia Nunquam bene Par paruit Pari?

An quia Idem par & dispar sibi esse non potest?

An quia Pares nec metuimus, nec mirari solemus?

Quid restat? Everfa Imperii Majestate, non se jam tulerat Polonia.

Ex Libertatis usu nimio pleno alveo emanavit abusus insolitus Libertatis.

Qui Fastidiosum & contemptibile nomen Imperantium reddidit obtemperanti Licentia. *Dlugos*.

Si tamen unquam obtemperare voluit, & valuit Licentia.

Silendum hic fuit Imperio jam enim impunitate peccandi,

Auctoritatis ejus acies fuerat hebetata:

Facilis gradus à Libertate ad Licentiam.

An quia Difficile est (ubi nulla fræna) dum libet non licere.

An quia Ea natura multitudinis quæ & freti. Si enim ali- *Dlugos*.

quando fluctus suos impellentibus flatibus extulerit, non

facile ad priorem reduci potest tranquillitatem.

Quæ libertas Adeo potens sui quæ interdum non exorbitet?

Et Luctantes ventos tempestateque sonoras

Imperio premat. Dum instant.

Virgilius.

Nullus potentior ventus & fluctus quam Licentia.

Nec potuit hæc Navis occupare portum

Horatius.

Nudum

Nudum enim erat remigio latus.
Et malus celeri faucius Africo,
Antennæque fractæ gemuere malis
Ventorum fractæ ludibrium.

Ast tu recentior Polonia, interfusa nitentes, vites æquora
Cycladas.

Cicero. Libera es fateor, velim tamen ne sis licentiosa.
Non enim liber est, qui non potest Cupiditatibus suis im-
perare.

Dlugos. Ita ergo Majores nostri concessa libertate insolescebant.
Concessam recte dixit Dlugossius. Munus enim è divinitatis
haustum liberalitate Libertas est.

Virgilius. An quicquam nobis tali sit munere majus?
Sed quo concessum Polonis, uti non abuti.
Stare nunquam potuit bene Aurea Libertas sine ferro, potuit
sæpe Licentia.

Dlugos. Quæ in animis Polonorum induxerat veteris disciplinæ rigo-
ris oblivionem.

En sobolem licentiæ? Ita &

———— patriis acer Romanus in armis
Fuerat, tamdiu, quamdiu.

Virgilius. Injusto sub fasce viam carpebat & hosti,
Ante expectatum positus sterit agmine Castris.

Et quamdiu non licuit nimium libere.

Cicero. Vis veteris rigoris & disciplinæ Polonæ Idæam? Depingam
Fuere tempora in Polonia Cum virtus militaris præstabat cæ-
teris omnibus.

Virgilius. Et ——— potuit quæ plurima Virtus
Esse, fuit, toto cerratum est corpore Regni.

Tacitus. Non emebatur Miles sed legebatur, Legebantur autem
Milites.

Egesippus. Non assueti latrociniis, Non bellorum insolentes, Non purga-
Livius. menta urbium, Non ignoti inter se ignorantisque.

In

In Castris Non procacitatis, & petulantia, sed virtutis & mo- *Tacitus.*
destia certamen erat.

Erant Milites illi veteres sub Lecho in procinctu in Campis,
Non per omnia Municipia desides, hospitibus tantum me-
tuendi,

Nec se effundebant in luxum & epulas nocturnosque cæus, *Tacitus.*
Non lingua sed manu promptiores. *Salustius.*

Nunquam enim vox hominem interfecit. *Dio.*
Ita ergo olim severe conformabatur Miles, ad robur, ad Vir-
tutem exercebatur exercitus, Nec simulacrum Virtutis, sed
Virtus in castris fuerat amata.

Docebantur Milites laborare, decurrere; portare pondus & *Vegetius.*
Solem pulveremque ferre, nec pudebat fossas ducere &
fudes scienter figere.

Iam quam bene ordinatus Exercitus? Iucundissimus aspici *Xenophon.*
amicis, molestissimus hostibus.

Vis Imperium? Simul id omnes copiae sentiebant? Intenti ad *Curtius.*
Ducis non signum modo sed nutum.

Horridus etiam Miles ille fuit, Non cælatus auro argento- *Livius.*
que, sed ferro & animis fretus. Non discolori veste, sed
ferro vicens & armis. Aurum enim neque regit neque *Tacitus.*
vulnerat

Placerne hæc Imago Virtutis? utinam & Posteritati,
Cui optarem ex hoc vigore rigorem.

Audiamus quid ultra Dlugossius? Malum enim audiemus na-
tum ex abjecta veteri Disciplina.

Si quando usu aut necessitate cogente imperavissent aliqua *Dlugossius.*
Palatini, Imperium detrectabant.

Vsus cogebat ad Arma, ad Bella, ad prælia, ad subjuganda Re-
gna, Imperia. Ad Expeditionem generalem, ad Iudicia, ad
Comitia.

Necessitas si Regnum fuerat defendendum, si vis limitibus
inferebatur, detrectabant Imperium Poloni,

E

Refra-

Refractarios fecit Licentia, & disciplinæ oblivio.
Hinc factum ut iussa Ducum interpretarentur non exequerentur.

Conviciari paratiores quam pugnare.
Vides ut stateram transfiliat licentia & vocem regentis tumultu excipiat?

Fælices Palatini & diuturniores Imperatores fuissent.
Si in ipsis initiis servassent illud Aureum monitum Vegeti.
Dux (inquit ille) Auctoritatem maximam severitate sumat,
omnes culpas militares legibus vindicet nulli errantium credatur ignoscere.

Sed nos ad Historiæ textum mens revocat, sequimur & prosequimur.

Dlugos.

Poloni Palatinorum sententias & decreta improbabant,
scientes, contumaces, & rebelles aliqua animadversione non posse percelli.

Consentit Cromerus cum inquit.
Edicta & Imperia ipsorum vulgo negligi cæpta.
Habuisti in Imperatore imminutionem Auctoritatis nunc habes in Iudice.

Et ita Vnius impetu licentiæ omnis Imperii Aristocratici contextus in multas dissiliit partes, & subversa jacuit pristina Majestas Soliorum.

Quam scire Philosophus. E contemptu vero plurimæ sunt everfiones.

Aristoteles.

Temnuntur sententiæ, abjiciuntur decreta.
Quid mirum? Si contempta, vox Principis contempta enim prius fuerat & Persona.

Quamvis non Principum hinc contemptus sed Legum.
Lex temnitur, cum Interpretes legis, Oculi & Aures contemnuntur.

Omnia ei necesse est licere cui in legem licet:
& impune licet.

Verum-

Verumtamen nimis mutæ ille leges quæ non habent qui pro se loquatur.

Omni Contumacia major debet esse Lex, calcare debet rebellionem, & animadversione digna percellere.

Cur hic filet? Non miror. Appellatur enim à Iustitia ad Licentiam.

Vide ut non alia Tribunalia quærat abusus Libertatis.
nisi Licentiæ.

Sustulerunt ergo Leges qui tulerant, & nullo sub vinculo esse placuit labenti Disciplinæ.

Per quod hætenus cohæserat non male Respublica.

Quid restabat mente (id est lege) Imperio Polono subtracta?
Confusio

Confusione (autem) tetrius nullum malum.

Hæc perdit Vrbes; ita perdit & Domos.

Vastasque reddit: Martis in certamine.

Sophocles.

Hæc terga vertit: Rite sed parentium.

Res servat atque vitam Obedientia.

Adjungo furculum licentiæ Insimulationem Æquitatis
& Optimatum.

Explicat mentem meam Historicus.

Ipsi quoque (inquit) duodecim Præfecti à vulgo ingeminatione quærellarum insimulabantur, quod Republica posthabita, privatis tantummodo commodis & utilitatibus, cum legum promulgatarum prævaricatione inhiarent.

Dlugos.

Hunc textum primum lito ingenio Machiavellistico, Arcana enim sapit.

Quæ ne arcana sint, aperio Conjectura duce.

Evertere quibusdam Cerbereis cerebris bene fundatam Rempubl. mens fuerat.

Qui (paucis bonis exceptis) cum essent (ut ore loquar Dlugosii)

Dlugos.

Insolentes, arrogantes, & rixosi facti. Adde ego. Et ambitiosi & novarum rerum studiosi, ad quæque illicita & noxia dilabebantur.

Paucorum Imperio, aut ut aliquid deterius dicam Democratiæ faventia.

Illicita. Quia legibus sancita fuerat Aristocratia.

Noxia. Quia his desideriis novus Status Imperii ambiebatur.

Dlugos.

Id autem factum, Sive Natura gentis Nimirum. Ingenio Politonis sub syderibus nato, quod in mutandis transformandisque rerum formis multum semper valuit cum voluit.

Sive mole dilatata Imperii, Quæ periodo quadam fatali inclinat sponte, imo ruit in mutationes.

Sive quod suapte illecta, Ad majora enim forsitan, ii qui desiderabant mutationem se natos fuisse putabant quam ut pari servirent.

Sive quod impunita transgressione incitata, Calcar enim addere solet transgressioni Impunitas.

Hoc calcare incitatus ferebantur desideria ad metam, utinam ea fuisset Publicum Bonum.

Sed id nunquam quærit Licentia sed Privatum.

Metam igitur habes, habe & media, Ea erant Aristocratiae Exterminatio. Odii inter Palatinos & Nobilitatem excitatio, Optimorum Optimatum insimulatio.

Succedere è voto collimantium Facinora.

Insimulantur Optimi Optimates idque sæpius.

Quod illorum Respublica videretur esse non illi Reipublicæ.

Quod non Cives Patresque gererent.

Quod non consulerent cunctis sed sibi.

Quod non publicis damnis moverentur sed suis.

Quod ex magna Fortuna licentiam usurparent.

Ad effectum insimulationis propero, quem refer acceptum nostro Dlugossio.

Ex

Ex quo crebra inter Præfectos & communitatem contentiones & odia exorta, bene fundatam Rempublicam pessumdare caperant.

———— En quo discordia Cives,

Virgilium.

Perduxit miseros.

Tandem hinc Vulgi injuria Palatinorum mentem admonuit.

An quia Læsa sepe Patientia fit furor;

An quia Verebantur ne dissimulatione insimulationis malum cresceret, Ne forma Imperii minueretur, Ne Majestati honos decederet, Ne dignitatem amitterent?

Ideo prius purgant se in publicis Comitibus coram Nobilitate.

Deinde ubi nullus datus locus excusationi, pugnatur & verbis utrinque.

Ast quam verum quod — Sero medicina paratur.

Ovidius.

Dum mala per longas invalueremoras.

Hinc Optimatum Optimo in pectore malus cocus læsa Patientia excoquit alios animos, & Patres in Dominos mutavit.

Ergo — æstuat ingens.

Virgilium.

Imo in corde pudor, mistoque insania luctu,

Et furiis agitatus amor & conscia virtus.

Cum igitur Portum nequirent tenere Boni publici, mutata velificatione Privatum assequi voluere, Leoninamque pellem Vulpinæ assuere.

Plutarchum.

Concipitur animis utrinque malevolentia pertinax, & offensa.

A Palatinis in Communitatem à Communitate in Palatinos.

Visne hujus odii effectus, Audi unum post alium, vel potius unum ex alio.

Prima mens fuerat Palatinorum, rem privatam potentiamque suam adaugere.

Cromartum.

Addo hic Comice virtuti Palatinorum Epiphonema ex Seneca.

Turpe & cedere Oneri, & Luctari cum officio quod semel recepisti.

E 3

Vista

Victa est Optimatum Bonitas, & terga Fortunæ data,
Abiecta Imperii cura & animus est solutus.

Miraberis forsitan. Tam subito Corvus qui modo Cignus erat.

Qui modo omnium salutem cogitabant, nunc cogitant Suam.
Qui obliti quodammodo Sui Regno vivebant, nunc incipiunt.
Regni oblivisci & vivere sibi?

Plautus.

Profecto Centuplex murus rebus servandis parum est quas
Constantia destituit.

Nec statim abiecta Bonitas, sensim id onus est depositum.
Vt enim nemo repente Bonus, sit & nemo repente Malus.

Lucanus.

—— Temporis angusti mansit Concordia Discors.
Paxque fuit non sponte Ducum.

Sed Remora novarum cogitationum Animadvertiebant plerique
ex Palatinis, suam Potentiam diuturnam esse non posse.
Vt pote Quorum in ipsis initiis displicuerat Imperium.
Igitur sibi quisque potius, suisque rebus earumque augmento,
quam Sociis Imperii prospiciendum ratus, suam rem &
potentiam conatus fuerat adaugere.
sibi Occare sibi Metere.

Cromerus.

Etiā Titulos Regni, si potestas Fati non invideret altiores.
Cædebat hæc Mens fateor in publicum Reipublicæ detrimentum.

Vellejus.

Sed ita se res plerumque habent. Vt publica ruina quisque
malit quam sua proteri, & idem passurus minus conspici.

Tacitus.

Miechovis.

Ita & Optimates Miscere cuncta, & privata vulnera, Reipublicæ malis operire. Ac quæ sua sunt non quæ Regni curare constituerunt.

Dlugos.

Cromerus.

Boetius.

Non hic sistitur, Itur plus ultra. Ad ambitiones
Proch Deum immortalem, Quis est tam compositæ felicitatis,
ut non cum status sui qualitate rixetur?

Guevarra.

Cuilibet ex Palatinis stetit sententia, Non solum cum multis
Fortunam suam æquare, sed omnes etiam post se relinquere.

Facilis

Facilis inter pares fuerat Ambitio. Quia ut quisque (ex illis.) Cicero.
Animi magnitudine maxime excellebat, ita maxime voluerat.

Princeps omnium esse vel potius solus esse.

Ast Quam blandum est Ambitionis vitium in Exordio tam
sævum in processu.

Vt autem intelligas quàm sint dulcia initia Ambitionis.
audi Cromerum.

Optimates assentantur multitudini, Opibus tentatur ut expugnetur
multorum Benevolentia.

Quam Machiavellistice? Sciebant enim multitudine nihil Cicero.
esse incertius.

Et tanquam tempestatum, sic crebram esse in ea sententiarum
mutationem.

Sciebant Nihil esse facilius, quam in quemlibet Affectum Quintil.
mutari Populum.

Ergo Latos & uberes malorum Fructus tulit. ingenium Machiavellisticum.

Clavus clavo truditur. Insimulatio Assentatione excutitur.
Ad gratiam, ad mentem & Nutum Populi omnia fiunt, omnia dicuntur.

Comitate & alloquiis Officia provocabant Militem donis. Tacitus.
Populum annona Cunctos orti dulcedine pelliciebant.

Multa multis opertis oculis donabant, idque sine modo & passim.

Omnia agebantur Insidiosè, omnia Simulatè, omnia Fallaciter.

Frons, Oculi, Vultus persæpè mentiebantur: Oratio vero Cicero:
sapissime.

His artibus Palatini, conciliabant sibi animos Polonorum &
ad usus suos adjugebant.

Ita factum brevi ut fuerint admiratione divitiarum corrupti
depravatique mores, & in duodecim studia distracti.

Dulcius adhuc Ambitio fructificat, Licentia multitudinis alitur

Cromerus.

alitur à Palatinis omnia eo fine, Vt rem privatam potentiamque suam augere possent.

Plutarchus.

En ut jam Non juxta Leges, sed Legibus ipsis imperant Palatini.

Cromerus.

Ambitione impellente Depravabant jura publica justitiamque fugabant.

Seneca Phil.

Et Posteritatem fallere docuerunt dum timent Falli.

Adagium.

Rati necesse Cum vulpe junctum pariter vulpinarier.

Debellari facilius nunquam potuit Polonia Quam lasciviis, libidinibus, Ebrietatibus, Iurgiis, Perjuriis, permessa omnia hæc à Palatinis, & factum.

Juvenalis.

— ut turpi frangerent sæcula luxu
Divitiæ molles.

Et exquisita cænarum ingenia Conviviorum luxuria.

Pergo ad Messiem opimiozem genitalis Arvi.

Plura enim hic spero, quæ colligam ad formam Machiavelli.
Lego Historicum.

Terrori esse cæperant Palatini, iis quos Benevolentia sibi adjungere non poterant.

Colligo hinc pauca meo more. Mala mihi videtur hæc ingenii temperies, imo porius maxima intemperies.

Amorem captare Humilitate, Terrore Reverentiam.

Nimirum Vt Terror fide socios devoveat.

Male stat illud dictum in ore Principum, Oderint dum metuant.

Metui tamen voluere Palatini.

An quia Potentia mediocriter hætenus exercita non fuerat apta visa ad Imperii Majestatem consequendam?

An quia Nihil facilius quam accinctum gladio leges dicere, & Amicos parare.

Si tamen ii Amici dici possunt quos gladius Amicos fecit.

Postquam jacta fuerant fundamenta inæqualitatis.

Et Palatinos Impares fecerat Vis, Virtus & Potentia.

Quid

Quid sit Ex suo nutu quisque geri omnia volebat.

Cromerus.

An quia Qui Ambit tantum ut noceat cupit esse potens,

Seneca.

An quia Non erit qui velle recuset Os populi meruisse,

An quia Nemo eorum qui in Republica versatur quos vincat, sed à quibus vincatur respicit.

Fomentum Æmulationis erant Comitia Consilia,

Et nova bellorum seges. De Bellis accipe Historicum.

Laceſſebant inimicos & rem eorum turbabant.

Miechovita.

Bella igitur inferebant Patriæ magis quam Hostibus metuenda.

Quia ex externis in Civilia erant emerſura. Atque ita domi-
nandi potestas in licentiam fuerat atque libidinem conversa.

Decius.

Vnoquoque partes primas sibi vendicante, & tam in dicenda
ſententia, quam in cæteris id genus publicis rebus, maxime
autem in bellica adminiſtratione excellere conante.

Dlugos.

An quia Iam quisque parem ſe regendo exiſtimabat Imperio?

An quia Quilibet Palatinorum privata ſcientia poſſe ſe cuncta complecti opinabatur, ſuamque non alterius mentem tantæ molis capacem fore putabat?

An quia Vel reliquias Virtutis, vel privatae Ambitionis in ſociis incrementa metuebant.

Prior pars rationis confirmatur Aurea Dlugosſii ſententia.

Plerisque (inquit ille) virtute incumbente in publica, vehementiora privatim odia ſuſcitari conſueverant.

Posteriorem rationis partem illuſtro Lucani mente, qui inquit:

— dum terra fretum, terramque levabit

Aër, & longi volvent Tytana labores.

Noxque diem cælo totidem per ſigna ſequetur.

Nulla fides Regni ſociis, omniſque potestas

Impatiens conſortis erat.

F

Sed

Sed neque patiens alienæ mentis fautorum, neque non proprii in Regni culmine sanguinis.

Audi Cromerum. Suos quisque per fas & nefas defendebat & evehebat.

Vel milites p̄ra in Bello, vel socios sententiæ in Comitibus, vel consanguineos in honoribus.

Malè cuncta & video ministrat impetus & Affectus

An quia Fidem & Probitatem evertit.

An quia Tollit Imperium Rationis.

An quia In Temeritate spirat Victoriā.

Hinc descendo in Factiones, Præcludat ut solet Historia:

Factiones denique è studiis partium exortæ.

Quam belle? quam ad mentem publici mali?

Illato bello, hoste lacerato, in factiones itur & Regnum scinditur:

Quid hæres calame? Sanguinem ut video sudas è patriæ calamitatibus emanantem. Seminaria Catilinarum instituuntur.

Nec unus sed duodecim Pisistrati meditantur Tyrannidem.

Timebatur dignitati prospiciendum, igitur erat numero Favorum.

Quos facile parare erat, Divites enim dixeramus Palatinos.

Pugnabant ergo Summæ paucorum Opes, Et Ius erat in Armis.

In Ore vero vindiciæ Libertatis cum revera fuerint Licentiæ & Ambitionis.

Spes ubique magna Dominatio in manibus. Non per ignaviā distrahebantur Animi.

Certa ingenia certis Factionibus captabantur. Iungebantur inter se milites, multis magnisque tempestatibus cognoscendi fortes. Eodem velle eodemque nolle, duodena firmati Amicitia.

Prælu-

Præcluditur lingua in Comitibus sæpius, antequam manus ordiatur telam vix retexendam.

Vno dicente junguntur plurium applaudentes Voces, quibus ab aliis diversa mens, una sibi cohærensque.

Trudunt se igitur duodeni fluctus, fit fragor, & ingentia odia.

Hæret sanguis sanguini, & quo aliquis Nobilior eo potentior auctiorque numero, quem sibi Sanguine Cerere & Bacho devinxerat.

Quam verè Aristoteles Nobilium factiones, trahunt ad se, & in partes universum etiam Populum.

Quo exitu? Docet Romanæ Parens facundiæ.

Neque alius solet esse discordiarum exitus, inter claros & potentes Viros, nisi aut universus interitus, aut Victoris Dominatus & Regnum.

Non limitibus Regni teneri potest, ubi furere cæperit ambitiosa Discordia.

Vide quam verum. Etiam in vicinas gentes Factiones diffundebant: *Dlugossius.*

Pridem coniecit malum Livius. Pars quæ domestico certamine inferior est, externo potius se applicat quam Civitatem cedat.

Timendum Regnis Fatum.

Revolve veterum Annorum memoriam, & sapias alienis exemplis.

Vnum sat erit pro multis. Docebit te Monarchia Macedonica,

Quæ nisi divisionibus & factionibus post mortem Alexandri Magni laborasset, viguisset.

Sed dum quæritur in Romanis præsidium, amittitur & Imperium.

Vetera hæc, hærent recentiora in oculis exempla.

Interroga Hungariam. Sed si nimis & hoc Verus.

F 2

Consule

Consule Germaniam Quid sit pupillæ potentia, auxiliatricem lucem Hesperii invocare. Sed nescio quo Fato lux illa præfidiatrix placet.

An quia Fatale est ei Orbes venari?

Crederem si Clarus Bonarscius essem.

Aut aliquod sub Iove Celtico natum servitutis mancipium. Sed quid ego hic Calame? Cæcos nimis tumultus memoramus.

In apertum ruat Ambitio. Ad Seditioes, ad Cedes, ad Oppressionem.

Dlugos.

Quid Historia? Ventum ad seditioes, ad cædes. Imbecilliores à potentioribus oppressi.

Hoc sperabam. Non jam ut video Libertas tunc fuerat in Polonia, sed Licentia, quæ proprium sitiebat sanguinem.

Sed nec erant Cicerones qui Catilinarum ingenia opprimerent.

Tota enim Patria æstu percita Catilinario tumultuebatur.

Tacitus.

Erant plerique in Factionibus Palatinorum. Qui nihil spei nisi per discordias habebant.

Salustius.

Quibus domi inopiæ, foris æs alienum, Quibus Lar Familiaris nusquam.

Cicero.

Qui honores quos quæta Republica desperabant, perturbata se consequi posse arbitrabantur.

Adstrepebat his vulgus: Hinc factum. Ut dum alii premerent, alii premerentur, plerique opprimerentur.

Quid in hac calamitate Respublica? Contrahebat humeros ad Iugi intuitum, vicina interitui.

Serpimus calame, iam enim culmen malorum scandit Licentia Persequamur vestigia.

Historicus præit.

Cromerus.

Eo redacta est Polonia, ut Lex jam sibi quisque esset & Rex.

Nescit stare loco Ambitio, & aliena ruina crescit.

Quam difficile est (ut cum Marco Antonio Vero) sentiam in maxima

maxima Licentia moderari sibi, & cupiditatibus quasi frangere imponere.

Expediti breviter. Arma enim vocant. Ad sanguinem, ad prælia propero.

Fraternas acies viderat jam tunc primum Polona tellus.

Et multas scelerum facies.

Virgilius.

In commune nefas certabatur.

Lucanus.

Et in se verterat manus Polonia.

Furiæ scelerum fuerant Palatini, quorum finis improbus.

Certatum de Dominatione est. Omnia hic fuerunt misera.

Nihil tamen miserius Victoria.

Cicero.

Certabat Populus potens. Quam bellum magnum?

Pugnatum totis viribus. Quam bellum periculosum?

Res geritur à Potentissimis. Familiis Regni. Quam bellum noxium?

Ita in se magna ruunt.

Lucanus.

Ad vicinas gentes transeo, Non enim domesticis tantum & Civilibus facinoribus, contenti fuerant Poloni; Vicinæ etiam Gentes ab illis sunt violatæ.

An quia Studiis Palatinorum adaugendis favere maluerant?

An quia Illigatæ certorum Palatinorum partibus, reliquorum odia exacerant, ac in se concitaverant?

An quia Decrescentis aliorum fortunæ susceperant patrocinium?

An quia Vbi Licentia imperium agit, nec alieni in tuto sunt Limites?

Vis effectus & ultimam calamitatem?

Pono. Violatæ Gentes variis durisque præliis Polonos afflixerunt.

Dlugos.

Id florente Concordia non ausæ.

Præcipue Germani rebellant, iugoque excusso, suas Provincias à Polonis occupatas recuperant.

Guagninus.

Verum igitur quod ille docuit. Quos viceris, Amicos tibi cave credas.

Curtius.

Colatum

Cromerus.

Celatum ergo erat ad illam diem timore odium, celatus dolor.

Nunquam puto sanabile vulnus, si se esse quispiam victum meminert.

Præsertim, si exasperet fervorem vulneris ferendi Impatientia.

Mischovita.

Hos hostes Palatini prius laceffitos avertere non potuerunt.

Fortunamne hic Regni mirer an Fatum?

Fatum eligo, Me quoque Fata regunt, dum scribo.

Et calamum trahunt Mentemque Ad scribas Fatorum

Parcas.

Referunt illæ Decreta Numinis in Tabulas Adamantinas.

Scribitur Regno huic (utinam fallar) Crispi præfagium.

Ego sic existimo, Quoniam orta omnia intereunt, quæ tempestate Regno fatum exidii adventarit, Cives cum Civibus manus conferturos, Ita defessos & exangues, Regi aut Nationi prædæ futuros: Aliter non orbis Terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ, movere aut conturbare queant hoc Imperium.

Hæc lego & scribo Tibi Patria.

De cujus hodierno statu quid cogitem? Sileo & Aristoligarchiam.

Finienti Regibus & Regnis monita do.

Discant Primo Deteriores post bona Initia non fieri.

Nolo vestigiis Dionysii Iunioris insistere, Principem nolo Tyberii, nolo Neronis.

Ne audiat quod Galba. Qui omnium iudicio dignus fuerat Imperio nisi imperasset.

Discant secundo Concordia parvas res crescere, discordia maximas labi.

Quam verum id hic & semper, omnis pro me stabit ætas.

Dlugossus.

Discant Tertio In administranda Republica multorum Imperium non posse esse utile & diuturnum.

Discant Quarto Dulce Libertatis Nomen, ad salubrem Imperii

perii Statum destinatum, abudentibus illo Polonis, grandem Reipublicæ attulisse perniciem & jacturam.

Discant Quinto Savire neglectam Virtutem, furere, ac nimium seditiosam esse, Resque ipsas communes perire cupere, cum videt se esse derelictam.

Orichovius.

Discant Sexto A Nicephoro Gregora. Quod ubi Divina providentia non commilitat consiliis actionibusque hominum, malis iis exitus obvenit, & cogitationibus valde adversus. Nam tunc neque Vir consultus consultus est, nec fortis fortis, sed etiam sapientissima consilia insipienter desinunt, & generosa maximè ac fortia facta turpem & infamem exitum consequuntur.

Hunc habuit finem Aristoligarchia Polona.

Sic Fata Deum Rex Sortitur voluitque vices, is vertitur Ordo, *Virgilius.*

Et nullius unquam rei eodem loco stat Fortuna.

Submittite ergo Fasces & Sceptra

Regna Terræ.

Terribili, & ei qui aufert Spiritum Principum:

Terribili apud omnes Reges Terræ.

Psalm. lxxv.

P E R S P E C T I V A
LIBERÆ ELECTIONIS
I D Æ A,

Nimirum Tertia & ultima Imperii
Poloni stabilitio.

C A P V T I.

In quo qualis debeat esse Princeps ostenditur.

Non semper Phœbeia lyra, delirat,
Nec semper in Fabulis desipit Poësis.
Sæpe ut in vili involuero dulcis delitescit nucleus,
Ita in Fabulæ cortice, triumphat Veritas.

Fabulam ergo Princeps lege de Phaëtonte ut sapias.
Supplex Parenti Phaëton currum, & Solem & equos poseit
ut regat: inexpertus agitandorum Equorum Auriga. Ne-
gat Pater temerario Filio & juveni periculum; negat exi-
tiosum Fatum: negat Mundi calamitatem: negat in opi-
nione petentis Honorem: negat onus in effectu. Petit ta-
men ille & instat. Impetrat. Iungitur equis Currus, à
Phaëtonte conscenditur. Trahitur Lux Æthyopes mox
incensura: mundo calamitatem ingentem allatura. Pro-
vehitur Temeritas. Nec initio male. Sæpe enim solet blan-
diri Temerariis Fortuna. Sed ubi aspirarunt certum locum
Fata. Exspatiantur Equi à Via diversissime: incusatque se-
ro, præceps consilii Auriga cupiditatem, & damnat quæ
probaverat desideria: Nec jam regendo Currui mens suf-
ficat: & nullis frænīs potest cohiberi licentiosa libertas
Equo-

P O L I T I C A. 49

Equorum. Quid sit? Excutitur Curru immorigero Auri-
ga. Orbemque periturus incendit Temeritate.

Mutato nomine de vobis Fabula narratur.

Si qui fuistis vel Futuri estis, temerarii Principes & Reges Li-
bertatis.

Sol quem vehitis	Libertas est.
Meta	Bonum Publicum.
Equi	Affectus Publici.
Currus	Regnum.
Temo	Æquitas.
Rotæ	Virtutes.
Via	Leges.
Lora	Rationes.

Auriga.

Vel Phœbus Vel Phaëton;

Id est Princeps,

Vel Sapiens Vel Temerarius.

Phœbum puto Optimum Rectorem, Principem Sapientem.

Qui Veri iustique natura cupidus. Rectæ nimirum Viæ. *Orichovius.*

Cui se alligatum sciat, cognoscendæ & tenendæ, ni errare
velit.

Quod fiet si Leges sibi scriptas putet.

Et non solum Currum sibi commissum meminerit, sed etiam
quatenus permissus sit, sciat, ut non liceat ire quo libet.

Sed via pervulgata Patrum, laudatque vestigiis multorum,
qui præiverunt insistere.

Ne igitur erret. Prudentem requiro Principem, ut sciat quid
sit Verum, quid Iustum.

Regere enim hunc Currum recte non potest, qui Leges, ejus *Orichovius in
Fideli subdito.*

quod Regit Imperii ignorat.

Ille verè Reget, qui erroneam Viam à vera novit discernere.

Sin minus Pleraque & se præcipitat. *Salustius.*

Noscet autem Viam Si institutor illius Iuventutis præmon-
straverit

straverit iter. Non, Callimachus aliquis, non Gnatho Aulicus, non quispiam ex Parasitorum & Sycophantorum grege.

Sed doctus, aut Probus Aristoteles, seu Dlugossius. Qui doceat Principem, Non prius alienos tractare Affectus, quam domuerit suos.

Orichovius. Nec quo freno arceat Equos, sed quo suas refranet Cupiditates.

Hi si docuerint Principem, Timere Deum, Amare suos, Vnire Cives, Tueri fines, Belli & Pacis tempus nosse.

Phœbum formabunt non Phaëtonem.

Vt forment? Doceant Ad metam ei properandum esse. Ad quam rarus est Princeps qui Regiè decurrerit, Nec in bonum Privatum.

Vel in ipsis Regni initiis, vel in medio, vel prope finem oculos conjecerit.

Doceant cum Adriano Ita Rempubl. regere, ut sciat populi rem esse non propriam.

Velleius. Doceant Iuxta Leges tenere Cursum. Ne audiat ubi adoleverit ætas, Iulias, Rixas, & alia Fœminarum portenta, illud in aurem insufurrantia; An nescis Imperatorem te esse, & leges dare non accipere?

Doceant Hoc Curru multos Phaëtonas decussos esse.

Romam proponat cum Vectoribus periisse, Poloniam cum Duodecim Palatinis.

Orichovius. Quare ne pereat & ipse, Sciat Regem deligi propter Regnum, non Regnum constitui propter Regem.

Doceant Non in Persarum Regno natum esse Regem, cui scriptam legem fuisse, docuit Plutarchus in Alexandro.

Liceat facere, quicquid libet.

Sciat Vt in Temone salutem Currus sitam esse: ita Reipublicæ integritatem in æquitate.

Quæ exactè servabitur, Si curaverit, ne in hoc iste Polonico cetu,

cetu, Virtus cedat Vitio, neve indignis id abs illo tribuatur, quod dignis est tribuendum.

Doceant Quod Equos sint tractaturi Principes Poloni. Non Frisios, non Burdones, non Caballos, non Asturcones, non Meritorios, non Suffarraneos, non Sarcinales, non Dossuarios, non Onagros nec Asinos.

Sed Generosos Equos Libertatis. Putet, Pyroënta, Phlegontes, Eoos, & Æthonas. (Phœbum. Quorum dorsa Virginea, non alium Sessorem patiuntur nisi, Doceant Virtuti innixam esse Libertatem debere, Nec illam currere sed stare, si Rotæ hujus Currus à Virtute degeneraverint.

Inculcet Principi aliquis Plato, Si Rempublicam recte laudabiliterque instituis gerere, Virtus tibi cum Civibus est communicanda.

Doceant Male affectus regi. Optima Lora, è pietate & Prudentia natæ Rationes.

Hic persuadeant Institutores Principi non tacitè cum Tacito: Principem sua scientia non posse cuncta complecti.

Ergo moneant, Vt adsumat in partem Curarum Alios.

Non ut vehant, sed ut moneant, si à rectitudine deflexerit.

Non monebunt autem (si qui sunt) perjuri & Sacrilegi:

Orichovius.

Quibus Argentina in Ore exprimit illa verba.

Quicquid nocivum scivero, novero, vel censerò, avertam & pro posse meo me opponam.

Non monebunt Qui blandiri, mentiri, laudare malos, reprehendere bonos norunt, Apud quos Virtus est pro vitio, pudor pro stupore, continentia pro stultitia, frugalitas pro avaritia.

Non monebunt Propriæ cupiditatis mancipia, degeneres ab intuitu Libertatis Animi, qui Principis vultu & Spe privata examinantur, ne dicant quod sentiunt.

Monebunt autem Qui obligationis, quam Sacramento con-

traxerunt memores, animo vultuque intrepido liberam spirant Veritatem.

Hos audiat Princeps non contemnat.

Nihil enim turpius Principi, nihil periculosius, quam liberos temnere monitores, sequi Adulatores.

Qui tum maximè rectissima Via dicent ire Principem, cum maximè erraverit. Et hac via sensim.

Aut Bolellaum facient crudelem, aut mollem Sardanapalum.

Quos ut vitet Princeps doceatur in Repub. libera liberas voces non prohibere.

Hæ enim solæ veræ sunt. Serva autem Vox, quia servit & timet, Ideo nunquam Vera.

Orichovius. Doceatur ergo Rex hos Amare, his convivere, qui reprehensione corrigunt Regem, non qui errantem confirmant.

Idem. Quod si sibi hos adhibuerit Comites, hos Institutores Princeps.

Non erit cur aut Alexandro Aristotelem Præceptorem, aut Dioni Platonem invidet.

Nec Phaëton erit, sed Phœbus.

Volo præterea memorem esse Principem.

1. Metæ & Termini ad quem properat, Id est Boni Publici,

Quod assecutus nemo oscitanter.

2. Viæ & Legis,

Quæ multiplex esse non debet & rectissima.

3. Solis & Libertatis:

Grande certe Sydus, & si nimium alta vel ima petat, Principi & Regno periculosum.

4. Equorum & Affectuum Publicorum,

Ne hos cursu & lascitudine examinet.

5. Temonis & Æquitatis,

Sola enim Æquitas, Errorem in Principe potest corrigere, & deviantem in Regiam viam revocare.

6. Currus

6. Currus & Regni,

Quod non solum trahatur ab Equis, sed etiam à Fatis.

7. Rotarum & Virtutum.

Ne se Virtuti Fortuna admisceat, & Casus,

8. Lori & Rationis,

Sola enim Ratio flexanima est.

9. Viæ aliorum benè vel malè peractæ.

Atque hîc potissimum memorem cupio Principem Exemplorum Faciet id lecta Historia.

De qua legenda, pono Basilii Imperatoris monitum ad filium, servandum à Principe, ni Phaëton esse velit.

Per historias veteres ire ne recusa; Ibi enim reperies sine labore, quæ alii cum labore colligerunt, atque illinc hauries, & bonorum Virtutes, & improborum vitia, vitæ humanæ varias mutationes, & rerum in ea conversiones, Mundi huius instabilitatem, & Imperiorum præcipientes casus: Et ut verbo complectar, malorum facinorum pœnas, & bonorum præmia, quorum illa fugies, ne in Divinæ Iustitiæ manus incidas, hæc amplecteris, ut præmiis, quæ ea comitantur, potiaris.

Volo præterea Pium & Probum huius Currus agitorem.

A D E O, & ad D E V M, & in D E O, & per

D E V M omnia.

Nec enim administrare Rempublicam se putet Princeps, nisi ante omnia curet Divina.

Primum enim est in omni Republica, curatio rerum Divinarum. *Aristoteles.*

Videat Aurigas Ethnicos & Hæreticos suis cum Curribus & Equis periisse.

Clemens sit agitator nostri Currus.

Nec flagello minetur sed exemplo præcat.

In arenam descendat interdum, & Mitis sit instar Patris.

Fidem etiam commendo Rectori.

G 3

Ne

Ne Libertatem decipiat.
Stet antiquis vestigiis Rotarum, & trita decurrat Orbita.
Non qua prævire Callimachus suo Alberto. Machiavellus
suo Principi Florentino.

Modestiam sectetur.
Nec omnem Vim Imperiumque in lingua situm esse arbi-
tratur.

Nec Libertati obmurmuret.
Dominam enim vehit, Quæ mutare Aurigam poterit, si cum
Tèmere à via recta viderit sæpius deflectere.

Majestatem induat.
Hæc enim Regendis necessaria est Affectibus.

Liberalis sit in Equos.
Et in tempora mutet Cibos, nutriendis Affectibus oppor-
tunos.

Iracundiam vitet.
Et quod sævæ cogitationis est iudicium, ne secreto suo sa-
tietur.

Calcitrationses sæpè dissimulet, nec flagello semper domet,
sed Voce.

Magnam enim Fortunam, magnus Animus decet.
Ita denique Regat, Vt post mortem apud suos vivat.
Cum Casimiro Magno, Ludovico, Alexandro, Sigismundo
aliisque Regibus Poloniæ.

Qui præcipua rerum ad Famam & Gloriam direxere.

Talis si fuerit Princeps Phœbus erit.

Omnia in Phaëtonte diversa.

Et præterea sunt aliæ, quas breviter adnoto Phaë-
tonis notæ.

Qui se molliter curat,

Qui suum ipsius commodum spectat, & quærit,

Qui Civium sibi Servitutem traditam putat, non Tu-
telam,

Quem

Quem publica damna non movent, sed sua,
Qui ex magna Fortuna licentiam tantum usurpat,
Phaëton non Phœbus esto Ad metam enim non
collimat.

Cui omnia, ipsi, & in omnes impunè licent,
Cui omnia injusta justa sunt, honestaque inhonesta.
Phaëton non Phœbus esto Viam enim nescit, Et per Sym-
phlegadas ibit Colchos & Aureum Vellus:
Deducunt de via Assentatores, & Syrenes dulce malum.
Non audi Princeps Fabula enim eris Sæculorum.
Regnum evertes & Libertatem.

Vltro te mihi hic ingeris Seneca dum dicis.
Monstrabo tibi, cujus rei inopia laborant magna fastigia;
quid omnia possidentibus desit: Scilicet ille qui verum di-
cat, & hominem inter mentientes stupentem, ipsaque con-
suetudine pro rectis blanda audiendi ad ignorantiam veri
perductum vindicet à consensu concentuque falforum.
Non vides quemadmodum illos in præceptis agat extincta
libertas, & fides in obsequium servile submissa, dum nemo
ex animi sui sententia suadet dissuadetque, sed adulandi
certamen est, & unum omnium amicorum officium, una
contentio, quis blandissimè fallat.

His si aures vendat Princeps, & in byssinis verbis animum
defigat.

Non Phœbus sed Phaëton esto.

Sed & Ni sciat Naturam Regni,

Ni noscat, arduum esse & subjectum Fortunæ cuncta Regendi
onus.

Ni sibi persuadeat. Imperium cupientibus, aut habentibus,
nihil medium esse inter præcipitia & summa.

Non Phœbus sed Phaëton esto.

Venio ad Equos.

Quorum genium ni bene noscat,

Habebit

Habebit & sentiet refractarios, & calcitriones, tum ipsa ut salutem inueniat, reget Currum Libertas. Et Princeps Phaëton erit futuri fabella temporis.

Tacitus.

Ne autem sit Noscat naturam Vulgi, & quibus modis temperanter habeatur.

Maxima Virtus Aurigæ Nôsse Equos,
Principis nôsse suos, eorumque ingenia;
Sunt ingenia quæ flagellis vivunt, nutriuntur servitute.
Sed hæc in Neronis Regno, non in Polono quærat Princeps,
Libera si nimium premas, calcitrabunt. Hoc si fugiat Principem.

Non Phæbus sed Phaëton esto.
Sed & ille, qui Temone nescit uti, malus est hujus Currus Agitator.

Quæ enim recta sunt, curva faciet.
Sed & nî Rotis integris utatur, In media sæpe Fata ruet.
Si Incolas benè moratos habes ô Princeps. Perge Bonus est Currus.

Iunge tua Exempla, tenebis Metam. Acclamabat Polonia,
Euge Beate.

Sin minus Phaëton eris, casu tuo Nomen tibi facturum.
Claudo

Si loris moderare Equos nescies, Id est, Si destitueris in ipso cursu Prudentia.

Ludibrium Fatorum eris Orbem Exemplo incensurus.
Magnum malum ubi unus Phaëton regit, qualem hîc effinxit calamus.

Maximum ubi Duodecim. Tot habuisti & legisti Phaëtones Lector.

Qui in ipso pene ortu Rempub. everterunt & Libertatem.
Nunc Polonum Imperium Ecclipsim agit, tristeque Interregnum.

Sed nos tibi è Carinthia Phæbum.

C A P V T

C A P V T I I.

In quo de Reditu Grachi in Poloniam, cui Civem Optimum conformo.

EXemplo cæterarum finitimarum Gentium inducti Carinthii, & ipsi abjecere & reliquere obedientiam, ad quos in officio continendos, missus fuerat Grachus noster, quod bellum è sententia Reipub. administratum, quanta potuit celeritate confecit, eo proposito ut tempore Reipublicæ adveniret suppetias.

Kadlubkus Cromerus.

Optimi Civis Patriæ, nondum enim Regis, habes Idæam, Lector.

Cujus vigilantia omnium somnos, cujus labor omnium otia, Seneca, cujus industria omnium delicias, cujus occupatio omnium vacationem defendebat.

Et dum cæterorum studia, in evertenda Republ. multa & tota sunt ac exitio Patriæ operantur.

Vnus hic & solus Civis Regni, publicam salutem quærit ut inveniatur.

Non Civiumque servitutem, sed tutelam meditatur.

Cogitans die noctuque, vix dum adhuc Indigena, quomodo intestino odio & calamitate Populum Polonum absolveret.

Monstrabo tibi hinc, quid Optimum Civem Patriæ faciat.

Qualis fuerat noster Grachus, est enim Tempus, quando Occasio.

Optimum ergo Civem accipe.

In quo omnia solida, & supra dubitationem vident hi, qui recte vident. *Herbinius.*

Vel qualem Horatius. Dulce & decorum est pro Patria mori.

Addam Et loqui & Vivere, & Agere, & Cogitare.

H

Paucis

Paucis depingo Coloribus sed non fucatis.

Talis erat noster Grachus.

Quem postquam Polonia in Filium adoptavit, Filium gessit.

Ore & Animo Futurus Patriæ Pater.

Vt enim è Carinthia rediit, nihil habuit primum quam Rei-
publicæ salutem & Integritatem.

Regnum erat, si tamen Regnum quod Licentia everterat :
Currum putares Phaëtonis. Adeo debilitata & confracta
omnia

Temo, Rotæ, Lora, Sed & Equi dispersi ;
Vno Verbo, Phæbo erat opus qui rem restitueret & tractaret
Periculosa plenum opus Aleæ.

Periculosa profecto alea, quam sors jecerat & Fortuna, imo &
abjecerat.

Equi primum cogendi erant & Affectus Publici,

Quo enim Currus, si Equis careas quibus vehas ?

Hos autem difficile fuerat ad Vnitatem revocare, Vinculum
enim nullum, ubi nulla Obedientia.

Sed famulatur omne quicquid est Prudentiæ Qua.

Revocatus est Affectus ad Consilium, ut revocaretur ad Im-
perium.

Ergo Hortante Gracho Comitia indicuntur Gneznæ,

Quem mecum sequere Lector. Consultrabimus enim.

Tu interim disces Multa quæ Natura impedita sunt, consilio
expediti. Quod ut ita esse ostendam Sit.

In quo Primam Liberæ Electionis sui Principis
Formam in Gracho Romano Polonos instituif-
se, qualis etiam ad hæc usque tempora in Regno
immutata permanet docebimus.

Q Vemadmodum Naufragus aliquis, tandem in littus eje-
ctus, non tam de vento, quam aut de Navi, aut de Nau-
clero queritur, nec tam tempestatem, quæ jam præterit in-
cusandam, quam eorum incuriam qui fortè adhuc super-
fuerint, & permutatis officiis everterint Navem, damnan-
dum magis apud se statuit : Sic everso Imperio Nobilitas
Polona, non inclinationi communi temporum, aut moti-
bus Astorum coelestium, sed inscientiæ Ducum, jacturam
tribuendam esse censebant.

Nec (uti nostra similitudine persistamus) de Curru, aut Te-
mone, aut Rotis, sed de Vectoribus ubi inter se conven-
runt conquerebantur.

Quamvis non omnes arbitror ad Comitia confluisse,
Abfuisse eos potissimum reor, qui causa maxima fuere, tan-
tæ in Patriam calamitatis,

Tum quia Pudet ubi caperis non esse impudentem ?

Tum quia Inconstantis Viri videtur esse cedere, alienæ
Menti.

Tum quia Verebantur ne ab ipsis, Polonia, ubi ad sanio-
rem mentem rediret, tantæ cladis exigeret piacula.

Quicquid sit, Convenere tamen undique multi, & etiam ple-
rique Palatini ad Consultationem quæ paulo longior.

An quia de rebus maximis. An quia Difficillimis. An quia de
Summè Necessariis.

Difficillima fuit ea Consultatio. In ferendis enim sententiis,
tanto

ranto quisque consideratior sit oportet, quanto de graviore aliqua materia, verba facere magis occurrit.

Sed nec brevis de rebus Magnis Consultatio placet.

Servandum hîc monitum Demosthenis. Consulere quidem oportet lentè, consulta exsequi festinanter.

Difficiliorem autem maximè reddebant Consultationem, privata Palatinorum Simultates.

Quæ iterato novas & atroces videbantur excitaturæ Tragedias.

Cujus mali semen Honor.

Scitum est illud Simonidis, Quod omnibus Corydalibus, id est Alaudis cristas enasci necesse est.

Explicet Plutarchus, non enim intelligo.

Quævis Reipublicæ administratio, Inimicitias & dissidia quædam adfert.

Non tam enim videbantur Consuasores, quam Contradictores in iis Comitibus Palatini futuri.

Est enim privatum Odium, stimulus vehemens, ad perturbanda Publica Consilia.

Pridem id ante me advertère. Tacitus.

Stimulat Privati Odii pertinacia in publicum exitium.

Stattius male cuncta ministrat

Impetus.

Salustius.

Ideo omnes. Qui de rebus dubiis consultant, vacuos esse decet.

Opus igitur hîc erat nostri Grachi Prudentia.

Ut antequam animi ad Consilium accederent, saltem ad Tempus duraturi Consilii odia deponerent.

Plato.

Quiddam enim sacrum Consultatio est.

Ideo Curandum est, ne se ei Res non Sacræ admisceant.

Res non sacras, intelligo Odium & Simultatem.

Addit Lipsius Contumaciam, Discordiam, Avaritiam, Fiduciam, Iram, Cupiditatem, Celeritatem.

Salustius

Salustius Tria maximè vult caveri, Gratiam, Timorem, Voluptatem.

Composuit ergo Animos Grachus, citius quam veller.

Quod facile erat Phæbeæ Prudentiæ & Autoritati,

Et ad præsens cogitationes inimicæ depositæ.

Laudo factum, & aliud æmulum, sed antiquius propono imitandum.

Gracum illud de Aristide & Themistocle.

Ex ore Plutarchi rem accipe in Politicis.

Aristides & Themistocles vulgo laudantur, soliti quoties five

Legati, five Imperatores publicè mitterentur, privatam Simultatem & omnes inimicitiarum rationes, in finibus Agri

Atheniensis deponere, resumpturi si ita videretur in reditu.

Putasne, intelligis quæ legis, Bone Civis, in Republica?

Qui tecum in Comitibus nihil adfers, præter Simultates?

Quid ergo hinc trahes? Monitum & Documentum.

Nec solum tibi, sed & omnibus Senatoribus, & Nunciis Terrestribus,

Aliisque quotquot serviunt Publicæ Rei, Voce & Manu.

Cum igitur ad Comitibus five privata five publica, quisquis es in

cujus Animo bulliunt Odia, ubi in fines agri tui adveneris,

cogita.

Odi ego illum NN. atque male afficere cupio, sed vehementer Patriam amo. Igitur quia plus Reipublicæ debeo, Odia

hic depono, si quæ corde gero; Si utilitas mea postulabit

& conscientia mea non repugnabit, ubi iterum hîc rediero,

resumpturus.

Quod si adeo es Impotens tui, ut te pro Patria non vincas,

scito te Barbarum esse, & plusquam ferum.

Qui non vis eas Inimicitias tollere, quibus etiam Amicus sit

periturus.

Peribit autem certo certius & Amicus, Si tuis similitudinibus

Reipublicæ incolumitas convelleretur.

H 3

Habes

Habes Paralellum Exemplar depositæ Simultatis,
Nunc audi Grachum Consilia inchoantem.

Ne autem mirere nos ei tantum Autoritatis tribuere, ut primus loquatur, non enim. Iodocum sequimur, qui Grachum dicit humili loco ad Regni fastigium assumptum, sed potius censemus fuisse Virum & hominem summa Autoritate, & Toga Sagoque præstantissimum Regni Poloniæ ex Romano Cive Indigenam, & ob egregia in Rempublicam merita, etiam tunc Palatinum, quod clarius sequenti Capite leges demonstratum.

Habes cur primus dicat Grachus Rationem, accipe illius Orationem, dum causas aperit Comitiorum.

Rempublicam nostram, quam Lechi Parentis Optimi Maximi beneficio accepimus stabilitam, nunc funditus videmus à prima spe & cogitatione cecidisse. Fatane hic incussem Deorum, an Fortunæ quæ stare loco nescit, inconstantiam, An vestra in Aristocratia suscipienda Consilia, dubius hæreo Poloni. Quicquid sit, ad seria nos & nova consilia tempora volunt, Civilia bella vocant, & quibus septimus pericula; Opes denique imminutæ, Gloriæ & Nominis Poloni majestas conculcata, & ipsa Servitus quæ Cervicibus imminet nostris, suadent quam citius consilia maturanda, Discordia vestra factæ Servorum Vestrorum concordies mentis, jugum quod vos eis imposueratis excussum, vestris humeris minantur imponere. Victores eos penè faciunt vestra dissidia, & dum nostra imminuitur, eorum fortuna non contemnenda sumit incrementa. Quid igitur vobis sit factu opus consideratè? Servine malitis esse an Liberi? & libero humero, Tyrannidem multo graviolem, ea qua sub degenerè Lechi posteritate pressi fueratis, ferendam ac æternam tollerandam suscipere? Videte, per Deos immortales, quem vobis animum eligendum putetis. Extrema enim calamitosa sortis alea jacta est, & ni ad erstina

stina damna sapitis, servitutis patientes sapietis. Jugum pudentum, quod Genti gentium Triumphatrici imponit, jam fere hodie qui heri Imperio Vestro parebat Germanus. Quam universo Orbi, vestræ fortis & Virtutis mutata Scænâ obverteris, Fortunam Vestram visui debellatarum quondam Nationum propinaturi? Quod ne accideret in Vestris animis huc cogendis, quantum desudaverim, perspectum vobis satis esse arbitror. Nec à spe mea dejectus sum; video enim & gaudeo vos frequentes confluisse: Nihil autem dubito vos eam mentem Diis propitiis amplexuros, quæ tantæ calamitatis facibus utilissima fuerit restinguendis.

Vbi finierat Grachus, plerisque ad Servitutis nomen illachrymantibus, Omnium Acclamatio concors est subsecuta. Ut solus loqueretur, qui mentem Patriæ restaurandæ solus induerat, se omnes in ejus sententiam ituros.

Facile enim Animos ligat Eloquentia, quæ calamitatis Pharmaca proponit, & Viam aperit prosperiori Fortunæ.

Tum Grachus ubi Ora omnium & Animos à se pendere vidit.

In hanc sententiam est locutus.

Omnes quicunque Reipublicæ Liberae jaciunt fundamenta, illud considerare debent, ne sensim addito tempore Libertas degeneret, aut in effrenatam licentiam, aut in ignominiosam servitutem, quod sese arbitrentur consecuturos, si inter tenuiorem & lautiolem Regnicolarum Fortunam quoddam adhibeant temperamentum: efficiantque ut ne vel nimium prædivites, vel nimium modici pecuniæ, in Regno summam habeant potestatem. Non enim consonant Divitiæ Tenuitati. Consensione omnium totius Poloniæ voluntatum, in hoc Regnum, non tam Aristocratiâ, quam Oligarchiam video & doleo esse introductam, quo fine & exitu, qua nostra consolatione, lachrymæ omnium penè vestrum

vestrum testificantur. Nam licet primo opulenta plurium Virtus sat è sententia videbatur Poloniam administratura, nescio tamen, an Imperantium, an obtemperantium inconstantia, tempore procedente manifestius visum fuerat Divitiarum, quam Virtutis Imperium. Vt ut sit pedetentim eo est Fortuna nostra devoluta, ut florentissimum quondam Regnum, attenuatis viribus & opibus, vix queat Umbræ primi Nominis insistere, & ab omni periculo sartam rectam dignitatem conservare. Quid enim Poloni? Existimatisne vos adhuc liberos esse, & leges dare non accipere? Numerate tot facies Servitutis, Concipite quæ impendent vestris Capitibus calamitates: inite diligentem calculum periculorum Excutite rationes, principium tot malorum investigate: Reperietis profecto non aliud quam paucorum Dominationem. Nam esto quod primo progressu Imperii Virtuti non Divitiis obtemperaveritis: Nulla tamen unquam Aristocratia adeo constitit sibi, ut paucos post Annos ad paucorum potentiam non rediret. Constantissima hæcenus visa meorum Romanorum; sed hæc longe diversis à vestris stat innixa fundamentis, & vereor ne paucorum, aut unius, reddat se tandem in brevi dominatui: Vobis si in integro esse Fortunam desideratis, prospiciendum arbitror iniquissimæ temporum rationi. Quod si ut promissistis stare meo iudicio velitis prorsum hanc Aristoligarchiam pro tempore existimarem abdicandam. Primum Iusticiæ fruendæ causa. Quo enim plures mentes legis, nisi ut in Ius sint injuriæ? Adde potentiam Quæ quia inter plures Imperantes divisa, ideo minor est in singulis. Si enim quispiam vestrum Istulam in plures diduceret rivos, existimatisne tantam vim quantam habuit antequam divideretur habituram? Ita vidistis vobiscum actum, ubi enim unam potestatem inter plures partiti estis, quæ Autoritas Imperantium? quis aut metus aut reverentia Obtemperan-

rantium? Hinc consecutum, ut dum quilibet è Palatinis enixissimè suam amplificare nititur Autoritatem, & primas inter reliquos agere, in plura studia Regnum traxerint & distraxerint, quod pedepressim in abyssum calamitatum videt & dolet se esse deturbatum. Cujus calamitatis sensus, ni vobis meam persuaferit mentem, nullis post hac ad Vos ea de re verbis mihi opus esse existimabo. Ego interim ut cæteris non dubio præeam exemplo, primus (cujus partem in me contuleratis) vestro arbitrio redhibeo Palatinatus Imperium.

Audita mente Grachi, plerique Palatini, & mente, & Voce dissensere.

Mirari se quod homines Peregrini leges imponerent Polonis, optare se ut sua in Vrbe sedisset Grachus, neque unquam in Poloniam novos mores advexisset, non ideo inter Cives à Polonis esse cooptatum, ut eam quam semel recte instituisent Proceres Regni cum Nobilitate Aristocratiam everteret. Periculosam esse Formæ Imperii immutationem, præsertim ubi de Summa rerum ageretur, potius in tanta perturbatione, cursim ea vitia quibus hoc Imperium laboraret esse notanda ac corrigenda.

Hæc & similia verba in cassum jactata fuere à Palatinis.

Res enim eorum & dignitas agi videbatur.

Nec sperabant eo sua sententia Grachum collimaturum. Sed ubi suffragationem Equestris Ordinis, tantam videre, quantam vix speravere: Suffragium suum vel inviti Aristoligarchiæ abrogandæ detulerunt, Inclinatæ enim omnes mentes Nobilitatis fuerant in sententiam Grachi.

Nec solum consideratum fuerat ab Equestri Ordine, quis aliquid diceret, sed etiam quid & quo animo diceret. Agnoscebat enim potissimum Grachum in dicendo amore Patriæ ferri, reliquos propria cupiditate.

Ergo publica obnuntiatione interposita Eluctata jugo multo- *Guagninu.*
rum est Polonia. I An

An quia Id suaferat Amor Patriæ, quo jam ex integro pectora Polona calefcere cæperant?

An quia Tædium Deliberantis sæpè pondus mentis?

An quia Odium Quo Palatini Animos Obedientia excucuerant? (mala?)

An quia Timor, Tot enim undique impendebant cervicibus

An quia Prudentia Grachi, Quæ unica perturbatum Ordinem ad suos numeros reducere posse videbatur?

An quia Invidia Palatinorum, Qua eorum mentes videbat Nobilitas degravatas, Quorum Vultus, Ora, Neniæ, & Stomachi nihil movère Grachum, quominus à proposito desisteret.

Sed Instante ut pergeret Nobilitate, Ea qua cæpit constantia pro Monarchia dixit.

Kadlubsko.

Doleo Inviçti Equites, quorundam Imprudentia, saluberrima in rem vestram Consilia disturbari. Quæ si ideo quod ego sim Romanus, suum non possunt sortiri effectum, merito injuriâ in me fuisset Deorum beneficentia, quod non hoc potius solo, (quod mihi certè Romano carius est) sim natus & educatus. Nec est præterea existimandum, quod Oratio ea quæ ab Externo proficiscitur Ore, ideo sit sensu & animo interversorio concinnata, quia unicuique (quanta hæcenus fide in Patriam fuerim) satis fuisse arbitror cognitum ac perspectum. Quod si quispiam arbitretur, me quicquid in hac causa mihi susceptum est, non Reipublicæ, sed honoris aucupandi gratia, quem vobis amplectendum statuo, suscepisse: ne is quidem tantum tribuat mihi temeritatis. Sed nec Dii (qui omnium Mentis qui ad Rempublicam adeunt maxime perspiciunt) siverint, ut hæc Calamitosissima Regni hujus Fortuna, tantiq; Imperii pondus in istos humeros ruat: ego certè non feram. Licet uti cæpi suadere non desistam ut abrogatâ Aristocratia ad unius Imperium redeatis. Vnum omnes quotquot estis Corpus Reipublicæ efficitis, Capite igitur vobis opus est non Capitibus Hostibus acerrimis, bellis pericu-

periculosissimis undiq; incingimini, Duce igitur opus vobis non Ducibus. Imperium enim præsertim Militare pluribus partiri grave est atque periculosum. Gregem vos cogitatore esse palantem sine pastore qui omnem spem quam de salute conceperat, merito jam condemnet: in hoc timore ne consenescat, uno homine vobis opus esse animadverto, cui omne quod reliquum est salutis, tutè concredere velitis, & cujus beneficio statu hoc miserrimo exui possitis. Corpus sine Capite vos esse existimate, ac ideo ne Acephali sitis Regem eligit, qui efficiat ne post tot devictarum Gentium spolia; Nationibus paulo ante Tributariis serviatis. Anima, anima inquam tantæ moli regenda deest, sine qua eorum operum fundamenta, quibus majores vestri magnæ parti Orbis terrarum Imperium imposuerunt, vix quæant coherere. Regnum hoc lampas mihi videtur sine luce, id est sine gloria, qua unius fortissimi Imperatoris Lechi beneficio, multis nationibus innotueratis: nunc dum è multis Ducibus lucem uberiorem speraretis, & Lucem quæ reliqua erat extinxistis, & oleum & operam perdidistis. Perpendite obsecro quid Mundus sine Sole. Sol Regni Rex est, à cujus omnes, quotquot sunt in Regno; pendent vultu & arbitrio, quo & ducente & lucente plures adhuc Orbis partes Imperio vestro adjicietis; Quapropter è tot Proceribus quotquot hic adsunt (adsunt autem plurimi quos dignos Imperio virtus & dignitas facit) unum qui vobis præsit Eligitore.

Peroraverat Grachus, ac uni è Palatinis suffragium Imperii detulerat, Non quod Electum iri putaret: sciebat enim in tanta hominum Liberorum æqualitate difficilem esse Incolæ Regni Electionem, Sed ut sese suspicione attentati Regni (quod Prudentiæ erat) liberaret.

Hac oratione habita, Desiderare unum Principem capit Polonia.

Vna Libertas, obex potentissimus futuræ Monarchiæ videbatur.

Dlugos.
Miechowita.

Grave

Grave erat nonnullis, aliquid de gustata Libertate remittere, & jugum quod sublata Lechi posteritate abjecerant, reassumere: uniusque iterum arbitrio stringi. Malle se Legibus parere, quam Regibus & aliam formam Imperii tentandam, experiendumque quidlibet potius, quam semel assumptam Libertatem abdicandam.

Adhæc Omnes se dignos Imperio esse, quos par Libertas par Nobilitas honestaret.

Hinc exorta Quæstio

Dingos.

Quis tantum molem subire, & gentem in tanta licentia plurimum rebellionis & duritiei habentem Regere aptior esset, rem ad magnam usque Factionem deduxit.

Paprosius.

Inter quas tumultuantes sententias. Assurgens quidam e Palatinis, vir magna morum gravitate, & facilitate Gente Torporius (teste Anonimo) cujus vel sola muta Autoritas potens erat motos componere fluctus.

Ita dicere capit.

Ea est Natura Libertatis, ut tum maximè dulcescat cum amittitur. Nec immerito. Vt enim intellectus noster fertur in scientiam & rerum cognitionem, ita & voluntas in Libertatem. Dulce enim est nullius iugo premi: Adeo ut confitendum sit nunquam mihi vitam meam fuisse tam caram, ut eam optatissima Libertate velim commutatam. Quis enim est, quem jactura hujus non tam Nominis quam rei, cui nulla Orbis prælia possunt coæquari non permoveat? & non luctetur aliquantisper cum ratione, dum ea monet etiam ad tempus breve Libertatem esse abdicandam? Ego certè si non Rationis, sed Affectus mei essem mancipium, nullis unquam adigi possem persuasionibus, ut à futura posteritate injurius Custos tanti Thesauri debeam appellari. Noverit & sciat Posteritas, quam hodie in hoc florentissimo concessu omnium Ordinum, testatam volo & facio, me diuturniorem fructum imo & perpetuum liberioris Imperii perci-

percipere cupiisse. Sed quoniam mea desideria metior tanta temporum iniquitate, videoque nulla alia ratione statum Reipublicæ nostræ posse retineri, liceat quem nunquam quæsiui honorem in his Comitibus deponere: Et siquidem res nostras ita fata esse voluere, ut e summa dignitate numerus simus; nolo postremus esse inter eos, qui chariorem Patriæ integritatem Officio nostro ac dignitate judicavere. Cujus Patriæ si quis calamitatum hoc tempore inear rationem, fortunæque deterius flagella, quibus prosperitas hujus Imperii sat fortiter est flagellata. Ne is quidem Filium se jactet, qui in tanto Patriæ discrimine, prorogationes ulteriores purpuræ & dignitatis meditetur. Orsi Majores nostri à Bohemia Imperium, totam Baltici maris Oram nobis hæreditandam reliquere. Germaniæ vastissimas Regionem tenuere. Danos, Dacos, Marcomanos subegere. Ponto Euxino & Asiæ imperavere, totum denique Septentrionem possidere. Iam quotam tanti Imperii partem hæreditaria nostra virtus retinuit? retinet retinebit? In oculis nostris crescit Russorum fortuna, & à nobis sumptam partem hæreditatis, perosi nostram ignaviam, toto dividit Septentrione. Iam nisi Græchi incredibili Prudentia, res Carinthiaca fuisset composita, quid nobis fuisset expectandum? Sed & Germani videntur vobis in excutiendo iugo segniores? qui nostram discordiam, uni certam victimam devotent servituti, in theatro Orbis terrarum compedes nobis injecturi. Dilapsam ergo fateamur necesse est administratione multorum Imperium, nonnisi posse unius prudentia ad pristinam gloriæ & dignitatis metam revocari. Monarchiam nobis omnino approbandam puto, & Aristocratiam non tam abdicandam, quam ad tempus deponendam. Etenim amoris Patriæ causa, pulchrum est ipsam quoque Regiminis Libertatem, si Fors ita ferat abrogare. Vni scilicet propterea & summam Autoritatem tribuendam judico, qui re-

belles Populos & iugum excutientes premat Imperio, contineat in officio. Ac quicquid denique amissum est, in nostram redigat potestatem, qui æquo Iure, potentes juxta atque tenues, Autoritate administrationis regat, & ad commoda Patriæ quærenda omnium convertat voluntates. Ceterum in tanta omnium nostrum æqualitate, ad externum potius (si tamen ille externus dicendus est, quem Virtus, Fides, Morum conformitas, in Republica Civem Optimum effecere quam ad aliquem ex nobis Sceptra existimarem deferenda. Quare ne longius quærendo abeamus quem nobis Dii & Fortuna obtulere.

Grachus Rex esto. Finem fecerat orandi Palatinus, quem communi approbatione excepere Voces Nobilitatis. Quæ licet aliorum sensus alio traherent, standum tamen censuit Toporii autoritate, quem noverat esse acerrimum Libertatis assertorem. Ergo unanimi suffragio. Ad Grachum Romanum. Quod & specimine ingenii cæteris præstare videretur, & quod ejus probitatem pluribus jam experimentis didicerunt clarescere, universi sua vota concordi deliberatione convertunt, ac ipsum approbatione ac decreto cunctorum in Principem deligunt, & illi demandant Regni gubernacula.

Omnibus, unius Ore sic Grachum alloquentibus. Quod suasisisti Imperium Grache persuasisisti, & virtute tua & prudentia meruisti. Onus id non solet nisi impares animos fatigare. Tuus & majora nobis præferat, ita maxima de se pollicetur. Habes Viros & Arma. His impera, sequentur Romanum te esse memento, & nobis præsta unum ex iis, de quibus non nisi omnia summa, à te & ab aliis audivimus. Quos si non superabis, saltem uti speramus adæquabis. Id ubi audivit Grachus, diu multumque reluctatus. Et cunctatus, num fasces & purpuram susciperet.

An

An quia Perdifficile esse viderat Rempublicam, partim Civium licentia, & intestinis dissidiis perturbatam, partim externis bellis quassatam restituere & reficere?

An quia Sciebat Imperia, multum malorum fronte blanda gerere?

Tandem precibus & contentione multitudinis, & charitate Patriæ victus, Reipublicæ curam suscepit, & administrationem;

Dicens

Onus non Honorem imponitis Poloni, magnus mihi tamen Animus est, vestram Virtutem, consensumque Vestrum, initium melioris auspicii huic Imperio fore: nec tam me Dominum Vestræ Libertatis, quam Custodem futurum vobis persuadeatis. Superest ut plus pro Vobis agam, quam loquar.

His dictis Comitibus finis impositus,

Regem tibi, Lector, liberè elegimus,
Cujus Actiones Heroicas, antequam persequamur,
Prius accipe.

C A P V T I V.

Pauca quædam de Dotibus Electi Regis.

PRima Dos esto: Modestia in honore Imperii acceptando, Quem enim hoc malum etiam sibi constantissimum non concutiat?

Est enim conjunctum Gloriæ Imperium, & Ori Populorum, Quæ qui nolit meruisse, vix invenias.

Et Rarus qui in ipsis initiis curas, non purpuras meditetur.

Et cujus cor non urat potius gloria, quam futura Administratio.

Tragicam mentem primum, Regibus dum Regnum suscipiunt ingerat.

Seneca

Seneca Tragedus.
 Quisquamne Regno gaudet? O fallax bonum.
 Quantum malorum fronte tam blanda geris;
 Ut alta ventos semper excipiunt juga,
 Rupemque saxi vasta dirimentem Freta,
 Quamvis quieti verberent fluctus Maris,
 Imperia, sic excelsa, Fortunæ subjacent.
 Simulavit has cogitationes & Modestiam Tyberius,
 Si verba spectes Ab ipsis initiis modestissimus Princeps.
 Si cætera quæ subsecuta. Principum Carcinoma.
 Quin & Nero Ex Magno & modestissimo inter initia Principi,
 magnum postea Monstrum. Cujus nihil laudes nisi primum
 Quinquennium. Adeo primam Olympiadem Imperii
 summæ modestiæ, quod reliquum fuerat Vitæ, summæ
 Immodestiæ, videtur consecrasse.

Addit Varsevicus.

Iam vero non ibo inficias, in omni omnium sæculorum memoria,
 multa Neroniana quinquennia reperiri, sed qui pene
 sex quinquennia feliciter compleisset imperando, aut
 paucos, aut inventum esse neminem.

Persius.

O curas hominum, ô quantum est in rebus inane.
 Quot Principes quibus dici & scribi possit à subditis? Promissi
 sti nobis Regem & Patrem, fecisti Tyrannum.
 Ast Famem Imperii, Fama premitte Principes. Pulchrum enim
 est inter Grachos, Casimiros, Alexandros, Ludovicos, Sigismundos,
 Stephanos censer. Duo nobis pollicentur Principes cum Imperare incipiunt.
 Curationem & Curam.

Illam ut Medici, hanc ut Patres.

Qui igitur fit ut plerique non præstent? An & hic Frons illa
 Modesta mentitur?

Si uspiam? Fronti enim nulla Fides. Amorem specto in Principe
 non Frontem.

Si

Si hic exulet. Despero Curam, & Curationem. Amoris autem
 publicæ rei fax, licet parva, plus urit quam Vulcanus.

Sed quid ego hic in limine?

Pergo magis intro: Et scrutor secundam Dotem & qualitatem
 Principis.

Virum idoneum Imperio dicit fuisse Historicus.

Mischovius.

Idoneum ne tu qualem tibi bella hæc Fabella?

Comitia fecere animalia irrationalia, Electura inter se Regem

Aesopus.

qui optimè saltaret. Inter omnia excelluit Simius Probatas.
 Electus Rex & salutatus. Vulpes invida honoris, in casse
 carnem videns, thesaurum se invenisse Simio dixit, non
 tamen se voluisse cum ne attingere quidem, quippe cum
 sciret omnem thesaurum ex Lege Regi deberi Credit
 Simius, accedit ad cassidem, capitur, Incusat Vulpem. Illa
 vero ad hæc O Simie tam stupidus cum sis, qui noster
 Rex eris?

Amabo, Quid defuit huic Simio? Saltare scivit & pedes mo-
 vere ad numerum? Fateor ita esse, atqui Prudentiam non
 habuit qua futurum periculum prævideret.

Sapere ergo Regem decet etiam dum saltat: Imo & semper
 Plus sapere quam omnes subditos.

Suffragatur Suada Ruthenica in Fideli subdito, dum sic Re-
 gem Polonum alloquitur.

Scisne tu quis es tu? Rex. Regis igitur tu? Regor ego. Sapien-
 tior ergo tu quam ego. Quod si tu Sapiens, Liber, Vives,
 Fœlix ego. Quod si tu desipias: Servus, Vagus, Exul ego,
 Nemo ergo delicto tuo miser nisi ego.

Quod si tu mihi des Regem Neronem aliquem; Qui exacta
 Principe digna Olympiade, minus postea dignè moveat
 pedes tanto fastigio. Et inter numeros plantarum, venetur
 aurium & oculorum superbum Iudicium.

Transego ad Tertiam Dotem. Nimirum Ingenium Grachi.

Quod ei maximum tribuit Dlugossius.

K

Hoc

Hoc requiro in Principe tale, cujus usus ubi in Publicum prodierit, meliore lapillo à Posteritate censeatur.

Revolve ætates, & confer quot Ingenia quamque diversa præfuerint Imperiis? quibus Regna steterint, quibus ceciderint: Multum enim valet ad Fortunam Imperii Ingenium Principis

Augendam Minuendam

Desultoria Ingenia, & quæ in horas mutantur, sæpe Imperia mutavere:

Desultorium voco quale Iuliani Apostatae Defœcatum melius, quæle erat M. Aurelii, Titi Vespasiani, & ut nostrum etiam inter hos referam. Sigismundi Primi

Erit defœcatum. Si bene Temperatum Timenda illa: quæ vel ex Sanguine Cholerae conjuncto, vel ex Phlegmate & Melancholia pullulascunt.

Nihil enim hæc nisi aut Tyrannidem, aut amentiam pollicentur.

Imus plus ultra Ad Prudentiam, Et ejus pedisequas Solertiam & Industriam.

Quæ omnibus Grachis hæreditate obtigere Divina.

Doctrinam igitur ei non mediocrem tribuo, in tempora enim incidit proxima Ciceroni quæ fuere Cultissima.

Virgilium. Iam usus quantus? — per tot discrimina rerum

Quæsitus; Comparatus.

Accessit Historia, lux Politica, Quæ ipsa Virtutem Principis regit.

Plato.

Et sola præit & ducit ad rectè faciendum.

Vobis imitandum proposui Principes hunc Phœbum, qui nullam diem sine luce. Vos enitamini.

Horatium.

Thressa ne careat pulchra dies nota,

Et qua aliquid imprudenter egistis, diem nos perdidisse putatote:

Cromerus.

Diugos.

Addo his dotibus Magnanimitatem Strenuitatem.

Quæ

Quæ maximè eluxere in Gracho nostro his Comitibus cogen-
dis & ad exitum perducendis Consiliis, & dignis summo viro cogitationibus.

Ejus animum talem puto, qualem describit Seneca Philosophus; Lege & confer.

Animus, ut pariter fugiendorum ac appetendorum, non ex opinione, sed ex natura pretia rebus imponens. Asperis blandisque pariter invidus neutri se fortunæ submittens: supra omnia quæ contingunt acciduntque eminens, inper-
turbatus intrepidus, quem nulla vis frangit, quem nulla at-
tollunt fortuita, nec deprimunt.

Hæc ille Quis dicat magnum Animum? Cujus amplitudini ex-
hauriendæ unus sufficit scyphus? Cujus potentiam vinum ligat ac vincit? Qui auro major non est, & Orbe toto? Principem volo Cujus cum Alcibiade Milciadis trophæa som-
nos eripiant.

Qui ad mentionem Orbium plurium cum Alexandro illa-
chrymet:

Qui ad imagines & statuas Virorum fortium, æmulationis
Oestro percitus, parem gloriam suspiret cum Cæsare.

Brevibus Qualem Cæsarem describit Lucanus:

— Sed Cæsar super omnia præceps

Nil actum credens, cum quid superesset agendum
Instat atrox.

Id denique contendite Principes. Ut de vobis scribatur ubi
vixeritis quod de Pompejo Magna Vellejus:

Quo viro nemo, alia omnia minus, aut gloriam magis con-
cupivit.

Nomen Magni. Vbi facinora Illustrissima viderit, non invi-
debit Polonia.

Dixit Casimirum (talis enim erat) verè Magnum,

Vos si fueritis magni Magnos dicent.

Addit Historicus Kadlubek Grachum fuisse eloquentem.

Digna Principe est Eloquentia, ut viceversa indigna Loquentia

Mirifice enim confert Sceptro ad splendorem.

Indecorum enim est, infantem esse Principem, & tria verba non posse eloqui,

Cui tamen optarem talem Eloquentiam, qualem tribuit Tacitus Augusto, dum inquit:

Erat ei prompta ac profluens, & quæ Principem decet Eloquentia,

Maturior tamen illa Tyberiana, de qua idem Scriptor.

Artem calluisse, qua verba expenderet, valida sensibus, aut consulto ambigua.

Amicis præterea, & Copiis ac Facultatibus potentem fuisse Grachum asserit Cromerus.

Facilis & magna Amicitia divitis Principis DEVS enim Nummus multos post se Amicos trahit, non tam personæ quam Fortunæ Vtiles tamen, non ad speciem Amici, Principi

Quorum etiam Consilio utatur, & à quibus Consilia non metu extorqueat, sed placida Fronte. Nunquam enim rectè Consilium Timor.

Discrimen autem inter Assentatores & Veros Amicos noscat. His verbis à me admonitus, quibus monuit suum Mæcenas Augustum apud Dionem.

Nulli Amicorum aut Officialium tuorum, nimia est indulgentia licentia, sed ita iis moderandum, ut ne te in culpam aut reprehensionem conjiciant. Quicquid enim hi rectè, vel sequius egerint, id vero tibi adscribetur, talemque te cuncti censebunt, qualia eos facta exercere permiseris.

Additur Probitas, Integritas, & Iustitia.

Quæ ad finem reservavi, ut ultimo lecta, menti fortius hæreant.

His si careat Princeps mente potius careat.

Minus enim Imperiis nocuit Principis dementia quam Improbitas:

Exem-

*Dlugos.
Cromerus.*

Exemplo enim Regum ubique Terrarum vivitur:

Illius Iuliani semper memento.

Quales in Republica Principes sunt, tales reliquos solere esse Cives.

Sed ego hic forsan prolixior. Claudio Elogio Dlugosii.

Talis denique fuit Grachus.

Vt solus dilabentem Rempub. sustinere ac recreare posse videretur. *Dlugos.*

Non igitur erravit in Electione tanti Viri Polonia, & Phœbum elegit non Phaëtonem.

De quo addo

C A P V T V.

De Grachis Tiberio & Cajo Romæ occisis, eorumque nece Iudicium. Tum de causis Grachiani adventus in Poloniam.

Magnos Viros, magna Fata decent, Non enim nisi in Summis ludere suevit Fortuna, Experto crede Herculi Sclavonico,

Sic enim eum honoris causa nomino.

Crede inquam & lege, loquitur enim ad te ore Herculeo Fortuna.

Quid mihi (inquit illa) si libeat non licet?

In uberibus Lupæ si voluero Romulus & Rhemus agnoscent & sentient Matris officium, exsugent quod non habuere Imperium.

In figulina rota Sceptra fingam Agathocli, & faciam ejus improbos mores Imperare iis, quæ debuerunt ancillari:

Ab aratro & stiva avulsum, inferam throno Ottomanico Osmanum & quem heri contempsit Turcia Aratorem, cras adorabit Imperatorem.

E Pastore Caprarum, Temirchanum faciam pastorem Populorum, cujus Stirps in hanc diem sit vel ipsis Polonis metuenda.

Vnco ubi voluero, excarnificata pendebit summa Polycratis potentia.

In Cavea illudet Puer Victori Orbis victo, victo & incluso Bajazeti & quo heri concussus Mundus fulmine, fulmen metuebat & adorabat hodie si placuerit menti, micans è pelvi contemnet.

Antiochus Rex pendebit à vultu jubentis latronis, & tantum Cras habebit, quantum hodie rapere potuerit.

Boleslaus Sceptra suspirabit in Culina, frustra meditans Purpuram inter fuliginem Gacaborum.

Muliebri Cyri Monarchia succumbet manu: Et excipiet hodie Henricus Gallix Monarcha, quam heri non speraverat funesto ictu Catastrophen.

Hæc ille Hercules Slavonicus cum invida Fortuna luctatus in Antro.

Facunda enim læsa Virtus.

Quam in gratiam Lectoris Latine loqui fecimus.

Ne igitur mirere Virtutis præmia esse Exilia & Neces.

Excute Athenas & Romam. Invenies nonnisi Optimis hæc deberi.

Inter tot qui S. Eleutherix & integritati ora & Animos devovère.

Numera quot liberos & integros Invida fecit.

Habes Grachos.

Primas Civili Odio litatas Victimæ. Iunge Fortunam Virtuti Movebis caput & dices, O miseram Virtutem: Quid miseram? Dic beatissimam quæ misera esse voluit, Ne Patriæ læsa noceret.

Neque tu misera Mater ô Cornelia,

Quæ talibus hostiis ditasti Libertatem.

Sed

Sed quid vos mihi nescio, qui umbratici Scriptores Antieleuterii & si quid pejus servitude & mancipiis, mentem seditionibus & turbis perturbatis. Seditiosine vobis Grachi?

Nimirum. Servitis Servili Scenæ & Astro,

Et Libertatem qua caretis calamo condemnatis, ad oculum, ad mentem, ad palatum servitutis.

Quod si hæc legat apud vos aliquis Scipio Nasica, aut Sylla, aut Marius, aut Cynna, aut Cæsar, aut Tyberius, aut Nero placebitis.

Quod si legat hæc apud Plutarchum, aut alios veritati sacros Scriptores, aliquis Pompejus, aut Brutus, aut Coriolanus, aut Ludovicus, aut Alexander noster

Fato Grachorum indolebit.

Et tot suis temporibus Tyberios, tot Cajos, tot Grachos desiderabit, quot quondam ad intuitum mali granati Zopyros Darius.

Plurimum tibi gratulor Polonia, Lætorque hoc furculo è libera Grachorum stirpe pullulante, Tibi Iura dante, & Imperante.

Nec degeneravit à suis Consobrinis noster Grachus, Qui Optimæ Optimus fuerat Pater Libertatis.

Magna suorum exempla secutus. Quos omnes Virtus & Libertas defensa Magnos fecit.

Quid vero cum Solum vertere coegerit videamus.

Iam omnis moles malorum Grachianæ Familiæ Romæ incubuerat.

Nomenque Grachorum magna laborare Invidia. Videns Grachus noster

Eamque Profapiam inter Romanos vigere vix posse, cujus gloriam animadvertibat in Tyberio & Cajo excarnificatam, Sed & verebatur ne pari ob Virtutem vocemque Liberam cum Consobrinis ruina opprimeretur.

Videret quoque male temperatis chordis Romæ jam oberrare Fata.

Liber-

Libertatem scilicet Imperiumque inclinare.

Sed & ingratitude cogitatio vehementius angebat Animum:

Qua videbat Romam tantum erga suos laborare:
Mali etiam Augurii fuerat, inter summa Fratrum lapsus.
Multis auctus Comitibus in Poloniam discessit: De quo Regno plurima inaudierat ab Illyricis, quæ cum eo militabant Legionibus:

Illud identidem mente revolvens

Ingrata Patria nec Ossa mea videbis.

Tali tantoque pondere cogitationum, colluctatus secum mutavit Solum noster Grachus.

Quod confirmo Dlugossii testimonio:

Hunc Grachum existimant Romanum, de stirpe & Familia Grachorum genus duxisse: & Civili seditione duobus Grachis Tyberio scilicet & Cajo Tribunitiam potestatem pro lege Agraria exercentibus, mota, Factione Divitum occisis, Roma relicta ad quæsitum ocia & latebras divertisse. Et summam rerum apud Polonos sortitum esse.

Nunc habe de nece Grachorum Iudicium, quod in Titulo promiseram.

Non aliud dabo quam quod pœnitens Roma, hæc enim demonstraret, quanto eorum desiderio teneretur.

Plutarchus.

Statuas eis posuit.

Desiderii testes: Libertatis defensæ præmia.

Agnoverunt tandem sero Romani periclitari Libertatem, dum deinceps inter potentiorum accipitrum uncos trepidaret.

O quot vivente Sylla ad Grachi Statuas audita suspiria?

Et illa verba: Utinam viveretis Grachi.

Idem.

Sed nec solum statuar positar, verum etiam loci, ubi occisi fuerant Grachi in templa consecrati, cum inscriptione:

Fana Libertatis.

Nemini

Nemini id ante Grachos.

Expectabam à te, Roma, statuar aut Nasica aut Opimio percussoribus.

Tu, inter horum pone ejurata nomina Grachorum nomen Templis colis?

Ita est, Scio morem tuum. Te non privata, sed Publicæ Rei curatoribus

Statuas erigere consuevisse.

Sed & post mortem Aliter longe Catelli olent quam Sues. *Plautus.*

Estque suus Virtuti honos, licet Serus.

Neque enim unquam melius, quam cum amissa est cognoscitur.

Sed & in horto Immortalitatis.

Non crescit nec tendis Coronis, capiti Nasicarum aut Opimiorum (si quos & hæc fert ætas) Laurus: sed quæ extinguit nomen decet Cupressus.

Sed augeo posthumæ Romanæ gratitudinis, erga Grachos indicia,

Non solum templa erecta, sed & quotannis in ea Tempia honoris ergo primitiæ frugum ex Agris sunt illata. *Plutarchus.*

Habes Iudicium.

Quod sequitur est Encomium, docens quæ sint Virtutis præmia:

Videbis hic & leges, non solos Grachos ob Virtutem Animum exercuisse.

Sed uno aspectu, Græciæ & Romanæ ponet Virtutis patientiam.

Gaspar Miaskovius Eques Polonus

Polonice ille quidem Saphica barbitō Ego Latine idem, eadem.

Ita ergo ipse ad suum nescio quem Herculem Selavonium.

Triplici fixum gladio, Vetustas

Cui dedit pomum, generi futurum

L

Inclito

Inclito signum ; bene temperatos

Quâ trahis ortus.

Gloriæ sydus , nitido rigentes

Imbuens vultu tenebras Trionis.

Cujus augustis melior resurgit

Russia flammis.

Voce qua reddam numeros ? & Ore

Quo tuæ sortis basiabo Fata ?

Quibus aspergam , manui recumbens

Imbribus ora ?

Ten ? decent Vmbræ ? male feriata

Carceris virtus colat ? Ast penates

Quos teras ? opto tibi cultiores

Carceris Vmbra.

Aureis fulgens trabibus lacunar

Te decet : Non hæ Tenebræ : Procellæ

Omnis ut liber ; mediteris almæ

Palladis Ora.

Sola quæ tecum residens , tumultus

Orbe componat, Opifex Honoris

Quem Tibi fundet, vaga laureato

Gloria cornu.

Verticis tegmen lare comptiori

Et leves cristas traheret, reponens

Tota sudorem , fluitaret almo

Vsta labore.

Pondus hic hastæ, Clypeosque sculptos

Gorgonis vultus, media locaret

Pensiles Aula propiore libros

Iungeret hasta.

Hinc suo Pallas vigiles in Orbe

Vocibus curas dabit ; & facundo

Lechici Regni series revolver

Conscia vultu:

Seu

Seu laboranti Patriæ salutem

Fata ; quæ tandem revehunt, docebit

Grande certamen, sopiens labellis

Civis, & Hostis.

Sed quod infaustis Genius sub Astris

Arbiter fortis malus ægrioris

Intulit, Sceptro Tenebras Polono

Intulit Arma.

Id malum pridem, trepidus catervas

Nubium cernens, metuebat ille,

Quisquis angustam Patriæ salutem

Mensus ab Astris.

Vidimus nubes tonitru minantes,

Sensimus fulmen, male feriatum

Te simul fatum, rapiens rigentes

Merfit ad Vmbras.

Rete, quod Bellum plicuit tenendis

Piscibus. Tu proh dolor, ominatis

Plaudis in filis, miser ô profundis

Prensus in Vndis.

Esto. Te Pallas comitatur ipsis

Carceris tectis, levius periculum

Hæc comes præstat, placida serenans

Fronte procellas.

Palluit Phœbus ? revocabit illa

Lucidos Phœbo radios, Magistra

Voce demulcens gravius nocentis

Temporis Oestrum,

Hac modum ponet dolor : Et furentes

Æolus ventos premet, ac movebit

Carbassis spei, Zephyros faventes

Ibis in alta

Qua vehet Fatum, melius, sub Astris

L 2

Sorte

Sorte conceptum mitiore : Curas

Interim toto penè funerabis

Pectore questus.

Tu Dea vulnus patulum recenti

Sæviens ictu Quiritatus : iram &

Iurgium Fati, lachryma calenti

Virge perorans.

Illicet Pallas, nivea tumultus

Dextera tollet : simul atra nubes

E Fibris cedens, face faustiore

Pulsa peribit.

Illa monstrabit, periére quanti

Sortis infausta, rigida procella. Et

Dum furit Fatum, cecidisse summo

Culmina calle.

O quot oppressæ numerabit Orbis

Tecta Virtutis : ruit invidenda

Faustitas Aula, graviore casu

Fulminis ictu.

Decidunt Fortes : nocuisse quantum

Cecropis dicam, populos beatæ

Invidos vitæ, probat id potenter

Fama superstes.

Carceres, quantum tenuère Regum

Sanguinem Græci : tenebrisque vultus

Quot Virum censes senuisse : fando

Deficit Annus.

Refricet mentem memorem Marathon

Isque qui victis Ducibus superbus,

Lauream Persæ retulit jacenti

Victor in hoste.

Quid juvat ? vinctus docuit Coronam

Fati Virtuti dare, qua fatigent

Qui

Qui probi frontem, Dominasque plantas

Compede solvant

Iam Diis alter, prope par, virili

Cujus è ductu Salamina mille

Classibus victis, notior vigebit

Prælia damnat.

Nam domi quantis jacuit periclis

Quassus & lassus, populi sinistra

Iurgio linguæ, docuit Nepotes

Alta jacere.

Ille quid magnus Phocyon : quid uni

Socrates cultum referens Tonanti,

Ambo cessere populi furori,

Ambo veneno.

Criminis falsi violenter acti

Patriæ linguæ periére. Virtus

Si nocet : Semper fuerit perisse

Grata voluptas.

Alter excelsi moderator Oris,

Proprio vitam rapuit sub umbras

Invidam ferro, fugiens Tyranna

Providus Ora.

Plura sunt Mundo retulit Nepotæ

Quæ vetus Tempus, senium revolve

Graciæ plures periisse : penna

Inclita dicet.

Dicet & Pallas : memor omnis illa est

Arduæ Sortis, sociisque casus

Graciæ noscit, referente Diva

Omnia disces.

Integros vitæ periisse Romæ

Quis ferat ? Primus nimium Novercam

Inclitus nomen, tulit ille Romam

Coriolanus.

Quis

Quis ferat? Gallos superavit audax
Patriæ vitam referens Camillus
Præmium factis fuit, Exulare

Orbe Paterno.

Illa fax Orbis, Cui fronte Lauro
Africus, tantâ peperit triumphus
Pressa; Linternæ jacuit trophæum

Invidiarum.

Ille quid terror mage Numantini
Scipio Fati? gladio sepultus
Intulit Nomen, Sobolem sepulchro

Victoriamque.

Quis ferat fideis oculis jacentes;
Patriâ Natos, perimentè Grachos?
Sanguinem celsi generis necari

Corneliorum?

Horruit Fatum Tyberis, retortis
Defluens undis, gemino gravatus
Fratre, dum fluctu Patrio nataret

Triste Cadaver.

Attamen cæsi periére Romæ
Vindices, Matri animos voventes
Dum furit, crudum sobolis recondens

Viscere ferrum.

Et quod haud credas populi ruitati
Liberi leges moriuntur: atque
Penditur multo precium revellit

Qui caput, Auro.

O scelus? Matrem leget an Novercam?

Vos legit quisquis periisse Grachi
Impiam Romam? leget haud Parentem

Ergo Novercam.

Tullium Roma furiale clodium

Iccit

Iccit edictum: minus hoc: Amorem
Orbis ac Urbis; rabies necavit

Antoniana.

Iam foro constans medio, Catonis
Mens stetit, spectans dubia Secures
Adstitit Virtus pone, nil nocenti

Auxiliatrix.

Hic sacro Pallas revocaret Ore
Gentium Sortes; rabidi furoris

Quid tulit Virtus: animosa in omnes

Enthea casus.

Cætera nihil ad publicam lucernam
Finem ergo impono Capiti, & ad Grachum in Regem Ele-
ctum redeo.

De quo sit

C A P V T V I

De ordine Rerumpublicarum ac Confusione quas
cum Horologio conféro. De primis Grachi co-
gitationibus, in ipsis Regni initiis in ordine ad
ordinem restaurandum habitis.

A Ge Horologium sonuit, & nos admonuit sui. Con-
struamus.

Quid ergo; dices tu? Mathematicum ages? qui promisti
Politicum? Non deflecto à tramite, Et in hoc Capite
Politicum agam, ac Politicis Politicum construam Ho-
rologium.

Sed Principine? an Reipublicæ? an Vtrique?

Omnia Omnibus.

Struxit Guevara Principi, nec male, plauditur Operi, sed non
Eleutheriana lamna.

Monar-

Monarchicum potius illud, Et declinans & inclinans Principem ad nimium motum.

Breves nimium horas Odi; vel nimium longas. Medium enim tenet Virtus.

Placebit ego forsan cuipiam illud Aurum, ex Ore Aurei Marci ad Pollionem absentem.

Vita (inquit) Imperatoris, nihil est aliud quam Horologium quod cum subditis vel consentit vel discordat.

Rectè tu quidem Aureli, sed ut absolutus Monarcha non Rex Libertatis.

In Libero enim Regno, vita Principis, ac Princeps ipse, non mensura, sed Custos Ordinis est dicendus.

In absoluto vero Dominio, Princeps ipse erit Horologium, ipsiusque Vita mensura Ordinis, imo ipse Ordo, in singulas horas tinniens

Sic volo sic jubeo.

Et regit ille quidem, sed magis regitur. Horologio enim opus est

Magistro qui regat.

Nec semper ab Astris, interdum à Machiavello.

Qui ubi regere cæperit, & Regnum & Princeps periistis;

Non ergo mensura Regni Rex Libertatis, sed Arbitrator mensuræ,

Nec id quod Regitur, sed id quod Verè regit.

In Neronis autem Republica, erit ipse Princeps Horologium, cum quo subditi vel consentient vel discordabunt.

Consentiant autem ad speciem Ore & Fronte. licet Animis dissentiant.

Facilis assensus & consensus. Vbi singulas horas indicat Ferrum non Sceptum.

Et verum ibi. Quod Civibus tenere te invitis scias

Strictus tuetur Ens.

Quod si tali indice, indicantur & inducuntur Leges & horæ:

Vel

Vel invitus in sensu Tyranni consentiet Orbis.

Et si percusso capulo (uti quondam ille) horas sanxeris & Leges ac ut recipiantur petieris; Facile si ita petes impetrabis.

Et Reges Orbem in virga ferrea.

Sed sinamus Marco suum Horologium, Tyberium enim Cæsarem Fabrum sapit;

Illud autem meum

Est libera & publica mensura, qua Actionum communium series, infallibili motu & regula temperatur ac conservatur.

Hæc autem mensura, quid aliud Amabo te? nisi Ordo?

Hic enim solus est quo corrupto totius Reipublicæ status labascit, & integritas, quo incolumi viget, & in dies ampliora sumit incrementa.

Quid autem sit Ordo? Respondet Augustinus.

Ordo (inquit ille) est parium dispariumque rerum, sua cuique loca tribuens dispositio.

Ut autem intelligas quid dicat de Ordine. Perturba hoc ipsum quod dicit hac ratione.

Ordo est parium tribuens sua rerum dispositio cuique quæ loca disparium.

Ecce in eo ipso quod dixi de Ordine nullus Ordo, sed mira & mera confusio.

Ast nunquid partes omnes non sunt? sunt utique sunt, sed dispositio deest suum cuique tribuens locum.

Quam dispositionem à Fortuna ne expecta,

Nam Res humanas, ordine nullo

Seneca.

Fortuna regit:

Vidisti aliquam bene ordinatam Rempublicam? illi acceptam refer, Quando Machinam hanc & Universitatis Horologium condidit Deus suum cuique rei locum domiciliumque attribuit. Cælum enim Empyreum Intelligentiis dedit: stellis firmamentum: planetis Orbis: Elementis

Guevara.

M

mentis

mentis Mundum. Avibus aërem : Terræ centrum : Piscibus aquas : serpentibus cavernas : Feris montes : Ita ut nulli non creato, locum in quo acquiesceret assignavit.

Quæ ergo in magno hoc Horologio parium ac imparium, ut vides est servata dispositio, eadem in alicujus Reipublicæ coordinatione.

Nemo enim author Ordinis in Republ. esse potest, præter solum D E V M.

Cum enim Ordo bonum quoddam sit, necesse est, ut summo illi bono, D E O nimirum acceptus referatur.

Sed & consensum publicum, Gentis alicujus, à fabricatione hujus Horologii non excludo.

Non male enim Appius dum dicit. Quisque suæ Fortunæ Faber.

Juvenalis.

Cui consentit Satyricus : ——— te

Nos facimus Fortuna Deam.

Quod si irato Numine in suam Fortunam publicam consentiant Fabri Horologium illud, inter confusionis opera referent ætates.

Quod si Astra collaborabunt consiliis & Ordini fabrefaciundo, omnia ibi ordinata in hoc Horologio, Et modus, & sonus, & partes.

Quod si aliquid ex iis mutaveris, transposueris, alteraveris, Ordinem sustulisti.

Porro & illud ad rationem Ordinis Publici pertinet, ut paria cum imparibus permisceantur. Nec sola simul paria, nec omnia. Nec sola simul imparia, nec omnia.

Sed si paria cum imparibus aptè disposueris Ordinasti : Si omnia tantum paria, aut imparia confudisti.

Ipsæ magnus, magni Horologii Architectus D E V S, vide ut omnia disposuerit.

Sapientia.

Duo contra duo, & Vnum contra unum.

Stellæ majori vicina est adstes Minor.

Et

Et penes excelsam abietem, humilis humi serpit Viola.

Nec sola Cete grandia incolunt Mare, sed grandi Cete, conatant pusilli gobiones; Nec soli Elephantes, terram inhabitant, sed etiam sua cavernula est Formicæ.

Et in Horologiis, magna rota cohæret minori, nec nisi ipsa mota, movetur.

Ita in Republica ordinata, paria imparibus miscentur.

Nec omnes Cræsos, aut Iros, sed Cræsos Iris permistos videbis.

Nec omnes ad Noachum imagines aut stemmata referunt, plerosque ad ipsum sepulchrum comitatur ignobilitas.

Nec omnes Titulis præeunt, aut Officiis, aut consilio, aut ingenio.

Est etiam suus numerus Regnis Quirites.

Nec omnes Civitates, Cracoviæ aut Poznaniæ, aut Leopoles sunt etiam pleræque minorum Gentium, puta Piasiecznum, Ofickum, Weywelnicay.

Et quod plerumque mireris.

Si sapè seorsum intuearis pleraque in aliqua Repub. videbuntur tibi inordinata, quæ si omnia sub una ratione contempleris, prout nimirum ad publicum referuntur, invenies ordinatissima.

Sed maximè in ordinanda Republica, considerandum Ordinant, Vt suus cuique locus tribuatur.

Intuere Horologium Macrocosmi, quam mirè omnia in se consentiunt.

Incipe à Cælo, Ordinem ibi esse videbis : Sol Princeps Astorum semper suo lucet loco, nec ambit Luna locum & honorem Fratris. Non Iovis vices agit Saturnus, nec Martis, Venus, aut Mercurius. Non gladio Orionis superbit Bootes, nec Cancræ locum subit Scorpius, aut Leonis Virgo.

Devolve mentem & intuere ignem, semper ille alta petit, colloca sub ipsis syderibus glebam terræ, in ima ruet.

M 2

Piscium

Piscium genus sua triumphat in aqua, nec æthera suspirat, aut alas Aquilarum.

Philopona Formica laboriosa, sua forte contenta vivit, nec Regum purpuras meditat.

Atque hic demum supremam Ordinis rationem contemplare, tum redi ad tuam Rempublicam, & vide ac metire, an omnia sint suo loco.

Si omnes sibi esse videantur Saperdæ, si festivi, si belli cum revera sint Copræ.

Si virtutis aut ingenii locum teneat Ambitio, & Aurum; Si militent pueri; consilium dent provectioribus, imberbes juvenes. Si jubeant servi, pareant autem Domini: Si viris Feminae imperent: Si spirituales personæ, secularibus se immisceant negociis, addo & negotiationibus.

Ne tu eam Rempublicam in qua hæc videbis, dixeris Ordinam.

Ordinem quid sit habes, Locum huic ne quære alium nisi hunc, qui Horologio datur.

Eminentissimus nimirum, ut ab omnibus possit audiri, & conspici Publicum enim Ordinem, publicus maxime decet locus.

Nec tantum videri & audiri tantum, sed utrumque: Ut recte ineas horarum rationem, & Auris & Oculi utendum est Iudicio.

Nam sæpe si seorsim spectes Errabis.

Eminere igitur Ordo debet, ut ab omnibus audiatur & conspiciatur.

Ne sensim inter Cives irrepat illud crebrum in ore insipientium Verbum.

Non putabam.

Ne vel excusent, vel excusentur, Ordinem se vel non vidisse, vel non audivisse.

Sed partium ipsarum ad se vocat dispositio, & Frons Horologii.

Primæ

Primæ sese offerunt Horæ seu Leges.

Sed heus tu Stagyrita, Quid Lex?

Lex (inquit) est Communis Civitatis Consensus; Qui subditis præcipit, quomodo unumquodque agendum sit.

Tot igitur horas habes, quot leges, Communem quoque consensum vocat legem.

Sed non placuit is Treboniano, ideo suo Corpore, exclusit hanc mentem Aristotelis.

Et ad paucos hunc consensum revocat, Papiniani inhærens vestigiis.

Communi ergo consensu Horologii hujus, Horæ constitui debent.

An quia Quod ab omnibus servandum est, omnes in id consentire debent?

An quia Eadem ratio Consensus & Conventus, qui non nisi, omnibus ad numeros revocatis chordis efficitur?

Si ergo quispiam Rex aliquid statuat, aut condat privata auctoritate & independentè a Regni reliquis Ordinibus, id nequaquam Hora erit.

Sed neque etiam ulla Senatus consulta, Horas dicimus.

Sed nec Plebiscita Horæ mihi sunt.

Sed quod REX, Senatus & Nobilitas decernit, id denique Horam esse statuo & concludo, Quia communi consensu lata est & recepta.

Consensus autem hic, ut vult Aristoteles, scriptis præcipit.

Nihil igitur Legis robur habet, quicquid non Scribitur.

Quo enim Horæ, nisi numeris exprimantur?

Qui numeri ideo scripti & sculpti ut sæpius videantur, & in memoriam reducantur.

Nobilis Polonus es? Primum ergo, teneri te Leges tuas nosse, scito Turpe enim est inscius Legum Patriarum Eques.

Ac digna cujus Censoria virga notetur Legum ignorantia.

Memini me legisse, quod Cato Equitem Romanum, eo

M 3

quod

quod Strigofum Equum haberet, honore Equitis privasset.

Amabo quid faceret si videret Equitem, leges Equestris Ordinis ignorare.

Quod si etiam aliquas quisquillas Sovisrali, aut Marcolfi, in vicem Herbulti voluntatem? Quo putas Cenforiae virgæ eum notaret Iudicio?

Sed cui bono hic Consensus scriptus? Nimirum.

Ut præcipiat (inquit Aristoteles) quomodo unumquodque agendum sit?

Mensuraque sit Actionum Publicarum & Modus.

Quod si mihi des Legirupam, Legifragum, Legiperdam aliquem qui nulla certa hora vitam metiantur, sed exleges & exhorii vivant.

Eos tu censeto utpote homines Extraordinarios, & à communi Vita exorbitantes, severo Iudicio castigandos, quod Ordinem non servant.

Porro legem in quatuor partior quadrantes, seu in quatuor Legis Virtutes,

Quas habe ex Modestino lib. 1 Regularum

Verare, Imperare, Permittere, Punire.

Hic quæres? An Virtus Legis, sit supra Regem, an extra?

Id est

An ordinis Custos sit extra ordinem? & ideo quia custodit Ordinem, ipse vivere debeat extra ordinem?

Seu. An Horologii Arbiter, vivere debeat Exhorus, ac sine ulla Actionum mensura?

Affirmat Vlpianus libro 13 ad legem Iuliam & Papiam.

Princeps inquit legibus solutus est. Augusta autem licet Legibus soluta non sit, Principes eadem illi privilegia tribuunt quæ ipsi habent.

Negat Orichovius noster in Fidei Subdito,

Sic

Sic enim alloquitur Sigismundum Augustum Regem.

Quærendum videtur, cum in Regno hæc duò sint præcipua Lex & Rex, utrum horum alterum sit majus, ut omni errore sublato, intra fines officii tui certos consistas. Si enim audiamus Romanos Iurisperitos, hoc est Tyrannorum Parasitos, sine dubio omnia summa in Regno tribuimus Regi. Nam & Iusticiam ipsam utilitate definiemus Regis: & Leges ipsius dicemus esse placitum, & nunquam rogabimus Regem. Quare? Nunquam iusjurandum erranti proponemus, ipsum postremo fatebimur, vitæ necisque Dominum. Et hæc quo certiora sint Regi, communiverunt ipsi crimine Majestatis lesæ. At nos non in Neronis Regno nati, sed in Sigismundi editi Patria, ita à Majoribus nostris edocti sumus, ut sciamus Regem deligi propter Regnum, non Regnum constitui propter Regem: Ex qua ratione multo Nobilius atque dignius arbitramur esse Regnum Rege. Lex vero cum anima sit & Mens Regni ideo potior est procul dubio Regno, & consequenter Rege.

Et infra.

Si quis ergo Trebonianus, aut aliquis ex Servitute Romana Vlpianus tibi blandiens te Summum in tuo Regno esse dicat, Negato. Legem in tua Patria regnare dicito non hominem.

Transego ad Minuta.

Per quæ Terminos Iuris intelligo. Sed ne in his minutis occupem calamum Orbitam nostri Horologii contemplabor.

Quid enim hæc nisi ipsum Ius?

Hoc autem quid sit? Celsus doceat.

Ius inquit est Ars Boni & Æqui.

Vtinam Index hæc Orbita & Cyclo decurrat nec aliquando exorbitet, suoque fixus Centro, intra Orbitam, ad sevi-

favitiā & clementiam moveatur, Quod faciet, si triplici ferro hunc Cyclum constare animadverterit.

Tribus inquam Præceptis Iuris, quæ accipe ex Vlpiano, Non semper enim hic vulpem gerit, callido sub pectore.

Præcepta autem sunt.

Honestè vivere, Alterum non lædere, Suum cuique tribuere. Sed jam hic opus Indice, qui ultro tibi sese offert, si literam mutaveris Iudex nimirum.

Cui Centrum, motus, & axem figo Iustitiam.

Quæ est ex Iustiniano Constans & perpetua voluntas, Ius suum unicuique tribuendi.

Hoc ergo Centro & Axe, volvatur semper noster Index & Iudex.

Ejusque voluntas, quam constantem in hoc Centro volo, etiam in proprium sanguinem, ubi Patriæ requireret Amor.

Talis Index ille Titus Manlius.

Qui Filii triumphantis & laurea digni, caput securi percussu iussit, eo quod contra Reipub. decretum, ausus fuerit eum Hoste manus conferere.

Opto Iudicibus inspectionem, quid causæ?

Invenient Libertatem ab affectu, & Amoris viscum, quo Patriæ iunctus magis adhæsit quam Filio.

Ergo licet crudelem esse in Filium Patriæ causa? Quid ni;

Verba à me sunt Parentis Optimi, Audi. Sic enim alloquitur Filium securi ferendum.

Livius.

Quandoquidem, tu Tite Manli, neque Imperium Consulare, neque Majestatem Patriam veritus, adversus edictum nostrum, extra ordinem in hostem pugnasti, & quantum in te fuit disciplinam militarem, quæ stetit ad hanc diem Romana res solvisti, meque in eam necessitatem adduxisti, ut aut Reipublicæ mihi, aut mei meorumque obliviscendum sit, nos potius nostro delicto plectemur, quam Respublica tanto suo damno nostra peccata luat. Triste exemplum sed in poste-

posterum salubre juventuti erimus. Me quidem, cum ingenua charitas liberum, tum specimen istud Virtutis deceptum vana imagine decoris in te movet. Sed cum aut morte tua facienda sunt Consulium Imperia, aut impunitate in posterum abroganda; nec te quidem si quid in te sanguinis nostri est recusare censeam, quin disciplinam militarem, culpa tua prolapsam poena restituas. I licitor deliga ad palum.

Sed ne te effundas in admirationem Manlii

Alius te Iustitiæ campus vocat, legentem.

Dum ergo aliam quercum excutio: Tu lege. Aures enim, & Oculos & mentem percutiam, Iudicio retroactis sæculis inaudito.

Iudicem hic nimirum habebis, ac Indicem, quia severissimum, ideo utilissimum, Sed rem accipe.

Ex Sigonio, Baronio, Crantio, Godefredo.

Erat Otthoni Tertio Imperatori, Augusta, minimè tamen Augusti pudoris ac Imperatorii

Maria, Arragoniæ Regis Filia.

Quæ fractis verecundiæ repagulis, Comitibus cuiusdam ad Mutinam formæ oculos vendiderat, Iunxerat & preces ad copiam & usuram sui. Nimirum didicerat, male sui compos Augustæ, ab illo Aulæ servilis parasito Vlpiano, Principes & Augustas eorum legibus esse solutas: didicerat inquam & crediderat: Sed non rulère eam Frontem Fœminæ, Comitibus & pudor, & in Deum ac Conjugem Fides.

Ergo non fert hunc ignem sed excutit: ac generosa repulsa inter ipsa initia restinguit, si tamen restinguit.

Dolore enim ac furore effervescens Fœmina, Iosephi, Crispi, ac Hyppoliti tempora, scenæ sui temporis revocat, reteque contexit, ac struit Innocentiæ, ac virtutem in Armis expertam, Adamantinam in vitium, pertentatæ pudicitiae insinuat, miscetque in auribus Imperatoris, dolorem & la-

chrymas : ac suspirat callida architecta sceleris, pudoris
nunquam attentati Vindicias.
Illusit ergo præceps in conjugem Amor, & malesana Fides
Imperatoris rationi, & necdum plene è Fide eluctatus;
Damnat & occidit Comitem Innocentem.
Bene est, abunde est. Rete jactum, Hæret optata præda Cassi-
bus. ô Imperatrix! Triumphas, & technis applaude:
Spectat mentem palliatam, Cardiognostes D E V S, nec la-
barum quod prætendis pudori æstimat, aut compositam
frontem, sed intimis hærenti fibris Dolo, Vindicias parat.

Quid ergo?

Damnatus Comes, Conjugiis ultimam aurem poseit, & im-
petrat, cui explicet & sceleris seriem & secretum; Vltrici
non tam Vitæ, quam Famæ ac in pari jactura, vitam eligit
quam perdat, eamque ad Securis ictum projicit.
Nunquam majori Eloquentia Fides in Maritum locuta.
Adeo nec Causidicina opus cum cælum pro te partes agit.
En qua minimè speras, affulget tutelæ ratio.

De suo tunc forte more, Ius dixit Cæsar: Nescius
Iudicemne ageret an Reum.

Et an Conjugi per eum, Fatum & ferus Vesper, ignes indice-
ret & indicaret.

Sedit ergo

Cum ecce tibi adest illa Mulier, quam Viduam fecit Augusta
libido, ac intrepido vultu, excipiens Imperii Majestatem,
umbram putat non Solem, solia & Iudicia Principis.
Sed nec incomitata, quamvis ex toto Comite vix secum detu-
lit illa Caput.

Idque à vultu judicis procul, procul à lumine.
Nec mora; Attonito Tribunali, inclusum dolorem pectore
rupit, ac dat in lucem.
Vindicias (inquit) Cæsar, & Iudicium. Supplicem me ad te
mittit Iujuria, interempta Virtus.

Excubias

Excubias agis Æquitatis: Iudica & Indica poenam percussori
Innocentis.

Ad hæc Imperator. Quid alias poenas poscis nocenti
Mulier!

Moriatur.

At illa cruentam custodiam abditi Capitis, excutens ante pe-
des Imperatoris, evolutus trunci corporis lipsis:

Age Imperator Oculos pasce & Animum si potes.

Metire tuam crudelitatem, & caput quod immerito recidisti
contemplant:

Et poenam vel te Iudice subi, vel si libeat esse inconstantem
damna & revoca:

Dixisti tamen Moriendum Nec hære?

Innocentiam Viri, si Testes & alia desint, probet à sua Natu-
ra degener, si quid in mea membra poterit, inductus ferro
Ignis,

Convertam in precium Innocentiæ flammam, quæ si me non
læserint te sceleris condemnabunt.

Dixit, Et ferri ardentis ambabus manibus flammeum rigorem
contrectavit spectantibus ac stupentibus universis,

Discant sæcula.

Quod adstruat se & asserat rebus afflictis Divina provi-
dentia, & dum suspiras D E V M, tuis tenebris invenies
lucem.

Clarius meridie in hac Foemina, miscet se humanis D E V S,
quæ hæroico & plusquam humano facinore Affectus cal-
cavit Imperatorios, & ussit cor Otthonis, quas ipsa non
sensit flammis, triumphatoque igne victrix etiam Ani-
mos adstantium in Triumphum duxit. Dicens

Age, age Cæsar

Natura & D E V S, & tua Vox te in poenam vocant. Quid
fluctuaris? Inter has voces, & secum depugnantem, quem
Vindicem timebat D E V M. luctatus Imperator, con-
cidit,

cidit, testimonio victus & æquitate in vota Fœminæ Crimen fatetur, & ipsius arbitrio & pœnam relinquit & Vitam.

Quid hic obmutescis Vlpiane?

Sacrofanctum hoc Tribunal ingredi, & aude, Aude inquam, in aurem Principis iustissimi insusurrare?

Principes legibus solutos esse.

Apage tu dicet Ottho, purpuræ palpo dementioris, tuis hæc Neronibus & Domitianisingere. Aliud enim mentem forum urget, & Tribunal, ni paream legi.

Principem me fateor, sed non possum Imperare Æquitati, Quare moriendum est.

Stat enim quam semel dixi Sententia, nec mentem mutabo nec Decretum.

Perge tu Mulier & fac quod Lex jubet, pareo enim & obtempero. Verumtamen diem posco & moram, qua vivam dolori & tantum mihi,

Movit circumfusam Principum Coronam, aura sinistra Principis, ac Sydus & occulti miranda Potentia Fati.

Ergo supplices Fœminæ, poscunt vitam Cæsari, ac vix tandem impetrant.

Non abiit tamen inultum scelus, & vita Imperatoris Augustæ morte stetit.

Nec aliter voluit Heroïna Fœmina, quam ut flamma, Fama innocentis Mariti expiaretur.

Factum ad votum.

Quin & quatuor Castra Viduæ, redempti Imperatorii Capitibus ergo donata:

Documentum fuere Posteritati

Principes, eorumque Augustas, Legibus solutos non esse.

Actus hic pulcher Iustitiæ ludus, in hoc mundi Theatro

Ad Mutinam

Anno Reparatæ salutis 998.

Sed

Sed quid tu horrescis? Tragœdiam ego tibi graviore instruam cothurno, Quam tamen vix probo, nisi à fine & mente facientis, factum enim atra Crisi noto, & damno

Doceberis

Fuisse Indices & Iudices, qui non tantum filiis & conjugibus, sed etiam sibi ipsis horas indicavere.

Vis exemplum? Charondas erit Thuriorem in Græcia Legislator.

Laertius in Pythag.

Is Civiliū factionum ac seditionum ardorem, reprimendum ratus, indixit & indicavit, Civibus seditiosis Legem.

Valerius Maximus.

Ne quis in contionem cum telo venisse vellet, qui aliter, id esset Capitale.

Primus hanc solvit qui tulerat, nam è Rure rediens, armatusque Fortuna suæ necis. Cogit subite Concionem, in eamque se infert armatus.

Adeo cæcat etiam Optimas mentes Oblivio, magnæ sæpe Noverca Indolis,

Quid sit? Invido Oculo ac dente æmulorum, damnatur, non tam Oblivio quam licentia Charondæ, Ac innocens violatæ legis perstringitur Legislator.

Ohe inquit, quam bellè fers & violas Leges? Hem Contio, ac Telum, & Capital.

Queritur his auditis secum tacitus Charondas, Errorem ac Oblivionem.

Et inter alta ac generosa cogitationum, conversus ad Æmulos. Me hercule ita est inquit ut dicitis Amici, Sed ne vobis idem meo Exemplo liqueat, eandem quam temeravi legem, & sancio Legislator, & vindico Reus,

Dixerat; ac paratus omne legis periculum subire, suo, propria in se pœnas repetit manu, & eripit vitam, eo quod contra legem tulerat, Ferro Potiorem ac diuturniorem fore ratus, si sanguine Legislatoris in animis adstantium scriberetur.

N 3

Eia

Eia Vlpiane ubi es? I nunc & Legibus Principem solutum esse dicito.

Sed dices, Nimum id barbarè Fateor: Sed in illis tenebris & Ecclipsi veræ Fidei, habuit quod miraretur & imitaretur Posteritas.

Habes Lector exteriorem Horologii Frontem, quod reliquum est intra Ordinem ingredior.

Primæ sese offerunt Rotæ.

Seu Processus Iudiciarii ad Legum Virtutem ac Potestatem.

Suetonius.

C. Iulius Cæsar, destinabat Ius Civile ad certum modum redigere, atque ex immensa diffusaque legum copia, optima quæque & necessaria in paucissimos conferre libros, Iam ergo & tunc Romæ, multæ fuerunt Rotæ, processusque sine fine, ad legis virtutem & effectum.

Optarem Iulium aliquem, Legibus non formandis, sed breviandis.

Iam pridem suum damnat Germania Lotharium, multas enim moras, & Rotas processibus traxit, malis Ordinis & Horologii arbiter.

Audi Lipsium in ejus Regno natum & educatum, quid de eo dicat. Bone inquit Lothari, Manes tui per me quiescant, sed Rosæ aut lilia sepulchrum tuum non ornent, qui tot nobis spinas & tricas sevisisti:

Sed dicent. Aliter fieri non potest, si veram palpemus causam.

Ego non despondeo in meis Rotis animum, quamvis alibi videam, & plures Rotas, & longiores Processus.

Pergo ad pondera. Quæ duo appendo huic Ordini Pœnam & Præmium.

Sed & addo eam quæ retardet Animi motum, ad utrumque pondus Rationem.

Ne quoque sonus desit, huic nostro Ordini, sint Decreta.

Quæ velim Iudicio & Legibus consentanea.

Ast

Ast dum ego de ordine. Ecce nescio quis, & unde vellicat calamum dicens.

Heus tu inquit: Polonus es an quispiam alius?

Ego vero hominis frontem non ferens: Quid tua? Sed si prurigo tanta.

Polonus sum; dixi ego, Quid inde?

Ordinem inquit ille tuæ Patriæ, ac Horologium ne quæso construe.

Cur ita? inquit.

Quia Polonia inquit. Casu viget & Confusione regitur. Gens absque consilio. Vtinam saperent, intelligerent, ac novissima providerent.

Heus tu bone vir. Ater an albus sis nescio! Argus, an talpa, ignoro; Cum tam acutè pervideas quid Foris: Tuæ Domi cæculus.

Vt ut sit Politicum te tamen ferunt, cui pro vigilantissima Dioptra, Qua multo antequam aliquid sit, vel fuerit, perspicis gratias agit Polonia; Casu ergo tu regi Poloniam putas optime Politice? Ego vero non tam impius sum in Divinam providentiam, ut dicam Casu Regna regi; Est enim hæc Dea omnibus Imperiis & adstes & nutritrix, & tunc cum tibi ruere cuncta videntur, Casu major

Deus. *Augustinus.* Supponat Omnipotentem manum suam ne collidantur.

Multa mira Paradoxa in hoc ævo legi. Istud vero est culmen omnium Paradoxorum, in quod consentiunt moderna ora cum veteribus, & dicitur jam bis mille Annis, ab incunabilis hujus Regni.

Confusione regitur Polonia.

Felix illa Confusio dicenda, quæ inter tot sudata bella & pericula virgo hujus Gentis Gloria est eluctata.

Annales Orbis revolvamus, & Monarchiarum ætates, motus ac periodos.

In

In quo Imperio videbis, tam acria ac diuturna bella pugnata?
Inter quæ tamen duorum milium Annorum ambitu, gaudet sua integritate ac libertate Polonia.

Quæ licet interpolatas ageret Ecclipses, semper tamen huic nostræ Aquilæ, salva stetit sua incolumitas.

Lucanus.

— sic omnia verti

Cernimus, atque alias assumere pondera gentes
Concidere has.

Nobis stantibus. Et tamen in ore omnium Confusione regitur Polonia.

Non hac, non hac, sed D E O. qui tanquam Arbiter Horologii perfectus, Ordinem hunc Regni nostri firmat, atque custodit ne incompotitè feratur. Ut tunc maxime stemus ac vigeamus, cum arbitramur nos cecidisse.

Prorsus ita est inquit Lipsius, per causas medias, varie nexas, prima illa causa omnia temperat, suaviter prudenter & utiliter, nec aliter est censendum.

Non ergo posthac obgannias, tu qui dicis.

Fato prudentia major.

Nam mox vertam & dicam: Fatum majus Prudentia
Nostrâ inquam humanâ; Quam tenebras dicito si Cælo conferas & Astris.

Ordinate ergo ut ut vultis Politici vestras Respublicas.

Hæc tamen Magistra, Prudentia inquam Divina, ubi ordinaveritis videbit, & adferet vestræ prudentiæ & Ordini confusionem.

Habuit & Græcia sui Magistros Ordinis, habuit & Roma,
Sed Ordinem confudit Fatum.

Quem etiam & nunc calcatur, major humanis Divina providentia.

Quid ergo Calamus noster ô Numen?

Tibi debet quicquid in ea est Ordinis Polonia.

Magne etiam in minimis D E V S.

Claudat

Claudat Herbultus.

Genium inquit & ingenium hujus Reipublicæ Polonæ nosco & cognosco, quæ nulla re à fine suo impediri potest. Aquæ similis, diruit diluitque obstacula, quæ impediunt naturæ illius vim, tam lente ut vix animadvertas, sed tam fortiter, ut obsisti non possit.

Habet ergo suum motum & Ordinem hæc Respublica, occultum illum quidem, sed quanto occultiore, tanto efficacior.

Quem, ne semper omnia in Vniversalem causam referam,

Post D E V M refero acceptum Gracho Legislatori & primo hujus Ordinis Poloni Architecto.

Quem per Palatinos collapsum & confusum, formæ reddidit meliori ubi primum Aurea pax affulsit. Quæ Lux, hoc Duce tandem Poloniam respexit. Post tot rerum discrimina, & Civilia Bella.

Prima ergo Grachi cogitatio, ubi conjecerat oculos in Ordinem fuerat Pericula omnia avertere, & suam sibi reddere Poloniam.

Ea in re Ordinem securus, quem Flaccus suo Augusto scripsit.

Res Italas armis tuteris, moribus ornes,

Legibus emendes: —

Arma primo ponit, Deinde mores Principis, Tandem Leges.

Contrahe in duo Arma nimirum & Leges,

Cui divisioni, seu potius Officio Principum & Rerumpublicarum consentit Iustinianus.

Summa inquit Reipublicæ tuitio, de stirpe duarum rerum, armorum scilicet atque legum veniens, vimque suam exinde munens, felix Romanorum genus, omnibus anteponi nationibus, omnibusque gentibus dominari, tam præteritis efficit temporibus, quam Deo propitio in æternum efficiet. Istorum etenim alterum, alterius auxilio semper equit; &

O

tam

tam militaris res legibus in tuto collocata est, quam ipsæ leges armorum præsidio servatæ sunt.

Vtrumque præstitit Grachus.

Ac primum quidem aggressus, Ferro pacem quærendam esse duxit & Ordinem.

Nullum enim Horologium sine Ferro:

Nec nisi armis steterit ordo Lycurgi: Sed & Romanus Ordo à Lucretiæ ferro duxit originem.

Quin & ipse Christus Ordinem à Ferro: Non veni inquit mittere pacem sed gladium.

Huc ergo primam mentem noster Grachus.

Firmat Dlugossius:

Considerans autem plurima bella, in id tempus quasi quædam conspiratione contra Poloniam ebullisse, ad resistendum quoque singulis vires deesse, quædam pactis intercepit, reliqua aggressus tanta felicitate & ingenio gessit, ut ex quolibet certamine victor rediret ac triumphator. Quæ ex re & militum tepidi animi, ex superioribus congressibus infelicitè gestis sunt confirmati, & apud hostes fama ejus increbrescens, & contemptum ademit & pavorem incussit.

Pacare Imperium aggressus Grachus, magis viribus quam patris hostes exturbavit. Nec solum eos qui irritantibus Palatinis arma moverunt Sed & Gallos.

Audi Dlugossium:

Cum Galli cæteris Provinciis peragratis, etiam Pannoniam contigissent, & eam variis bellorum turbinibus vexassent; in Poloniam ingressus Grachus occurrit, & pugna commissa insignem ac memorabilem victoriam de Gallis, cum robore veteranorum ac exercitatorum militum, tum astutum arte militantium reportavit.

Quæ autem præmia Gracho Polonia?

Ne majora expectes. Amorem suorum in Triumphum duxit.

Aperte

Aperte Dlugossius:

Qui & si charus esset suis, hoc tamen Triumpho de Gallis relato charior honoratiorque esse cæpit, majorique devotione & promptitudine erat sibi ex tunc à Polonis obtemperatum.

Habes artem Amoris extorquendi à Subditis Princeps.

Si vis amari, Bella

Fortiter, Feliciter

Vince, non Vincare:

Auge, non Perde:

Amplia Regnum, non Imminue:

Volve & scrutare Polonos Fastos.

Neminem amatum videbis Regem, nisi aut sui, aut multorum Regum Triumphatorem.

Sed & revoco illud Anaxagoræ: Expende.

At enim ô Pericle, Quibus opus est lucerna, oleum infundunt.

Infundite, lucebit;

Agite, Amabunt;

Facite, Vivetis;

Pulchrè Ocellus Belgii.

Vt Sol in Aurora tenuior assurgit & inclarescit: Sic ex Vir- *Lipsius.*

tute & meritis fama cum ævo ipso augetur, & crescit: Hoc velim equidem amare Principem: & ut trahat illum

— Fax mentis honestæ

Gloria. —

Addo: Et Amor populi. Quod Tributum non penditur à Polonis, nisi Principis magnanimitati.

Lege Symbolum Roxolanum:

Quare sis tu Sapiens Rex, sis Iustus etiam licet, tamen si *Orichovum.*
te imbellem cognoveris esse, nihil habentem nervorum ac virium, nihil tibi proderunt apud nos cætera, quantumvis ea fuerint magna atque præclara. Hæc enim

ista de qua loquor Fortitudo, proprie Virtus dicitur, quod sola plane Viros efficiat. Quæ qui Reges carent, imbelles atque effæminati dicuntur abjectique, & qui ex contumelia nomen traxerunt Sardanapali.

Sed jam pacata est Polonia.

Ac in finibus Regni, pro Libertate feriat, & excubias agit Gladius.

Redeamus cum Victore Gracho in Poloniam ad Rempubli-
cam Ordinandam.

De qua habeto

C A P V T V I I.

Dlug offium.

Rebus foris constitutis Grachus Domesticam
Licentiam coërcet.

Non solum in Publicis rebus cogitanda est Ratio Liber-
tatis quæ sequatur, sed etiam Licentia quæ vitetur.

An quia Nullus gravior Casus quam Licentiæ?

An quia Granditer ruat necesse qui licentiosè vivit?

Docuit nostram Libertatem Icarus medium tenere, nec Om-
ne licere tutum, monet

Iuvenalis.

— Mare percussum puero

Et licentiosus Error, vix integro Mari expiatus.

In Cæreis alis quæsitum fuerat Icaro & Dædalo præsidium, ex
harum remigio, ille tulit vitam hic mortem.

Disce hinc In alis esse mortem, si nimia incalescant Libertate.

Disce In alis esse vitam, si hæc avis libera, medio distet
justo à licentia & servitute.

Quisquis liber es, volas fateor.

Sed ni certis legibus Non volas, sed cadis,

Volare enim incerto tramite perire est.

Vnum tantum alitem Iovi deferre fulmina didicimus;

Et

Et sacra pagina miratur. Viam Aquilæ in Cælo:

Quæ stupentibus aliarum Avium alis, nubibus innatat.

Si tamen & hæc altius volet, quam par sit, & Lunæ ambiat
inconstantiam:

Icarum aget non Dædalum.

Oculos exerceat hæc Avis in splendore Solis, sed Alas coër-
ceat à Calore.

Minus hic cautus Romanus Ales, qui dum sublimi vertice sy-
dera ferit, Terram mareque grandi implet ruina.

Hujus Error & casus, vestram Aquilam erudiant Poloni;

Vt discat: Volare concessum Libertati, non evolare.

Vin signum Icareæ Libertatis?

Habe

Si videris aliquam Rempublicam, in qua unusquisque vivit ut
vult, & suæ libidini (ut Euripides ait) indulget;

Icariam puta non Dædaleam.

Vivere ut velis tibi, liberum tibi est; sed non liber-
tas est.

Vivere ut velis Patriæ, id demum liberi est, & vera Li-
bertas est.

Si ita vivas, ut libidini tuæ indulgeas, non Reipub. te natum
puta, sed tibi Icarus es.

Ruina te tristis manet & interitus.

Si ita vivas ut velis, & ita velis ut vivas, ut convenienter Rei-
pub. vivas, Libere vivis.

Dædalus es, nec periturus volas.

Convenienter autem Reipublicæ vivit, qui volat & vult omnia
intra terminos libertatis.

Hi autem duo sunt Ivs & Vrs.

Ita enim Florentinus.

Libertas est naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet,
nisi si quid Vi, aut Iure facere prohibetur.

Clarius ego ad normam Polonæ Libertatis, de qua in publicis
omnium

omnium Ordinum Comitibus audiamus nomine Nobilitatis Iacobum Sobiescium perorantem.

Cujus Poloniam facundiam Romanæ permutavi, tempori enim meo servit & loco.

Sic ergo alloquitur nostrum Serenissimum.

Ea est vis Libertatis Serenissime Rex, ut secretis suis cogitationibus non satietur, sed inter animosa liberarum meditationum vota, ultro liberiores vocem advocet, quæ sit & fidelissima interpret solutæ jugo mentis, & generosissima testis, suæ perpetuæ in patriam voluntatis. Liberas autem eas cogitationes esse existimo, quæ ab omni adulationis & simulationis labe & contagione vacuæ, inter negotiosissima Reipublicæ otia, exercent & agitant pro Patria & Libertate, liquidum & sine cera, & constans sibi omni loco & tempore desiderium. Liberas vero illas voces duco: non quæ à malefana & effrenata licentia ac petulantia, suam repetunt vivacitatem, sed quas è debito reverentiæ fonte emanantes Regiæ temperat sublimitas Majestatis, & in hoc Orbis Poloni theatro Amor in patriam, fides, virtus, & cujusque officium faciunt exaudiri. Infelices ille, & ipsa infelicitate infeliciores fuere Monarchiæ, quibus florentibus, liberioris vocis vigor, ac impetus æternis silentii legibus retundebatur: quibus vigentibus supercilioso Neronum fastigio perinvita taciturnitate litabatur: quibus stantibus, inter acres morsus doloris, & acerbioris sortis ulcera, sola gemituum & suspiriorum medicina levamen temporum vulnere tribuebat. Quod si & ipsarum lachrymarum solatio, oculus Imperantis invadebat, ipsum Ius naturæ, acerbissima vi frangebant, & luctus publicos, in publicos plausus vertere cogeantur. Quod si aliquis clandestinus & reconditus angulus, ad

tacitum

tacitum congressum & sermonem de Principe læsos animos invitasset, machinationes & conjurationes in caput Imperantis, mussitantium inter se susurri clam struebant, & fabrefaciebant. Stant à mea sententia memores temporum Romanorum Fasti, triumphant in illa Nobilitatis Romanæ infelicitate scriptorum, calami, & in obscuro atramento,

Lucem lachrymis illis quærunt,

Quæ non cessionibus ut quondam Libertatis jura salva & integra cupiebant, sed temporum injuria coacti, in fraude fraudem eligeant.

Habet profecto libera Respublica nostra hanc unam, quæ summopere necesse est recreet, ac sustentet consolationem, quod non eo loco, nec ea Fortuna Fata res nostras esse voluere: Providere ex nostræ consolationi, sapientissima majorum nostrorum consilia, Qui inter ipsa incrementis Libertatis primordia, qua ob religiosissima, ac inter omnia pericula infracta, in Regiam Majestatem merita, & obsequia, à Principibus suis fuere quondam donati, ac dotati: illud non postremum habuere, ut colloquio publico cum iisdem Principibus habito, si ratio temporum ita postularet, eidem mederi & prospicere possent Libertati.

Qua re, quid gloriosius Polonæ Nobilitati & utilius potuit obtingere?

Quam ut in oculis & auribus Parentis Patriæ communi utilitati prospiceretur? Quid autem felicius potuit ipsis Principibus accidere, quam ut candida & minime fucata Libertate subditorum, (quæ si vera est vulnus tegere nescit) perfruerentur?

Hæc ille & verè & liberè,

Pro libera voce, quam diximus in Libero Regno
requiri.

Non

Non vero Licentiam.

Quam procul velim, ab omni libero actu, liberi Regni.

Volet qui liber est, non nimium volet. Volat autem nimium si nimium velit.

Ideo Termini volandi ponuntur à Florentino Libertati, his verbis,

Nisi si quid Vi, aut Iure facere prohibetur.

Sed quam mihi Vim Florentine? Vimne tu illam?

Necessitatem rei faciundæ, præter voluntatem ejus qui liber est exortam?

Atqui hanc, quia Tyrannica, tibi serva: Liberi enim est non cogi;

Et quod præter voluntatem hominis liberi fit, serviliter fit.

Si autem per Vim intelligas,

Habitu qui, inclinat voluntatem ad obediendum rectæ Rationi?

Id est Virtutem?

Summum illud hominis Bonum

Consentis Doctori Gentium qui dicit: Omnia licent, sed non omnia expediunt.

Quod si per hanc Vim intelligas Majoris rei impetum cui resisti non possit, is autem impetus ei competat, qui se Liberum jactat?

Rectissimè tu & ad palatum:

An quia Liber ille dicendus non est, qui Vi agit & impetu?

An quia Qui Vi agit, contra Ius agit; Qui autem contra Ius agit, nequaquam liberè, sed licentiosè agit.

Quod si tu mihi de talem Rempublicam, in qua abusus Libertatis triumphat, & ubi Vis in Ius exercet Dominium.

Piscium Rempublicam eam puta, in grandi confusionis Mari natantium.

Nullibi enim Vis constantius exercetur. Sibi quisque Piscium vivit;

Et

Et qui ex eis Fortior, is Tutior.

Adeo Capitales invicem hostes pelago innatant.

Cui plus virium suppetit, ei imbecillior turba pisciculorum vitam debet.

Cui grandius Os hiat; Fatale in minores exercet Imperium, & despiciatui illorum habet exilitatem.

Sed & is gloriosus ac Triumphalis vorator, qui paulo ante captivam turbam Piscium, in ventris horreum condiderat.

Habet quem metuat ventrem, si quis Mari innatat grandiozem.

Et sæpenumero fit. Ut uterque Et voratus & vorator, in potentiori ventre succumbant.

Sic vivitur: Vbi Vis impune, sub Libertatis titulo, opprimit & evertit, non solum Civiles, sed etiam ipsas Gentium ac Naturæ leges.

Ne igitur tu mihi liberum, qui Vi agit, sed licentiosum.

Sed neque eum, cui id facere libet, quod Iure prohibetur.

Ad Icarianam Rempub. hunc relego.

Neque enim Libertas Polonæ Reipub. est finis Æquitatis, ut plerique, sed falso existimant.

Sed Æquitas & Iustitia est finis Libertatis.

Neque enim hic populariter sapimus, ut dicamus. In nostra Reipub. liberum & æquum esse quodcunque velit quisque facere.

Sed dicimus; Ibi demum Libertatem veram esse,

Vbi vivitur convenienter ad Reipub. formam.

Id autem est secundum Ius vivere. Secus autem qui vivit, nequaquam Liberè vivit.

Non enim Reipublicæ, sed suæ licentiæ vivit.

Libertas siquidem Reipublicæ Polonæ, nil aliud est quam Ratio bene & convenienter vivendi, juxta formam Legum & Regni, cum uniuscujusque voluntate conjuncta.

Licentia vero est Impunita facultas agendi aut loquendi quæcunque placent.

P

Vel

Vel naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet, etiam quod Vi aut Iure facere prohibetur.

Varsevicius.

Quod si è me quærat aliquis, ut olim ex Ociesio nostro publica functo legatione.

Quot Lucios Veratios, Polonia etiamnum fortiatur, qui modica exolutæ pecunia, in obvios quosque impune & impudenter grassentur.

Esse quidem Veratios fatebor, id est homines licentia tumentes.

Sed non deesse quoque severas leges, per quas effrenata licentiosorum libido, intra certos cancellos restringatur.

Erat autem Lucius Veratius Romanus,

Ut verbis Agellianis loquar homo Nequam.

Qui pro delectamento habebat, os hominis liberi, manus suæ palma verberare, Eum servus sequebatur, crumenam plenam Assium portitans, & quemcunque depalmaverat, numerari statim juxta Duodecim Tabulas viginti quinque Asses jubebat.

Lex autem Decemviralis sic erat concepta.

Si injuriam faxit alteri, viginti quinque æris pœnæ sunt.

Talis Veratius

Non solum autem Veratios, sed & ipsos Icaros non diffitior in Orbe Polono reperiri, sed quos altius quam par est volantes. Sacratissimæ Iustitiæ & Libertatis Sole liquefactæ alæ, inter ipsos primos deserunt conatus.

Age: Revolve Fastos Polonos. Quot palos invenies, in quibus male consulti Icari, vitam & famam amiserunt & expiarunt.

Hærent adhuc in oculis, tristitia licentiæ punitæ documenta.

Et necdum in recenti memoria hominum legalis severitatis exempla deferbuere.

Expiat ergo licentiam si quæ est Polonia, & purgat seipsam à libidine Icarorum.

Atque

Atque utinam & horum qui nunc evolant, præscindat

Alas:

Et doceat medium tenere, licentiosam ac Popularem Auram.

Sed & ni faxit:

Statis inquit Varsevicius temporibus, excitat Principes *De Optimo statu.*

DEVS Opt. Max. qui mira quadam felicitate, & facilitate, & incredibili celeritate, hic ejus in Terris potentiam repræsentent.

Et qui Icaros doceant non evolare, Qui Orbem repurgent Licentia.

Principes autem & Malos & Bonos.

Malos:

Tyrannos nimirum Insolentiæ humanæ flagella.

Eusebius ille Cæsariensis Persecutionem sub Diocletiano Tyranno exortam, Icarianæ acceptum refert licentiæ.

Libet hic audire loquentem, sic enim inquit Lib. vii r

Histor. cap. i.

Verum cum nos præ nimia quadam licentia, in molliciem delicatam, & dissolutam segnitiam essemus prolapsi: Cumque alii aliis invidere, maledictis insectari, & prope nos ipsi inter nos petulantibus linguis tanquam mutuis armis oppugnare, & casu aliquando verborum, contumelias velut hastas, unus in alium intorquere, & Præsides Ecclesiarum alter alterius vires infringere, & populus in populum seditiones concitare occiperent, cumque ficta & adumbrata sanctitatis species, quæ oratione nequit exprimi, & simulatio fronte occultata, ad immensam quandam pravitatem serpsisset, divina ultio inchoata, cæpit in nos animadvertere. Sed ubi veluti sensibus orbat, & præstrikti mente, nulla cura aut cogitatione incubuerimus, ut Divinum Numen in nos incensum, benevolum & placarum efficeremus, sed tanquam impii, nostras res à DEO nec curari, nec animadverti arbitrati, alia vitia

aliis acervatim adiecerimus, & Pastores nostri depulsa, repudiataque pietatis regula, dissidio & contentione inter se exarserint; quin etiam nullas alias res, præterquam discordias, minas, æmulationem; inimicitias & odium inter ipsos mutuo adaugere studuerint, & animis ambitionis æstu incensis Tyrannorum more Principatum obtinere laborarint. Tunc demum juxta illum Hieremiæ sententiam. Obscutavit in ira sua Dominus filiam Sion, & dejecit de cælo gloriam Israel; non recordatus est scabelli pedum ejus, in die iræ suæ; sed demersit Dominus omnem decorem Israel, & de mollitus est omnes sepes ejus.

Habes causas persecutionis: Effectus audi ab eodem.

Lib. eodem, Cap. 2.

Ista omnia mala inquit, erant nostris expleta temporibus, quando Sacras ædes precibus dicatas, è sublimi in solum, fundamentis ipsis conquassatis, dejectas. Divinas & Sacras Scripturas, medio foro in rogam impositas; Ecclesiarum Pastores, hos in latebras, hic illic se cum ignominia abdentes, illos non sine dedecore prehenso, & hostibus ludibrio expositos, oculis nostris aspeximus.

Sed ut clarius tibi liqueat, luce meridiana; Divinæ Potentiæ per Principem Tyrannum repræsentatio.

Nemeseos cum Licentia certamen legenti proponam.

Videcis sat abundè

Regna de gente in gentem propter licentiam transferri & everti:

Cujus rei exemplum plusquam horrendum.

Constantinopolis erat.

Hanc funesti & Icariani exitus admonuerat D E V S.

Solet enim Divina providentia, admonitione prævia sceleri mederi.

Rem accipe

Ex Augustino, Prospero, & Paulo Diacono.

Rerum

Rerum eo tempore, totius Imperii summa penes duos Imperatores fuerat

Arcadium nimirum & Honorium.

A quorum inaugurata Sceptra Fortuna, annus secundus agebatur,

Qui fuerat à partu Virginis 396.

Cum ecce populus potens licentia, evocabat nubibus iratis, ignes & fulmina.

Plenis velis ferebatur Constantinopolitanorum improbitas, & perversitas.

Plena omnia fuerant fuco, plena fraudibus, plena fallaciis.

Vis & audacissima libido, iura dabat licentiosissimæ Urbium Civitati,

Cui etiam in ipsos sacros apices jam libebat.

Sed non permittit diu D E V S, sublimi stare loco Licentiam;

Quam, quia Sceptra Imperantium coercere non poterant.

Ipsæ totis viribus, aut ignis, aut pestis duxit expiandum.

Erat tunc quidam in Vrbe scelerata Miles, cujus nomen in commune nefas non ierat.

Hunc Cælum cladis Constantinopolitanæ fecit certiozem,

Occultisque notionibus mentem illius D E V S informavit.

Urbis illam licentiam, pesti aut flammæ in prædam cessuram,

Fecit participem cœlestis consilii Pontificem Urbis Miles.

Inspicit ille rem, & credit.

Infestasque ac proximas Numinis iras, populo licentioso denunciat.

Solvitur tota Civitas in luctum & pœnitet sceleris.

Certatur lachrimis, & omnium mentes litantur Metanoë,

Nimirum majus quiddam est humanis Animis Timor.

Qui etiam Primus in Orbe Deos fecit ———.

Vbi advenit Decretorius ille dies, quo furor Divinæ ultionis, ignes cœlo effundere destinaverat, expectabat tristis Victima Civitas nimirum quam meruerat pœnam.

P 3

Et

Petronius Arbitr.

Et inter Spem & Metum pendula, feriendam Numini præbebat Cervicem.

Nunquam enim mansuescit magis scelus, quam cum instat qui plectat.

In serum expectatio protracta, plerique ludum putabant. Cum ecce tibi, flammæ triste spirans Nubes, ab Oriente in Occidente Urbis Cineribus, trophæa Divinæ ultioni crectura.

Quæ ipso progressu major, ubi Vrbi flammæ desuper admovit; Stetit.

Vix templum fugientium & recipientium se intus, multitudinem capere poterat.

Quorum jam una vox, lachrymæ erant, & in summa trepidatione, subjectus vi timoris, Dolor.

Sed sat erat Divinæ Majestati contumaces & licentiosos Spiritus fregisse, tantisper & prostrasse:

Quare nubem ultricem sensim ab oculis amovit.

In altiore tamen demissionem voluit ire Animos Constantinopolitanos.

Edixit enim Proxima die Sabbatorum Civitatem Byzantinorum sua ruina documento Posteritati futuram.

Quam exosa superis esset Licentia.

Concussæ ea re omnium mentes, quare à Cæsare, ad infimum quemque desertis & patefactis ædibus campos petiere; à longo interitum suarummet ædium spectaturi.

Quid fit? Erumpit copiosus Vrbe tota Fumus, & omnia involvit atra caligine, ipsamque Civitatem Civium oculis eripit. Fft clamor, innovantur lachrymæ, ante alios ipse Cæsar Arcadius opem implorat summam, spe qua potest majori.

Nec fallitur: Vbi enim sub Divinæ Majestatis clementiam, vota sua abjecere Animi, invenere præsidium.

Sibi, Civitati, Patriæ.

Monitorem hoc exemplo DEVS egit, proximis qui sequuntur annis scilicet 1037 Vindicem. Libet

Libet rem inchoare verbis Varsevicii nostri, sic enim ille in Parallelis.

Advenerat expiandi sceleris tempus, & futuri interritus, ac levitatis comes, & Animi quidam tumor ac obstinatio Græcorum ingenia occupaverat, cum nobile illud Orientis Constantinopoleos Imperium à Constantino olim Magno conditum, sub Constantino altero ejusdem nominis Principe, ad feras & barbaras gentes, impiæque Machometanæ sectæ cultores, est translatum.

Tot sæculis Vindicias ab admonitione distulit DEVS, ferus sed efficax ultor licentiæ.

Tardior namque ad ultionem est DEVS Opt. Max. nec *Varsevicius* prior apud eum poena quam culpa fuerit, nec punit quod non potuerint, sed quod noluerunt ipsi parere delinquentes.

Tribus Annis ante, NICOLAUS V. Summus rerum Christianarum Arbiter,

Litteris fatidicis admonuerat Græcos, & Imperatorem Officii & licentiæ plusquam Icarianæ:

Iam enim nec ab ipsis sacris Tiariis abstinebant, licentiosos calamos, & ora, Constantinopolitani.

Lubet adjicere verba, ex Epistola ejus ad Constantinum, Vltimum gloriæ Constantinopoleos hæredem.

Ita enim ait:

Omnes Gentes & Nationes, quod piè semel sancitum est, receperunt, ac observarunt semper; Vni illi sunt & fuerunt Græci, qui & Ecclesiæ & sibi ipsis perpetuo adversantur: Sed errant si Ecclesiam Romanam errare, & ipsum Pontificem delirare arbitrantur. Fert Ecclesia diu quam plurima patienter, in summum illum Sacerdotem, defixos habens oculos, qui sterilem illam ficum usque ad Annum tertium servari jussit: Et cum nullum ederet fructum, Agricola tandem excindendam permisit.

Grandi

Grandi Vate ipso nimirum Vicario Christi, ruina Constanti-
nopolitana stetit,

Ab hinc triennio, sicum succidit Princeps Agricola Turea,
Divinam in terris potentiam, statò tandem tempore repre-
sentans:

Auxit Pontificium Oraculum Legati Pontifici vox, ipso exci-
dio proximior.

Hic enim, vel ipso Genadio Patriarcha Constantinopolitano
attestante, divinis effatis viam præivit.

Agebat is cum Barlaamo, acerrimo Auctoritatis Pontificiæ
hoste, de nimia Græcorum licentia, in sumenda ponenda-
que Divina pro libitu Religione.

Ter decies enim ab Ecclesia Latina defecisse, jam inde ab in-
cunabulis recepta, ab Apostolis Fide, usque ad excidium
memorantur.

Inter igitur rationum concertationem, dum vidisset Legatus
rem agi pertinaciter Adjecit.

Pontifex Maximus Dei in Terris Vicarius, admonet vos, ejus
cujus obliti estis fidei, vestræque firmitatis, si eum audieri-
tis, bona terræ comedetis, sin secus, à Turca breviter ex-
terminabimini

Dixerat. Et pedibus decutiens pulverem Constantinopoli
abiit.

Discant hîc obiter Sceptra & Purpuræ, discat licentiosa Hæ-
resis, quo contemptu Apostolicæ Sedis, abeant Imperia.

Sed libeat jam in Theatrum producere ipsam Tragædiam,
idque ut ajunt ab Ovo.

Prologum egit Fratrum discordia, minimè Avis rara in Terris.

Vbi præsertim de Sceptris agitur, & Corona.

Disces hinc sapius fieri, ut dum uterque Frater Purpuram
ambit, uterque perdat.

Testatum fecere olim, Thebæ, in Etæocle & Polynice.

Ne autem vetera proferamus.

Con-

Constantini ambitione & Demetrii sub acinacem Turcicum
iisse Byzantium.

Ambitiosorem tamen hic judicem Constantinum, Deme-
trius enim ultro Sceptris cessit, Obex ne regnaret Mater,
& Populus Constantino faventior.

Malum! ingerens se Regnis Fœmina, & Populi temeritas.

An quia Illam sæpe Euripus in deteriora rapit, & sæpe totam
in unum Filium?

Populus autem instabilis, Affectus ponit aut sumit ad libellam
temporis; Iudicii expers: Inclinat qua plures: Natura in-
vidus Susplicax, Credulus, Res auget: Nescit comprimi:
Turbidus: Favet fervidis: Verbis ferox: metu aut spe
nimius.

Addo tabellæ Lipsianæ, elogium populi unicum, quo hæc
claudam Icarianus.

Cessit ergo Demetrius vel invitus Ea lege & conditione, ut
Peloponesum inter se, æqua partitione sortirentur.

Itane Demetri, è tota purpura vix fimbriam, & è toto Sceptro
vix delibas partem?

Male Imperium partitur Successio, hinc lites & jurgia.

Multum relictum videbatur Demetrio, ergo & ipsa Pelopo-
neso exuendus fuerat.

A quo? à Fratre: per quem? Per Fratrem.

Quo Fine?

Vt is qui ultro cessit sceptris, ea conditione ut haberet ali-
quid, habeat nihil.

Finem damno, & in fine fidem Constantini, quæ servanda
etiam Hosti. Sanctissimum enim humani pectoris Bo- *Seneca.*
num est.

Damno & medium consequendi Finis.

Quod Frater, per Fratrem, exuat Dominio Fratrem.

Fratri nomen Thomas.

Quo scelestæ suæ ambitioni Constantinus usus fuerat instru-
mento.

Q

Quid

Quid non moliris inter altè positos malefana Ambitio?
Ergo impius Thomas, sollicitat fidem Peloponesi, primo taci-
tè, dein & apertè.

Hinc aperta odia & Factiones: scinduntur studia Fratrum.

Hic Constantini agit viribus; ille Machometi Turcæ.

Quem suis viribus quæsierat Patronum: & ultro in præsi-
dium evocatum, Advocatum.

Familiaris Imperiis Error: Dum in factionibus salutem, dum
spem in præsidio Potentioris quærunt, & id quod habent
perdere.

Quid fit?

Iuvat Turcæ, fidem jurat, & violat, & Ambos Fratres exuit:
Iure, Sceptris, Peloponeso.

I nunc, Et in Turcica fide quære præsidium.

Miror hic cæcam mortalium Licentiam, quæ alieno periculo
non sapit.

Id non vidit Hungaria,

Quæ dum Turcæ fidit, inter Factiones perit.

Tibi D E V S prælusit aliorum Fatis, Polonia: quæ ni factio-
nibus intereas æternam puto.

Quicquid fit, ab Icaris tibi metuo, quibus jam jam aptantur
alæ, nescio quo exitu volaturis.

Sed quo me calame? & sancta in Patriam pietas? Qui legit
intelligat: Redeo ad fraternam Discordiam è quâ illud
traho Documentum.

Disco hinc quos gradus teneant interna dissidia.

Stare nesciunt, & ubi furere inceperint, etiam id volunt per-
dere, quod paulo ante saluum cupiebant.

Proximior interim & spe & loco factus Constantinopoli Ma-
chometes: Altiorum cogitationum pollicitatione anima-
tus, cogitare cepit, Constantini fastigium.

Solicitabat ultro mentem Tyranni Divina ultio, & ad flagel-
landum Populum licentiosum, funesta clade evocabat.

Fœdus

Fœdus tamen obflare videbatur, & Fides qua obnoxius Orien-
tis Imperio reddebatur.

Sed quid ipsa Iura Gentium nisi Arancarum telæ?

Vbi menti Iura proponit, Spes Regni & Ambitio?

Fit enim: Ut ii quos hoc dulce venenum deperit,

Omnia recta & honesta negligant, dummodo Potentiam *Cicero.*
consequantur.

Nec Machometes perperam putabat itura Consilia,

Quibus Civiles Animorum dissensiones, Victoriæ non du-
biam pollicebantur, Invasurus ergo Græciam, Lincopiam
juxta Propontidem in Bosphoro ædificare cepit.

Malum Imperiis omen, Novæ Arces in finibus Regnorum
erectæ.

Semper enim sapiunt vicinioris ruinam, dum habet Hostis
quo se ab excursionibus recipiat, habet ubi Vim sustineat.

Patuit mox ubi collimaret Lincopiana munitio.

Perfecto enim opere, impetum in Vrbes viciniores fecit Ma-
chometes: Sed fracto inter prima initia sortis impetu, re-
novandum ratus, exacerbatus magis animo, quod ceperat
consilium aggreditur.

Sæpe enim ipsa desperatio gradus fit fortioris Spei, Et quod
vix putas te posse, tenebis.

Ergo quo rem majori & apparatu & terrore & Vi ageret for-
tunam bellicam, artibus & machinis polemicis instruxit,
ingentia Tormenta confluxit, Classem ducentarum &
trium Triremium, evocatis toto Orbe artificibus con-
struxit.

Paratum & instructam Milite, comeatu, æreis machinis Vrbi
admovit Præmissis Europæ Duce, qui omnem oram Con-
stantinopolitanam, igni ferroque devastarent.

Spectent sæcula, D E V S enim hic pugnat.

Admotus jam Tyrannus manibus: Videamus quam ratio-
ne potentiam Divinam repræsentet.

Q 2

Instru-

Instructam se putabat Constantinopolis, non tam ipsis muris quam cathenis, quibus in mari aditum triremibus prohibitura videbatur.

Sed risit Divina potentia vermiculorum conatus.

Vbi vi res agi cæpta, fracti ingenti boatu tormentorum Constantinopolitanorum animi, à spe dejecti videbantur. Nunquam enim tam magna fulmina terrestria viderat Græcia.

Duæ inter cæteras harum machinarum, Portæ scilicet Romanæ, & Cæsariani Palatii erant fulminatrices.

Ad quarum singulas complosiones, plena omnia lachrymis & ruina Constantinopoli.

Ademerat enim, urgens poenâ scelestos Animos DEVS, in fractam in periculis constantiam & magnanimitatem.

Additi viminei plutei, quorum beneficio, diurna nocturna que incursione Civium animos Turcæ frangebant, quin & cuniculis pulvereque nitrato magna pars ædium dejecta.

Extruxerat Machometes & quatuor Turres, terriculamenta exeuntium hominum & jumentorum: Sed ne ex omni parte careret urbs periculo, metu, hostibus, vi trepidatione, requie.

Mari terraque oppugnandum duxit.

Cui propositio ipsorummet Græcorum naves aptas ratus, septuaginta ex iis summa celeritate & felicitate per montem transportavit hostibus spectantibus & resistere non valentibus,

Movit ea res animos Byzantinorum, quare Navibus imponunt Græcam militiam, & conatibus obstant, ut possunt. Sed ubi tormentis agi cæptum, & eorum impetu Naves fractæ; Militum omnis vis, aquis exposita, & ad natandum conversa, plurimis ex iis capitis, ad portas Urbis, tanquam futuræ Victoriæ prænuntiis victimis, in oculis Civitatis litavit Machometes.

Certatum ea crudelitate & ab obsessis, Sed captivorum Turcarum

carum interitu, animus Machometis in rabiem majorem inardescibat.

Non abs re hic noster Varsevicius. Quod semper in Tyrannide peior obsessi quam obsidentis conditio.

Et tutior periculi, obsidens Cæsarem gregarius Turcicus miles, quam fuerit obsessus ipse Constantinopolitanus Cæsar.

Quis non intremiscat hic ad tuum Consilium,

ô Numen!

Neque enim hæc expugnatio creato ingenio mihi stetisse videtur.

Iam enim & Gygantea illa Græcorum insolentia detumuerat, vires fractæ & artes, abjecta consilia, & sponte ruentibus omnibus, omnia ruere cæpta, triumphante interim, inter desperationem animorum, alacritate Turcica.

Non male te mihi iterum admisces Varsevici, loquere, loqueris enim & Tempori. Audio

Quos DEVS Opt. Max. punire debet, iis Viros simul & Vires eripit, & omnia è manibus effluunt perituris.

Quadragesimus dies ab obsidione agebatur: Et sacratissimi Pneumatis instabat Festum, quod Pentacosten nuncupant Christiani. In quod Numen impiis blasphemis toties Constantinopolis detonuerat. Absque dubio, sui Festi die, vindicias tam atrocis licentiæ intra muros Byzantinos illaturum

Ira factum, Sed antecessere quædam.

Maximi Tormenti Constantinopolitani, inter ictum, in partes confractio non sine suspitione corruptæ in Tormentario Fidei.

Sed inter extremam spem affulgere videbatur cælitus præsidium è duplici Navi Genuensi & Græca, commeatum inferentibus.

Frustra vel ipso Machomete, ne portu exciperentur, obstitente.

Inter hæc tamen mittit Filium Obsidens.
 Et promissa misericordia & clementia, Urbis spem pertentat
 & defensorum.
 Tentatum id frustra, invitis & callum in proprio periculo
 Animos obducentibus Græcis.
 Missi vicissim ab iisdem Legati, tenuioris Fortunæ, qui con-
 stantiam inter adversæ sortis fulmina denuntiarent.
 Hos aspectu indignatos Machometes, responso dignatus vix
 per Purpuratos: Cujus ea sententia: Viderent & provide-
 rent periculo, à quo & cui impenderet.
 Inter victum & Victorem nullam esse mediam Fortunam, sed
 utrinque extremam. Victo Iura dari Gladium. Victori-
 am sibi certam DEVM polliceri.
 Si salvos se vellent & sua,
 Centena aureorum millia. Victori quotannis numerarent:
 Sin minus Vrbe excederent, & res quo vellent exportarent
 Reditum; & iterum in deliberationem.
 Plena omnia luctu: Non defuere, qui Aurum ad Cæsaris
 Constantini pedes abjicerent; Vt Urbem quam verè Ma-
 gnus Constantinus magnam & illustrem reddiderat, ut
 aras, vitam & Fortunas suas salvaret.
 Sed nec toto Auro defenditur Salus, cui in tempore non pro-
 vidisti, & quam deserit provocatus scelere DEVS.
 Omnium tamen vota cuncta in defensionem, & advocantur re-
 centes Vires ad tutelam Sui Patriæ.
 Incendit ea Animorum erectio Machometem ut extremæ
 aleam fortis portenteret.
 Ergo nec ipse segnior in acuendis suorum animis, ut avitæ
 virtutis Majorum in clade Urbis revocarent exempla:
 Additur nocti, qua perniciēs extrema imminēbat, sua per to-
 ta Castra Turcica lux: & festivi quasi jam Vrbe capta,
 triumphi.
 Huc jam te ad extremum volo, quisquis in Factiones scin-
 dis Pa-

dis Patriam, quisquis licere tibi putas omnia.
 Specta; qua Considerata sæcula pavebunt Catastrophē.
 Aderant Calendæ Iuniæ.
 Et ultro cum suo festo S. Spiritus, Icarianis alis ignem im-
 missurus, quibus extremum astuant & liquecerent.
 Ergo acri utrinque ardore, pro extrema alea concurritur.
 Hinc tuetur Urbem Genuensis quidam, nec initio male:
 Illinc oppugnat summa vi Machometes.
 Sed quo vires in DEVM cedite, cedite.
 En unus globus, percusso Genuensi fugat vestram Animo-
 sitatem.
 Frustra hortaris & tu pedes fugientes Cæsar:
 Primus enim scelera Urbis debes expiare.
 Ita factum; Dum ultro armis se ingerit cadit Cæsar:
 Hoc uno facto laudandus, quod gnavius rem, extrema Impe-
 rii gessit Catastrophe.
 Sed ecce jam tenetur Vrbs, ruunt illa Sceptra, & in cineribus
 & sanguine Civium pœnas dat Licentia.
 Sic pereunt Regna, quæ in ipsum Numen, ora solvunt &
 Manus.
 Huc mihi aliquem Hieremiam qui dicat.
 Quomodo sedet sola Civitas plena populo, facta est quasi Vi-
 dua Domina Gentium, Princeps Provinciarum, facta est
 sub tributo.
 Sed plus ego tibi quam copiosè, quomodo per Tyrannos,
 suam DEVS in terris repræsentet potentiam, & per ma-
 los Principes.
 Nunc audi quomodo per Principem Bonum.
 Duo tibi hinc temperatæ licentiæ Exempla, duplicem Viam
 temperandæ.
 Vnam, Armis à Principe eoque Christiano:
 Alteram, Prudentia à Græcho nostro verè Principe.
 Venio ad prius exemplum.

Exci-

Excitavit D E V S in Regno Germano Rudolphum Cæsarem
Comitem Habsburgensem, ut ejus in licentia Germanica
edomanda repræsenteret potentiam.

Erant ibi plena omnia Icaris; longum enim Interregnum fe-
rax Icarorum esse solet.

Longum illud, quo longius non habuit Germana successio, ut
pote viginti & aliquot annorum.

Electus divinitus Rodolphus qui Insolentiam sopiret, cumque
quidam ex Icaris mussitarent, ejusque auspitibus obmurmu-
rarent. arrepto in publicis Comitibus signo, in quo salus, li-
centiam Orbis expians, pendebat: Sacramento se obstrin-
xit, non prius requiem gladio quæsiturum, quam omnes
perduelles Patriæ extirparet.

Vovit & Fecit

Violentior is forsan licentiæ temperandæ modus? Ille qui se-
quitur laudabilior, licet rarior.

Optime Imperabis, si ad medium reduxeris, quod excedit Le-
gibus, Clementia, Prudentia

Qui secus; medium non quærit

Sed aliud extremum: Nimirum Servitutem.

Nec aliter poterat noster Grachus, Lente enim in illa om-
nium pene animorum insolentia, tractanda fuerat Po-
lonia.

Non abs re Livius.

Excellentibus ingeniis, citius defuerit Ars, quâ Civem regant,
quam quâ Hostem superent.

An quia Nullum animal morosius homine, ac idem nullum
majori arte tractandum?

An quia In regendis Civium animis sola sine viribus locum
habet Prudentia?

Exemplo sit Pompejus.

Si artem militarem spectes Orbis gloria, Si regimen Civium
Vrbis fabula.

Qui

Qui propria eade docuit Principes.

Quid intersit, inter vincentem Hostes, & regentes Cives.
Severitatem quoque in coercenda licentia probo, imo neces-
sariam dico.

Sed vitandus hic nimius rigor, ne odium contrahas.

Nunquam id tutum, sed maximè dum Imperare incipis.

Qualem enim te illis initiis viderint, Talem æstimabunt:

Naturam Populi prius pondera, Et an possis Clementiâ id,
quod severitate attentas efficere.

Maxima virtus tua Princeps, ubi te cognoveris, Nolle Tuos.

Claudo

Patrem gere: Nec servos puta quos regis, sed Filios

Spondeo: Amabunt:

Sed nos sat de Licentia Nunc sit.

C A P V T V I I I

Quomodo sublato alio extremo nimirum Servitu-
te Grachus Rempublicam reduxerit, ad au-
ream Libertatis mediocritatem.

A Vspicor ab Herbulto Ita enim ille.

Lechia nostra incluta, Divum domus, Dix Libertatis
Templum, semper Libertatem & literas secuta, non ta-
men affecuta.

Vtrumque ita esse Kadlubkonius noster testatum facit,

De literis in seipso, & in suo stylo.

Si enim stylum spectes, illius temporibus, nondum plenis vo-
lis, & velis Lechiam literas videbis affecutam.

Sed id vitium, ut verbis Fælicis loquar, Kadlubkonis non est:

Ætatis est.

Nec male Herbultus.

Pone tibi præ oculis omnes, omnium Gentium circa Annum

R

Christi

Christi Millesimum Scriptores; Statues nostrum Vincen-
tium Kadlubkonem inter illos Tullium fuisse.

De Libertate: ita idem Kadlubkus, in Gracho
nostro.

Ante hunc, Grachum intellige: Servituti ancillari videbatur
Libertas, Non semper igitur Libertatem Polonia affecuta,
licet fuisset semper secuta: si recte in eas & perpendas.

Aristocratia illa liberè: licet non à toto stetit.

Et tamen & tunc in illa Libertate, nihil minus, quam Liber-
tatem dicitur à Vincentio Polonia affecuta.

Erant & sub Lecho jacta quædam fundamenta Libertatis,
secuta tamen & tunc potius Polonia Libertatem, non af-
fecuta:

Quia inter initia nil repente perfectum; & in ipso tempore,
quicquid perfectum est, ematurefcit, Et ubi maturuerit,
sensim à perfectione declinat.

Ea enim lege cuncta in Orbe maturefcunt, ut licet perfectio-
nem, non tamen perpetuitatem, affecuta esse videantur.

Segetes intueri & Arborum fructus: nequaquam hac repente
Sol decoquit, Sed sensim quasi mitescunt, & perveniunt
ad maturam frugem. Ita & Romanam Libertatem videbis
sensim absolutam.

Quis tamen neget Romanos Libertatem semper secutos, et-
iam sub Regibus, jam & ab ipso Romulo, non tamen eam
affecutos?

Quamvis Maturum jam illud, Aureum Romanæ Libertatis
pomum, quid nisi Fortunæ jocus, & ludus? & pila?

Spontene te dicam Roma, an invite cecidisse? Præreptumne
id arbore pomum? An Fatis & sub jam pondere & matu-
ritate ruens Tyrannorum demum Cibus?

Quibus nil gratius, quam aliena frui ac vesci Libertate. Non
igitur temere dicam Romanos secutos Libertatem, non
affecutos:

Dum

Dum enim jam frui fructu Aureo deberent; Vno duobus gu-
stum præripiente, ad tres ventum de libertate digladiato-
res. Et nonnisi fortissimo illud pomum cessit.

Qui tamen inter ipsa Fortunæ suæ pragustamenta, triginta
duobus vindiciis foratus.

Docuit nos Eorum qui alienæ libertati inhiant, interstringi
Fatis gulam, ne totam glutiant Libertatem.

Semper ergo Roma libertatem secuta non tamen affecuta.
Potuisset assequi.

Si ut inquit Primus Romanæ Patriæ, & facundiæ Parens
Fuisset in iis, Fides in quibus summa esse debebat. Vide
Tullii tempora, vel in eo ipso ita esse videbis.

Sed quid ego calamum foris occupo? Domum redeo:

Ad Grachum nostrum.

Antequem, ut inquit Kadlubek, Libertas ancillabatur Ser-
vituti;

Laborandum ergo fuerat, & hic nostro Gracho:
Ne quicquam se Sceptro admisceret Tyrannidis, & ne servi-
ret Polonia; Omnem ergo sustulit prorsus Servitutem: Et
quem promiserat in Comitibus Patrem, Fecit.

Sed & Regem non Tyrannum,

Sed quæres tu: Quis mihi Tyrannus?

Non ego hic cum Antiquitate: Sed nomini inhæreo.

Cui inter ora Prudentum locum fecit Regiæ Dominationis
abusus.

Legitimus olim Princeps. Abavæ Vetustati Tyrannus dice-
batur. Mihi meoque sæculo, perosa vox Tyranni, sed ma-
ge voce ipsa Imperium.

Imo & jam vetustiores illæ Nubes Aristophanis recentioribus
cessere. In quibus ille Iovem Tyrannum Deorum, dicit
& docet.

Nunc in te ô meum Numen, non sum adeo impius, ut Ty-
rannum dicam nostri sæculi sensui liberè enim regis, quos
liberos voluisti,

R 2

Et

Et cum in alia nostra habeas Dominium absolutum; Iura tamen das libero nostro Arbitrio, quæ non nisi liberè sequamur, & quibus non inviti adhæreamus.

Abusum ergo & vim optimo quondam Nomini, pessima Tyrannorum licentia fecit, dum servire cogit, quæ debuerat liberè Imperare.

Quis igitur nostro ævo Tyrannus? seu potius Quid ipsa Tyrannis?

Accipe definitio.

Est unius violentum Imperium, præter mores, leges, & naturam eorum quibus Imperatur.

Unius dicitur.

Id enim commune habet Rex & Tyrannus quod utriusque sit unius Imperium.

Sed imperanti Tyranno adiungitur Comes sævitia.

Regi mansuetudo.

Illi Superbia, Huic Modestia:

Illi Crudelitas, Huic Clementia:

Illi Infidelitas, Huic Fides:

Illi Odium, Huic Amor Civium:

Illi ut uno verbo claudam omnia Violenta, huic nostro Ius & Fas & quicquid Cælum suæ Pandoræ dedit.

His itaque dotibus Libertatis Rex differt à Tyranno, & quod illius sit secundum Naturam, huius contra naturam Imperium.

Brevius: Violentum.

An quia Vim liberis mentibus strieto infert gladio?

An quia Armis tueri nititur fractam publicis odiis auctoritatem?

An quia Ius illi in armis, & Leges famulari vult Timori?

An quia Aufert, trucidat, rapit omnia, & ubi solitudinem fecerit pacem putat?

Nihil violentum in Gracho,

Cui,

Cui, uti displicuit in coërcenda licentia modus libertatis, quem spirat optimus quisque Princeps: Ita displicuit sine modo Dominatio, & major Regno Tumor & Fastus, quo turget pessimus quisque Princeps.

Exemplum tu forsàn à me violenti Imperii.

Pono Helvetiorum non Iudices, sed Tyrannos.

Quæ res sic habet.

Iam Romanæ factus purpuræ, nobis quam Romulo viciniorem detumuerat, cum datum crescere & assurgere Suiiianæ libertati.

Quæ iniquiori Iudicum jugo pressa, de periodo Vindiciarumangebatur.

Hos dedere Suiis Germani Imperatores, ut non tam essent Publicæ rei Administratores, quam Iuris Arbitri.

Sed sensim effectum, ut quos Libertatis custodes Helvetii optaverant, insignes Occatores, & Paranymp hos experirentur.

Nunquam enim certis cancellis teneri potest, liberior ipsa libertate cupiditas, & Imperantium ambitio: Sed hydropicæ siti compar, sensim Novercam Libertati spirat, quæ cæperat Matrem.

Degeneravit ergo pedetentim Iudicium in Imperium, Et abiêre in servos liberi Suii, Imperio dissimulante.

Sed nunquam constanter servivit Libertas.

Vbi enim id cognovêre Helvetii, insuetis vestigiis retrahunt pedes: Et partim exilio, partim nece, mulctant temerarium Præfectorum licentiam.

Non tam rati usum, quam abusum licentiosi Imperii vindicandum.

Occasionem primam Vindiciarum dedit, Intervaldiorum seu Sylvanorum Iudex.

Huic: In viribus cuiusdam robustissimi Iuvenis libuit experiri;

R 3

Qua

Qua fronte Libertas bovinum jugum ferret.
Iungi ergo Aratro jufferat, non degenerem Adolescentis à li-
bertate animum,

Vt servili Scæna oculos satiaret.

Sed illo Imperio major, & omni vi, solam fugam tanto
dedecori, medicinam ratus, supercilium Tyranni victor
evalit.

Non tamen misero Patri, ea fuga Juvenis, salubris fuit. Nam
ut fugam Filii expiaret, Oculos quibus cum manus Car-
nificis viduavit, hostias projecit Iudiciariæ crudelitati.

Inultum id facinus: Oculos enim effoderat, Timor Ultioni;

Sed non illud quod jam narrabo.

In audiendo disces: Gradus esse sceleri, Et à prima poena
scelerum, pendere incrementa.

Apud eosdem Inderualdios erat alter Iudex, nefas in omne
plusquam pronus. Hic nescius An tantum etiam in alic-
ni thalami pudorem sibi liceret, & quid posset etiam ab-
sente Marito veneranda Fides: absentiam Mariti in auda-
ciam convertens, pertentat Conjugis solitariæ frontem:
Et tuta quærens desiderio præsidia, balneum ut paret petit,
ipsa focia lotionis futuræ.

Nescius falli Amor & fallere.

Promittit sudatorium Cellam Præfecto foemina, sed qua su-
det, & Vitam & sanguinem.

Exiit igitur ad tempus frontem Malens videri scelestæ, quam
esse.

In longius tamen crastinum rem differt, quam speraverat
petitor.

Inter procrastinatricem Consilii pudicitiam, ac æstuantem
cupiditate animum, gratias mille adhibet, importuni desi-
derii contemperatrices;

Quibus delinitus ille, spem pròtrahit adventu Mariti morte
fopiendam.

Qui

Qui ubi reversus explicat temeritatem Iudicis:

Conjux,

Et simulandam absentiam eatenus docet, dum in tepidario
discant Iudices, qui melius colant Æquitatem.

Rumpit igitur moras, & paratis aquis, Præfectum adit, exci-
pit, & fovet;

Dum ecce prorumpit è latebris Maritus, armatus securi
manus.

Age inquit Iudex.

Instruam & ego caldarium, Conjugis juvabo officium, Venas
aperiam hac securi, quibus adapertis, in proprii sanguinis
balneo reatum expies pudicitiae attentatae.

Hæc dicens.

Iudicis frustra hominum & Deorum opem implorantis caput
securi præcidit: Securi, inquam, mercatus Conjugis pудо-
ri securitatem.

Præludia hæc fuere Generalium vindictiarum: Sed jam & has
refero.

Vriis & Suiis Iudex alius quispiam Ius dixit,

peffimorum peffimus.

Hic ignarus, quo fræno frangenda foret, propria petulantia.

(Dignum caput tribus Plautianis jugeribus Hellebori) Pi-
leum quo utebatur palo impositum fixit.

Edicens plusquam stolidè.

Vt quicunque pileum præterirent, adorarent.

Adeo insaniunt ubi caperint impotentium sui hominum mo-
rites, honores, & humores.

Qui tum demum se sapere putant, cum procacissimis inge-
niis in aliorum detrimentum quam maximè abutuntur.

Et tum se culmen Fortunæ luxuriantis attigisse existimant,
cum in vultu Orbis tale aliquid commentantur, quod alic-
ni honoris jactura, ipsorum gloriæ faciat incrementum.

Ita & hic insipidus Iudex, qui etiam

Dum

Dum honoris quærit augmentum, & se & Socios miserabili involuit ruina.

Erat inter Suitios & Vrios Guilielmus Tellus.

Qui solus iniquitati temporum Constantiâ sua attulit medelam.

Æsculapius factus oppressæ Libertatis.

Hic primus, altricem Tyrannicæ dementiæ reverentiam pileo negavit.

Qui (licet esset liberioris mentis Symbolum)

Tamen supercilioso edicto Tyranni, in stemma fuerat immutatus Tyrannidis.

Solusque multitudinis ignavia superior, famæ abnepoti generosum nomen consecravir.

Indoluerat contemptæ suæ impudentiæ Capitaneus, & plenis buccis in Tellum detonat.

Quod contempto supremæ Majestatis fastigio, signo proposito honorem denegasset, & solus infringeret Imperantis auctoritatem, temerario vel contemptu ductus vel supina negligentia.

Nec id satis: Advocatur ut parentis generositatem luat tennellus Filius.

Et ut sanguine pueri eat ultum crimen.

Pro scopo destinatur ipsa (ni Fata obstant) paterna manu feriendus.

Superimponitur capiti pomum, Vt habeat Guilielmus metam in qua exerceat Amorem.

Concussit ea res Patris animum, & lentior facta, aliquot dierum cunctatione manus, licet jaculandi peritissima.

Adeo in proprio sanguine lentescit Amor.

Vincitur tamen importunitate Iudicis & minis.

Et meta proposita, duplici armatus telo Tellus in arenam descendit.

Spectate sæcula.

Scopum

Scopum enim cernitis, quo proposito vel ipse peritissimus jaculandi artifex Vlisses trepidasset.

Hæret dubius Pater quâ ictus fluat:

In autoremne crudelitatis Iudicem? an in id quod proposuerat Iudex filii capiti superstans pomum

Verumtamen hortatus & animum, & manum, & Filium

Quid inquit trepidas Fili?

Immotis oculis telum & Fatum excipe, quo si superior evaseris, Autori Vitæ & arti meæ, vitam debe: Sin minus? En altera sagitta, non inultus neque incomitatus abibis.

Dixit & illæso filio pomum ferit.

Spectante Iudice, & tacite infrendente sagittæ & Arti quod à pomo in Filium Telli non aberrasset.

Sperabat impius Iudex quod incertæ aleæ Parens secundum telum esset commissurus, ideoque ad Guilielmum conversus.

Hoc telum alterum inquit, Telle cui alteri destinaveras?

Tibi respondit Guilielmus, tuoque cordi consecrassem, si Filius mea cecidisset manu: Et in te non infelicitèr ut spero, ars lusisset, nec ludenti illusisset.

Movit vox illa Guilhelmi furorem Iudicis, & bilem: Ergo inquit experiar, plusne carcer, an libera ista tua vox possit?

Navi igitur imponi Tellum, & in Carcerem abduci iussit.

Sed ille viarum gnarus, delusis Custodibus, fuga salutem, & sibi, & toti Patriæ invenit.

Nec segnior factus, in concitandis animis popularium, brevi tantum effecit Facundia, ut servile jugum excuterent, partim ejectis, partim occisis præfectis & Iudicibus universis.

Qui non insalubri documento fuere Capitaneis

& Tyrannis.

Sæpius è ferrea Tyrannide, auream nasci Libertatem.

Actum id apud Vrios & Suitios.

S

Anno

Anno
A vindicata Christiana Libertate, per partum Virgineum

Tu Lector Disce hic Primo: Naturam violenti Imperii.
Disce Secundo: Quis exitus Tyrannorum.
Disce Tertio: Nullum violentem esse diuturnum.
Disce quarto, Sæpe Optimorum Principum sceptrum, propter
Præfectorum & Iudicum licentiam & tyrannidem, extre-
ma laborare Invidia.
Disce quinto, Quomodo & hic Libertas ancillabatur Servi-
tuti, & quomodo tandem è violento Imperio pullulavit.
Facilis imitatio Principibus: Omnis vis absit Scep-
tris regna-
Omne Ius adsit Scep-
tris sicut.
Sed & nihil velim in sceptro, præter mores eorum in quos est
Imperium?

Id maxime cavet Grachus.
An quia Magni semper morum mutatio Imperiis sterit?
An quia Nihil difficilius, quam libera ingenia in servilia
transmutare?
Raro eo titulo felix Metamorphosis, & sæpè mutantis in præ-
cium sanguis abiit Libertati.

Romam & Athenas consule, & quos proxime retuli Hel-
vetios.

Ita esse cognosces: Quid ergo?
Moribus ejus populi vivendum cenfeo Principi quem regit.
Nec non eo fine probo & improbo Alexandri Persicam devi-
ctis Persis vestem.

Tales Principes placent Polonis, qui mores Patrios amant.

Et ideo in ore adhuc omnium Stephanus
Laudatur eo titulo Amphilo-
chus & salutatur in Pluto.

Polypl. ingenio mate Amphiloche Hero.

Vt temet populo quemcunque accesseris aptas?

Næ

Næ tamen in malis moribus Principem Polypum volo.
Sed ut bonos conservet, ex malis autem bonas Leges sanciat
Conficitur enim non inutilis ex hoc veneno Theriaca.
Sed ne & tu puta illum Tyrannum, qui subscribentibus Civi-
bus mores mutat, ast illum qui invitis:
Tyranni quoque est præter Leges imperare, & naturam Gen-
tis: Caverat id Grachus lege, Ne quid Rex in liberas Le-
ges à se constitutas posset:
Nec immerito Amorem enim venatus suorum, ac ideo Pater
meruit dici non Dominus, Aurea inferens Sceptro Polo-
no sæcula.

Hic quiesco. Iam enim medium tenens Ver agit Libertas.

Hoc Principe & Legislatore.

Non aberravit igitur in prima tanti Principis Electione libe-
ra, Polonia.

Vtinam & in Posteris!

Qualibus vero legibus eandem Libertatem in Republica fir-
marit: Audi Dlugossium.

Quicquid ab illo conditum sancitumque fuit, id per multas
successiones, & ætates pro justissima lege, & perinde ac si
quodam divino oraculo promulgatum fuisset custodie-
batur.

Addit rationes ut solet:

Cum præter insitam legibus ab ipso conditis naturalem Iusti-
tiam: etiam Legislatoris charitas & existimatio illis singu-
larem cultum reverentiam pariter atque merum adjiciebat.
Sisto hic paulisper more meo; & in hac Arcola Dlugossii de-
meto scriptoria falce flosculum.

Principi & Lectori.

Anima Regni, legis: Regis autoritas est.

Hac si careat Princeps, temnetur.

Hanc si habeat Princeps, Regnum stabiliet.

Eximium enim quoddam est monstrari digito, & dicier,

S 2

Hic

Hic est: Hic fuerat Rex.

Ceteri fex, nex, grex & si quid vilius.

Imprimatur enim quædam de singulis Principibus, in animis obtemperantium, quasi per manus tradita opinio, quam siue illa vilis & abjecta, siue eximia fuerit, nulla Princeps exuet ætate.

Si vitam direxit ad Publicum lampada.

Laudabunt, Adorabunt, Vultus auro argentoque cælabunt, coloribus simulabunt: Ad nomen ipsum, mentionem, imaginem suspirabunt, Illachrimabunt.

Si in se bona publica verterit.

Acuent in ejus vitam calamos, interdum gladios.

Vbi vita ceder, dampnabunt, execrabuntur, ad Aras supplicabunt Vt averuncent Superi sceptris similem Principem. Quod si ea non faciunt vobis viventibus ô Principes, ubi è vita cesseritis facient.

Nunc forsan non audent, forsan desperant, vos ex deterioribus fore meliores.

Sed ubi vixeritis. O si daretur revocare gradum!

Quæ vobis mens inter aculeos illos, in vestrum Nomen fixos, foret considerate.

Quam optaretis vobis aliam in mentibus hominum vitam, aliudque Nomen.

Sed illa sera vota: Nunc sapite.

Nec odia & contemptum publicum spernite, ac in vos armate.

Nisi vos soletur illud Regis Magni.

Regium est audire male cum facias bene:

Sed contra monet quispiam.

Non fac, non dicent

Quam vere?

Illud infigo pro coronide Principum. Menti quod diu nocturque masticent.

Suum

Augustus.

Suum cuique decus, rependet Posteritas.

Tacitus.

Nulla corona dignior vertice Principis, Quam serus in longas ætates posteritatis Amor.

Nullum ornamentum Principis fastigio convenientius pulchriusque, est quam illa Corona. Ob Cives servatos

Armis & legibus Domi Militiæque.

Legibus inquam justissimis, qualibus nostras temperavit non iter Legum arbiter.

Ante Grachum enim Æquitas, pedisequari iusta fuerat Injuriam In Palatinis vidisti.

Kadlubek.

Vos apagite istam sanguinariam Dominam. O mei Principes Regno, Legibus, Tribunalibus, Iudiciis.

Nam quale pulcherrimum in cælis simulachrum DEVS Sollem atque Lunam infixit, tale in Rebus publicis ejus exemplum est, atque lumen, Princeps.

Plutarchus.

Iura Deo similis qui dat mortalibus æqua

Dedit Grachus.

Ante eum Vix Iura nobis, vix Leges.

Eratque Iustitia quæ plurimum prodesset ei, qui plurimum posset.

Kadlubek.

Ius ergo noster dixit, utrique parti læsæ & ledenti sanissimum.

Summos cum infimis pari lance retinens,

Cicero 2 de Offic.

Præclare & quod tu docuisti Stagyrita, hæc fecit.

Rex debet, & velit esse Custos, ut nec opulenti injustum aliquid patiantur, nec pauperes contumeliam accipiant.

Aristoteles.

Gracho autem regnante (ut inquit Kadlubek) fuerat Iustitia quæ plurimum prodesset ei qui nimium posset.

Viderat in illa summa Fortuna licentiæ, id æquius quod validius.

Tacitus.

Ac ideo fecit non fas potentes posse fieri, quod nefas.

Euripides.

Licet autem iustitiæ rigor non statim cæperit Imperare,

Kadlubek.

An quia Festinandum hic lentius?

An quia Summum Ius, summa sæpe malitia, summa injuria, summa Crux.

S 3

Ex

Ex tunc attamen Polonia violentæ defuit subesse potestati.
Omnia hæc, mihi Grachum justum, quæ virtus decet maxi-
mè Principem.

Sapientes illud, sapienter.

Ego vero nullas opes Viro, ac præsertim Principi pulchiores
honestioresque censeo quam Virtutem & Iustitiam.

Sed nec ille Politiei Ocellus, qui

Lipsius.

Ius reddere, primum duxit munus esse Principis,

Dlugos.

Quo munere Grachiano, quem belle Polonia reffloruit Audi.

Provincia pace & quiete locuples effecta, Cives opibus aucti.

Illo ex justitiæ Sole, quanta & quam fælix Proles.

Pax, quies, Opes,

*Cicero in
Philipp.*

Nomen horum dulce, res vero ipsa tum jucunda, tum salutaris

Ni à modo degenerent Opes præsertim.

Quæ opus sunt, & sine iis nihil fiet quod opus.

Tam in Republica quam Domi:

Nervo enim hoc, & hac vertebra non solum publica vigent,
sed & privata.

E Principis tamen fæcunda mente pullulat seges hæc, si bea-
tam Civium vitam propositam habeat.

Cicero.

Vt ea opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute ho-
nesta sit.

Quem scopum si sibi præfixerit:

O natum Spei publicæ caput!

Agnosco, Veneror & Adoro.

Quid ni? Hic Pietas & Iustitia.

Augustus.

Pietate autem & Iustitia Principes Dii fiunt.

Sub quibus Diis plusquam Aurea sæcula

Aureum mihi sæculum explicatus Dlugossius.

Sub Principe Gracho, in antiquis Civitatibus nova confur-
gebant tecta, & in vasta nemora, novæ ducebantur colo-
niæ: Ac deserta loca solitudinesque agricolis adornatæ.

Fructus is Pacis,

Marte

Marte tonante desperes Urbium nitorem & incrementa:

Audi Poëtam loquentem.

Nihil relinquent bella, tum vastis ager.

Seneca.

Squallebit arvis: subdita tectis face,

Altus sepultas obruet Gentes cinis.

Adeo & hic olim Satyris Faunisque sedes, nunc in planitiem
& agros abijt Polonia. Et facti fertiliores hominum & fe-
getum, quam arborum campi, cujus felicitatis prima ac
potissima pars fuit Grachus Princeps.

Pro cuius tam singularibus in Rempub. meritis,

Nomen Parentis Patriæ magnis per eum aucta incrementis, *Dlugossius.*
detulit ei Polonia.

Addam & ego titulum Virtutis quali olim Virgilius suum

Aeneam ornaverāt nomine mutato.

Rex fuerat Grachus, nobis quò justior alter.

Nec pietate fuit, nec bello major & Armis.

Breviori Elogio

Sine ruga Sine Nævo.

Merito itaque Patria dixit Patrem, quia sensit.

Neque vero sola Polonia in virtutes Grachianas liberalis.

Apud Populos quoque externos, insignis & inclitus habet. *Dlugossius.*

obatur.

An quia Stare loco nescit, magni Principis gloria?

An quia Proprium est Virtutis etiam ab hoste colit?

An quia Dignum laude Virum Fama vetat mori?

Horatius.

En Historicis

Grachi ita inclaruerat fama & Nobilitas, ut Bohemia tota ei
deditionem faceret, & sub ejus toto vitæ tempore degeret
regimine & Principatu. *Dlugos.
Cromerus.
Vapovius.*

C A P V T I X.

Vrbs à Gracho condita: ac de ejus nomine Grachovia dicta: Monstrum novam Urbem infestans domitum, à Conditore, & occisum. Rebus tandem Imperii compositis plenus dierum moritur ac more Romano sepelitur.

A Gracho structam esse Grachoviam Historici nostri non obscure notant.

Dlugossius ante alios.

In edito inquit colle, qui ab incolis Wavel appellabatur, & quem Istula undis suis alluebat, latam planitiem in cacumine habente arcem Regiam construxit: Deinde pro ejus firmiore subsistentia, amplitudine & decore, Urbem illustrem haud procul ab Arce, irrigatam à flumine Istula fundat: eique à suo Nominè nuncupationem adoptans Grachoviam vocat.

Addit Dlugossius.

In hac Arce & Vrbe Thronum sui Regni collocat, illicque Iura Polonis & Bohemis reddit, ac illam Metropolim, ac Primariam sui Principatus designat, decernitque Sedem: Raro coque naturali litu spem sibi de magnitudine futuræ Urbis non ambigam promittendo.

Neque eum fefellere Spes & Vota.

Velocibus enim incrementis Gracho vigente, Vrbs Cracoviensis consurgere capit, & in eum statum ac fortunas atrolli, ut à vicinis Regionibus ejus sorti invideretur.

Sensim omnia crescunt, nec uno imperu Fortuna re floruit unquam.

Vbi autem floruerint, invidia laborant, quæ summa Sors fecit.

Invidia

Invidia vero & Adulatio quid aliud nisi Vermes in fimo nati, *Herbulus*, nil illis cum Cælo & Polo?

Quid ultra Cromerus?

Quæ quidem Vrbs, è parvis illis, illius sæculi initiis, successu temporum ad eam quam videmus amplitudinem & splendorem, Principum posteriorum habitatione & favore pervenit; ut Mænium & Turrium fortitudine, ædificiorum publicorum juxta ac privatorum magnificentia, copia rerum, quæ non modo ad solum victum cultumque corporis, verumetiam ad luxum & voluptatem requirantur. Denique urbanitate & elegantia Civium & Incolarum cum Germanicis Italicisque Urbibus certet: Inter totius autem Septemtrionis nedum Poloniæ Urbes, facile teneat Principatum.

Ita prosperatas vult Deus eorum Regum cogitationes & consilia, qui summam vim mentis, in publicum utile videntur direxisse.

Vt non immerito de tali Principe dixeris illud Sacrum.

Et omnia quæcunque faciet prosperabuntur.

Psalmus.

Regum autem impiorum, & Tyrannorum ac Libertatis oppressorum Nomen, quo?

In terra putrescet: Et peribit memoria ejus cum sonitu.

Crusphiciam habes, ejusque Conditorem Popielum, cujus in corpore gloriam, mures ultrices corrosere.

Sed quam haud verè olim dictum

Quod summis negatum sit stare diu; Videbis:

Urbis enim novæ felicitati, nova calamitas invidit.

Monstrum siquidem horrendum, informe, ingens; Wauciana educaverat in hominum perniciem Rupes.

Res sic habet.

Quam in gratiam Lectoris, numeris Heroicis adstrinximus.

Segnior Augusto surgebat pondere moles

Rupe jacens media Vauli; qua candicat ingens

T

Regia,

Regia, crescentes sensim diffusa per undas.
 Iamque apices notuere Polo, manifesta que septem
 Tecta, oculis spectans nitidis Cynosura fovebat,
 Instabatque operi Grachus, legesque labori,
 Dicebatque modum; nunc his nunc addere curam
 Illis sollicitus. Fluitant qua iussa ferentem
 Cognoscunt Dominum mentes, artisque ministræ
 10 Sudor; & ardentes astantis lumine dextræ
 Principis, incumbunt saxis, sylvasque volutant
 Pars cædunt, pars cæsa locant, pars mite superbo
 Ingenium saxo donat, rupesque figuris
 Enthecat: Illachrimat venturi conscius ævi
 Autor opus, tacitosque movens in cæca futuri
 Secula dat animos, & quanto purpura fasce
 Increfcet, cogitat quondam: magnusque per omnes
 Mente Duces graditur Lechicos, Regesque perenni
 Spe tenet: & toto complexus pectore Romam,
 20 Terrarum Dominam, sperat spiratque labori.
 Ast ubi perfectæ gemuere culmine rupes
 Indomitique domus stetit ardua vertice saxi,
 Tesqua, novum sensere decus, sensere cavernæ
 Materiem pressæ queritur graviore Vauclus,
 Membra Gygas sylva premier, saxoque cubant
 Infrendet, damnatque Iovis fera bella, manusque
 Divæ sentit onus nec totæ sufficit Arci
 Gestandæ, sociamque fidem ploratque juvamen,
 Et videt ad nullos exciri Monstra tumultus
 30 Inarfit: lachrymis faciem grandique boatur
 Implet humum; Mater cui nos Natura tulisti
 Servatos oneri? Poenarum sufficit una?
 Quid geminat mortes iratus Iupiter? hostem
 Si metuit? flammis rapiens & fulmine vitam
 Expiet invisam; dabimus cui poscit honori,

At

At genitrix cæcos latebris meditata dolores
 Intremuit, latè & diffusum viscere luctum
 Contestata dedit, rapuit dolor improbus omnem
 In furias animum, tu tu Saturnia nostrum
 Inquit onus metire Nefas? nova surgit in altum
 40 Roma pari fastu? quæ tanta licentia? Pape?
 Influit jam Latium Lechiæ? Grachique superba
 Tecta manus te invita struit? quæ fœdera Regni?
 Quis color inviso sceleri? novus exul ab oris
 Romuleis Sceptro Grachus dat Iura Polono?
 O rerum faciem miseram? Tu conscia vultu
 Immoto cogitata feres? sensumque superba
 Ambitione gravem? hic tibi forsan defuit hostis?
 Dixerat: Illa vicem factorum & jurgia quæsta
 50 Sustine ô Tellus tantæ fundamina molis,
 Tollam: Semirutis pendebunt Tecta cavernis
 Et qua mente colant Divas, irata docebo
 Grachitas; monstro compescam: cladibus Urbem
 Afficiam gravibus, nullo custode teneri
 Invisos patiar muros, & sanguine Manes
 Implebo: Ventremque trucem premet aspera poenis
 Bellua; quas ultro quærunt, & damna sequentur.
 In nova monstra pari, pars criminis illa favore
 Tota vacet, posito turgescant pectora fastu.
 60 Dixerat; & grandi monstrum paritura recessu
 It Tellus; Adstat spirans Saturnia vultu
 Fulmineo: mentem monstro, tristesque furores
 Solicitasque minas, faciat, qua ferrea plusquam
 Bellua, belligero pertentans viscera dente.
 Et totam Lechiam, ventris compescat hiatu.
 Luctificus oculus, nimiaque cupidine flammæ
 Eructans acies, olli: celeres in funera plantæ
 Infernusque color: tenebris suffusus & atro

T 2

San-

70

Sanguine, tartareus venter, quin membra venenis
Tincta rubent, crebris & squalent farta colubris:
Non tulit ignivomis rabiem fera bellua fibris,
Sed furit; & tota surgentem spe vorat Urbem.

80

Concipit atque animos damnis; & improba ventris
Iurgia amens acuit: clades fremit ore cruento:
Et querit furibunda boves, hominesque necandos:
Quin vorat; & querulos furialibus implicat artus
Dentibus; Urbs votis ardescit, fervidus Aris
Plorat opem populus: & jam mortalia tangens

90

Corda, humilis terræ sternit pavor: æstuat alto
Mens suppressa malo: fugiunt hominesque feræque
Ipse metus portas aperit: Pars abdita tectis
Protrudunt aditus Monstri, dentesque repellunt:
Pars gemit; & fletu, ac nimio suffusa timore
Vota canit Divis, & largo flumine vultus
Irrorat supplex: pars tundit pectora palmis.
Fœmineque ululant questus: pars funera natum
Parsque virum sequitur mortes: pars Arma furenti
Objicit audacter monstro: clamoribus instans
Tum jaculis vermem longis spiculisque laceffit.

100

Ast ubi compressus furor est sceleratus edendi,
Esuriemque feram pressit, quæis funera rupi
Intulerat monstrum; nullam jam languidus Arti
Admiscet dextram Civis, speratque futuro
Sole necem, & fati rabiem dentesque plagasque
Spes vigil addit onus, trepidant nova funera Cives,
Inque dies majora timent, habitator inerrat
Iam proprio rarus tecto: sylvisque tenetur.
Indoluit cladi Grachus, fatoque suorum
Non homines muris ratus, Civesque futuros
Ni monstrum rabiem ponens, sævumque dolorem
Ventre premens, diro feralem corde furorem

Exclu-

Excludat, tollatque famem, vitæque ministra
Ilia soletur: præstanti corpore Tauros
Tres jacet, & pingui distendit viscera Monstri
Funere taurorum; munus consumit edendo.
Mandit hians, immane vorans, dentesque feroces
Visceribus miscere juvat, multoque cruore
Abluit iratas fauces, gaudetque vorando
Bellua: Iam rabiem visa est posuisse famemque
Sed non Vrbe metus jacuit trepidante, nec horror
Tandem usura vorax, ventrisque immane tributum
Displicuit; Artisque placent nova fulmina Craco.
Ergo funereos copioso sulphure Tauros
Infarcit, ventrique fero medicata ministrat
Corpora, quæ rabiem sopiant, rabiemque venient.
Hoc victu revocat vires, animosque colubris
Bestia, gorgoneo circumplaudente maniplo:
Ast ubi concaluit, temerato in corpore virus
Pertentans rigido vitratas frigore fibras
Lentam concipiens labem, fera pabula lymphis
Expiat, & toto vix extinctura meatu
Istula, flammæ bibitur, mortisque medela:
Sed dum tota sitis rabioso accensa veneno
Funditur in fluvium, crepuit: sparsitque cruore
Tabifico fluctus, vitamque ingrata reliquit:
Ingenio, æternum Grachi factura trophæum.

Sed nos Euripo Poëtico abrepti redimus ad te Lector.

Ne mirere fabellam: Epos enim scripsimus.

Nunc è nostris Historicis aliquid meliori informatione

Et tu forsân scire requiris, quale fuerit illud monstrum.

Belluam insolitæ magnitudinis Draconis aut Holophagi speciem habentem narrat fuisse Dlugossius

In eandem sententiam eunt & alii Historici. Locum omnes indignant Antrum, cujus & nunc extant, sub Cracoviensi arce integra relicta vestigia.

T. 3

Ad

150 PERSPECTIVA POLITICA.

Dlugos.

Ad explendam ejus esuriem, jumenta pecorum aut armentorum præbita corripiens devorabat. Verum quoties illius ventrem, non reperti & non dati fœnoris diutius excrutiasset rabies & fames; toties sub clara luce diei, ad mitigandam ventris ingluviem cubili emergens, jumenta sive juncta carpento, sive aratro subjugata invadebat, suffocabat, ac devorabat: in quosque etiam homines sæviens ventrem horrenda cæde explebat.

Cromerus.

Tandem jussu Grachi interemptam esse belluam, cum corpora illi objicienda pice & sulphure, fomite succenso, infarciri præcepisset, unde ignis conceptus viscera illius torruisset.

Sed jam pallida Mors pulsat Herculis nostri, monstrique domitoris Turres.

Virgilius.

Et magno rurbantur nova mœnia luctu

Iamque vovit Summa dies Parenti Patriæ, & exacta scæna ultima Actus ultimi vitæ, Grachi nostri.

Habes Chære Nepos Regni Tui Dioptram: Quæ si angustioris, quam par est (uti certe est) Tibi luminis visa fuerit: Eam Tu angustiori, ampliori quæ poteris luce lustra & illustra.

F I N I S.